VETERUM EPISTOLARVM HIBERNICARVM SYLLOGE;

Quæ partim ab Hibernis, partim ad Hibernos, partim de Hibernis vel rebus Hibernicis sunt conscriptæ.

IACOBVS VSSERIVS
ARMACHANVS Archiepiscopus
Collegit & Recensuit.

DVBLINII,
Ex Officinâ Typographicâ Societatis Bibliopolarum.
Anno MDCXXXII.

IACOBVS ARMACHANVS Lectori S.

Vantum ad fidem rerum conferat Epistolarum proprijs temporibus scriptarum diligens inspectio; cùm ex aliorum Annalium, tùm ex Historiæ Augustæ scriptorum lectione, compertum habent eruditi. Hinc ego patriarum antiquitatũ, Ecclesiasticarum præsertim, penitiùs cognoscendarum studio ductus; ut Sedulij *nostri epistolas (quas intra* CXL. *proximos annos adhuc extitisse, ex Io. Trithemio intellexeram) alicunde nanciscerer, operam inprimis dedi. Verùm quum neque illius, neque unius alicujus è Veterum illorum numero, justum aliquod hujus argumenti volumen adipisci possem: ad δευτέραν πλῶν conversus, quicquid sparsim inter chartulas meas ejus generis ἀνέκδοτον reperire potui, addito ex libris editis supplemento, in unum literarum fasciculum conjeci. Vnde jam, pro unius alicujus aut alterius libris singularibus, multorum & diversis sibi ætatibus succedentium disjectæ tabulæ, uno veluti intuitu conspiciendas sese offerunt: ex quarum consideratione, quantum seu in pietate seu in doctrinâ seculum quodque vel profecerit vel defecerit, licebit animadvertere. Neque enim tam hîc spectandum, quid quisque loqui semper debeat; quàm quid quâque ætate homines dicere assueverint.*

Id autem cumprimis memorabile est, quod in XIII[a] *Epistolâ prodit* Aldhelmus, *de exteris ad capessendum*

ingenij cultum catervatim in Hiberniam *confluentibus: qua ab illo ut* Paradisus *quidam aut novus* Circulus lacteus *depingitur*; discentium opulans vernansq; pascuosâ numerositate lectorum, quemadmodum poli cardines astriferis micantium ornantur vibraminibus siderum. *Eò pertinet & Bedæ ille locus, Histor. Ecclesiastic. lib. 3. cap. 27.* Erant *in Hiberniâ* multi nobilium simul & mediocrium de gente Anglorum, qui tempore Finani & Colmani Episcoporum, relictâ insulâ patriâ, vel divinæ lectionis vel continentioris vitæ gratiâ illò secesserant. Et quidam quidem mox se monasticæ conversationi fideliter mancipaverunt: alij magis circumeundo per cellas magistrorum lectioni operam dare gaudebant. Quos omnes Scoti libentissimè suscipientes, victum eis quotidianum sine pretio, libros quoque ad legendum, & magisterium gratuitum præbere curabant. *Vt ijs temporibus verißimum fuerit, quod de eâdem Hiberniâ alibi pronuntiat idem:* [a] gentem *fuisse* innoxiam, & nationi Anglorum semper amicissimam.

Huc etiam spectat, quod de Agilberto *Gallo, Occidentalium Saxonum primùm, deinde Parisiacæ civitatis Episcopo, apud eundem Bedam legimus.* [b] Legendarum gratiâ scripturarum in Hiberniâ non parvo tempore demoratus *est. & de Ædilvino:* [c] Hiberniam gratiâ legendi adijt, & benè instructus patriam redijt, atque Episcopus in provinciâ Lindisfi factus, multo Ecclesiam tempore nobilissimè rexit. *& de* Altfrido *Nordanhumbrorum Rege:*

[d] Scottorum qui tùm versatus incola terris,
Cœlestem intento spirabat corde sophiam.

[a] Bed. lib. 4. Hist. Ecclesi. cap. 26. quam eandem historiam, libro 1. de gestis Regum Anglor. cap. 3. Guilielmus Malmesburiensis enarrans, *Hibernense genus hominum innocens genuinâ simplicitate, nil unquam mali moliens,* appellat.
[b] Bed. lib. 3. cap. 7.
[c] Id. ibid. cap. 27.
[d] Id. in Carm. de Vitâ S. Cuthberti, cap. 33.

Nam patriæ fines & dulcia liquerat arva,
Sedulus ut Domini mysteria disceret exul.

In Hiberniam *siquidem secedens(ut libro 1. de gestis Regum Anglor. refert Guilielmus Malmesburiensis) ibique* magno otio literis imbutus, omni Philosophiâ composuerat animum.

Albinus quoque qui & Alcuinus (cujus est ad Colcum, lectorem in Scotiâ *sive Hiberniâ, XVIII. Epistola) de* Willibrordo *Vltrajectino archiepiscopo, qui Batavos, Frisios & Antuerpienses ad fidem Christi convertit, ita scribit.* Quia in Hiberniâ scholasticam eruditionem viguisse audivit, etiam quorundam sanctorum virorum, famâ narrante, conversatione incitatus, & præcipuè beatissimi patris & Episcopi Egberti, qui cognomento sanctus vocabatur, necnon & Wicberti venerabilis viri & sacerdotis Dei (quorum uterque ob cœlestis patriæ amorem, domo, patriâ, cognationeque relictâ, Hiberniam secessit, ibique dulcissimos supernæ contemplationis fructus seculo nudus, Deo plenus, solitariâ quotidiè hauriebat conversatione.) horum beatus adolescens æmulari cupiens religionem, cum conniventiâ sui Abbatis & fratrum, in Hiberniam veloci cursu contendit, prædictorum patrum se familiaritati conjungens; quatenùs, ceu prudentissima apis, ex eorum propinquitate mellifluos pietatis carperet flores, & in sui pectoris alveario dulcissimos virtutum favos construeret. Ibique duodecim annos inter eximios simul piæ religionis & sacræ lectionis magistros, futurus multorum populorum prædicator, erudiebatur. *Hæc in primo de vitâ Willibrordi libro, Alcuinus: & in secundi initio.*

 Venerat

Venerat occiduis quidam de finibus orbis,
Vir virtute potens, divino plenus amore,
Ore sagax, & mente vigil, & fervidus actu;
Ad te, temporibus Pippini, Francia felix:
Quem tibi jam genuit foecunda Britannia mater,
Doctaq; nutrivit studijs sed Hibernia sacris;
Nomine Willbrordus.

atque iterùm in 33. capitulo:

Vt dudùm cecini, foecunda Britannia mater,
Patria Scottorum clara magistra fuit.

Vbi doctâ Hiberniam, *&* claram Scotorum patriam, *Caroli Magni temporibus eandem fuisse habitam, non obscurè indicat. Vt quod de suâ cecinit* [c] *Poëta optimus, de nostrâ Scotiâ multo rectiùs possit usurpari.*

[c] Georg. Buchanan in Silvis.

Hæc quoq; cùm Latium quateret Mars barbarus orbem,
Sola prope expulsis fuit hospita terra Camœnis.
Hinc Sophiæ Graiæ, Sophiæ decreta Latinæ,
Doctoresq; rudis formatoresque juventæ
Carolus ad Celtas traduxit.

Nam ex Hiberniâ traductos fuisse Doctores istos, luculenter confirmat, qui Vitam magni Caroli LXX. *circiter post mortem ipsius annis scripsit, Notkerus Balbulus Sangallensis monachus, narrationis suæ hinc ducto principio.*

Omnipotens * Regum dispositor, ordinatorque regnorum & temporum, cùm illius admirandæ statuæ pedes ferreos vel testaceos comminuisset in Romanis; alterius non minùs admirabilis statuæ caput aureum per illustrem Carolum erexit in Francis. Qui cùm in occiduis mundi partibus solus regnare cœpisset, & studia literarum ubiq; propemodùm essent in oblivione; contigit duos Scotos de Hiberniâ cum mercatoribus Britannis

* al. rerum,

Daniel. 2.

Britannis ad littus Galliæ devenire, viros & in secularibus & in sacris scripturis incomparabiliter eruditos. Qui cùm nihil ostenderent venale, ad convenientes emendi gratiâ turbas clamare solebant: Si quis sapientiæ cupidus est, veniat ad nos, & accipiat eam; nam venalis est apud nos. Quam tamen venalem se habere professi sunt, quia populum non gratuita, sed venalia mercari viderunt: ut sic vel sapientiæ, sicut cæteris rebus coëmendis, eos incitarent; vel (sicut sequentia comprobant) per tale præconiũ in admirationem verterent & stuporem. Deniq; tam diu clamata sunt ista, donec ab admirantibus, vel insanos illos putantibus, ad aures Caroli Regis, semper amatoris & cupidissimi sapientiæ, perlata fuissent. Qui sub omni celeritate ad suam eos præsentiam evocatos interrogavit; si verè, ut ipse famâ comperit, sapientiam secum haberent. Qui dixerunt: Et habemus eam, & in nomine Domini dignè quærẽtibus dare parati sumus Qui cùm inquisisset ab illis, quid pro ipsá peterent, responderunt: Loca tantùm opportuna, & animas ingeniosas, &, sine quibus peregrinatio transigi non potest, alimenta & quibus tegamur. Quibus ille perceptis, ingenti gaudio repletus, primùm quidem apud se utrumq; parvo tempore tenuit. Posteà verò, cùm ad expeditiones bellicas urgeretur, unum eorum nomine *CLEMENTEM* in Galliâ residere præcepit: cui & pueros nobilissimos, mediocres, & infimos, satis multos commendavit; & eis, prout necessarium habuerant, victualia ministrari præcepit, habitaculis opportunis ad habitandum deputatis. Alterum verò nomine *ALBINUM* in Italiam direxit: cui & monasterium sancti Augustini

juxta

juxta Ticinensem urbem delegavit; ut illuc ad eum qui voluissent, ad discendum congregari potuissent. Audito autem Albinus de natione Anglorum, quàm gratanter sapientes viros religiosissimus Regum Carolus susciperet, conscensâ navi venit ad eum. *& quæ sequuntur.*

Eadem ipsa ex Chronicis Metropolis Arelatensis *producunt* [f] *alij: quos Iohannes Rossus Warwicensis secutus, in libro de Regibus ita rem narrat.* Florentibus his diebus in Hiberniâ studijs liberalibus præ cæteris regnis; contigit duos Scotos monachos de Hiberniâ cum mercatoribus Britannicis ad littus Galliæ devenire. *& pòst.* Cùm Rex Carolus responsum duorum monachorum Hibernensium audîsset; repletus gaudio, ambos secum retinuit. Tandem unum eorum nomine Clementem, in Galliâ Parisiæ residere fecit. *Hic verò Clemente Antissiodorensi Episcopo, atq; illo Bonifacij Moguntini antagonistâ (cujus in XV. Epistola fit mentio) & ætate posterior & inferior officio;* Clemens Scotus *ille fuit, ad quem à Ratgario Fuldensi Abbate* Modestus & Candidus, cum alijs, Grammaticæ studendi gratiâ, *in antiquo Abbatum Cœnobij illius Indice* [g] *missus fuisse legitur. Ejusdem Grammatica quædam Collectanea à Melch. Goldasto* [h] *citantur: neque alius videtur esse* Clemens, Vitæ Caroli Magni *exarator, in Catalogo authorum, quorum testimonia à Wolfgango Lazio in Commentarijs Reipublicæ Romanæ producuntur, nominatus. Socium autem illius* Albinum, *apud Italos in urbe Ticinensi sive Papiensi à rege Carolo collocatum, ab* Albino *Anglo in loco jam citato clarè separat Notkerus: neq; alium* Iohannem *illum* Albinum *esse existimaverim,* *qui*

[f] Vincent. Specul. historial. lib. 23, cap. 173. & Antonin. Chronic. tit. 14, cap. 4, § 12.

[g] Christoph. Brower. in Notis ad Rabani Poemata, pag. 118. & Antiquit. Fuldens. lib. 1. cap. 14. pag. 60

[h] Goldast in Notis ad Parænetic. vet. pag. 24. & 96.

cui Rhetorica præcepta inscripta vidisse se testatur [i] *Georgius Buchananus, quæ* Albino Flacco *sive* Alcuino *vulgò tribuuntur.*

[i] Buchanan. rer. Scotic lib. 5 in Rege LXV.

Neq; prætermittendum est Guil. Camdeni, viri eruditissimi et candidissimi, præclarum hic testimonium: [k] Anglo-Saxones nostri illâ ætate, in Hiberniam tanquàm ad bonarum literarum mercaturam undique confluxerunt: unde de viris sanctis sæpissimè in nostris scriptoribus legitur; Amandatus est ad disciplinam in Hiberniam. *Similia quoque in Cambro-Britannicorum Sanctorum Vitis subinde occurrunt: quibus etiam, de* Marco *et* Sulgeno *Britannis, ista visum est adjicere. Sic enim in extremo libri 1. de miraculis S. Germani Capitulo, Ericus Antissiodorensis de* Marco *scribit:* Qui natione Britto, educatus verò in Hiberniâ, post longa Pontificalis sanctitatis exercitia, ultroneam sibi peregrinationem indixit. Sic traductus in Franciam, pijssimique regis Caroli (*illius nempè qui Calvus est dictus*) munificentiá illectus, apud beatorum Medardi & Sebastiani cœnobiū anachoriticam exercet vitam; singularis nostro tempore unicæ philosophus sanctitatis. *De* Sulgeno *qui sub annum 1070. Episcopus Menevensis fuit, ipsius filius Iohannes hunc in modum cecinit:*

[k] Camden. in Hibern. p. 730.

Exemplo patrum, commotus amore legendi,
Ivit ad Hibernos Sophiâ, mirabile, claros:
Sed cùm jam cimbâ voluisset adire revectus
Famosam gentem scripturis atque magistris:
Appulit ad patriam, ventorum flatibus actus,
Nomine quam noto perhibent Albania longè.
Ac remoratus ibi certè tum quinque per annos
Indefessus agit votum. *&c.*

¶¶ His

His ita digestis Scotorum visitat arva:
Ac mox scripturas multo meditamine sacras,
Legis divinæ scrutatur sæpè retractans.
Ast ibi per denos * tricens jam placidus annos
Congregat immensam pretioso pondere massam;
Protinùs argutá thesaurum mente recondens.
Post hæc ad patriam remeans jam dogmate clarus
Venit, & inventum multis jam dividit aurum;
Proficiens cunctis discentibus undique circùm.
Reges, quem populi, Cleri, cunctique coloni,
Omnes unanimes venerantur mente serená

* *trinos*

In quo Carmine, tria ista notanda veniunt. I. *Sulgenum legendi causâ,* exemplo patrum *Hiberniam adire voluisse: quod more majorum hoc ab illo factum fuisse ostendit.* II. *Tametsi* [1] *Norwagienses grassatores nono post Christum seculo, duce Turgesio, insulam hanc per annos* XXX. *occupantes, Ecclesias ferè omnes atque libros incendio consumpserint: revixisse tamen bonarum literarum studia, & seculo adhuc undecimo habitam fuisse* Hiberniam *(ut in vitâ Florentij loquitur Franciscus Guillimannus) virorum* sanctissimorum doctissimorumque officinam. III. *Ad illa ipsa usq; tempora Hibernos nostros* κατ᾽ ἐξοχὴν Scotorum *nomen retinuisse. Narrat enim hîc Iohannes, patri suo fuisse propositum, studendi gratiâ,* Hiberniam *petere: sed navigio, quo vectùs illo pervenire cogitaverat, adversis ventis acto, ad* Albaniam *appulisse; ibidemq; quinquennij factâ morâ,* Scotorum *demùm arva invisisse, atq; illic* X. *vel* XIII. *annos sacrarum Scripturarum lectioni impendisse.*

[1] Girald. Cambrens. Topograph. Hibern. distinct. 3. cap. 37. 42. 46. Iocelin. in Vitâ Patricij, cap. 175. & 186.

Hæc ex innumeris paucula, ad Epistolæ XIII[æ] *illustrationem, proferre visum fuit. In cæteris si quid obscuri sit,*

quod

quod ex temporis historiâ lumen aliquod desideret; ei facem, ex vetere memoriâ comparatam, præferre conati sumus. Id tantùm jam monendum: ex ijs quæ ab alijs antehàc sunt editâ, plures epistolas hîc addi potuisse. & illam nominatim, quæ anno 742. à Papâ Zachariâ ad Wittam vel Wittanum scripta, inter [m] *Romanorum Pontificum &* [n] *Bonifacij Moguntini epistolas excusa prostat. Qui enim Saxonico nomine* Witanus *sive* Whitus *dictus est, à* [o] *Lupo Servato & alijs Latino vocabulo*, Albuinus *eodem sensu est appellatus: is ipse, qui* egressus de Hiberniâ (*ut notat* [p] *Trithemius*) prædicationis causâ venit in Thuringiam; *ubi à Bonifacio primus Barbarenæ sive Buraburgensis ecclesiæ Episcopus est constitutus.* In oppido *enim* **Buraburg** juxta **Fritzlar**, sedi Episcopali post suum recessum ordinavit Episcopum Albuinum discipulũ suum Hiberniensem, monasterij urbis Monachum: cujus festum agitur *VII.* Kalend. Novembris. *quemadmodum ex MS. suo retulit Nicol. Serarius, rerum Moguntiacarum libro 3. notat. 29.*

Ex ineditis verò plurimæ sunt epistolæ quas, omni licèt adhibitâ diligentiâ, consequi nequivimus: inter quas & Regum nostrorum illæ sunt, de quibus in Caroli Magni vitâ Eginhardus. Scotorum reges sic habuit ad suam voluntatem per suam munificentiam inclinatos; ut eum nunquàm aliter quàm Dominum, seq; subditos & servos ejus pronuntiarent. Extant Epistolæ ab ijs ad eum missæ, quibus hujusmodi affectus eorum erga illum indicatur. *Sed has, & ejus generis alias, illis qui in transmarinis partibus degunt è tenebris eruendas relinquimus; earum quas domi reperire potuimus editione hoc tempore contenti.*

[m] Epist. Decret. edit Romæ, tom 2. epist. 2.
[n] Bonifac. epist 131.
[o] Lup. in Vitâ Wigberhti, cap 24.
[p] Io Trithem. de viris illustr Ord. Benedicti, lib. 4. cap. 190. Vid. & lib. 3. cap. 267.

VETERUM EPISTOLARUM HIBERNICARUM SYLLOGE.

EPISTOLA I.

GREGORII I. Romani Pontificis, ad Episcopos Hiberniæ.

Gregorius, universis Episcopis per Hiberniam.

SCRIPTA vestra summâ cum gratulatione suscepi: sed erit in me uberior valdè lætitia, si mihi de vestrâ contigerit reversione gaudere. Prima itaq; epistolæ vestræ frons gravē vos pati persecutionem innotuit. Quæ quidem persecutio dum non rationabiliter sustinetur, nequaquàm proficit ad salutem. Nam nulli fas est retributionem præmiorum expectare pro culpâ. Debetis enim scire (sicut

Anno Christi 592.

beatus Cyprianus dixit) quia *Martyrem non facit pœna, sed causa*. Dum igitur ita sit, incongruum nimis est de eâ vos, quam dicitis, persecutione gloriari, per quam vos constat ad æterna præmia minimè provehi. Reducat ergo charitatem vestram tandem integritas fidei ad matrem, quæ vos generavit, Ecclesiam. Nulla vos animorum intentio à concordiæ unitate dissociet: nulla persuasio rependo vos à recto itinere defatiget. Nam in Synodo, in quâ de *Tribus capitulis* actum est, apertò liquet, nihil de fide convulsum esse, vel aliquatenùs immutatum, sed (sicut scitis) de quibusdam illic solummodò personis est actitatum: quarum una, cujus scripta evidenter à rectitudine Catholicæ fidei deviabant, non injustè damnata est.

Quod autem scribitis, quia ex illo tempore inter alias provincias maximè flagellatur Italia: non hoc ad ejus debetis intorquere opprobrium. quoniam scriptum est: *Quem diligit Dominus, castigat; flagellat autem omnem filium quem recipit.* Si igitur ita est, ut dicitis; ex eo tempore magis dilecta est apud Deum & modis omnibus approbata, ex quo Domini sui meruit sustinere flagella. Quia verò non ita sit, quemadmodum vos in ejus insultatione affirmare conamini, rationem attendite. Postquàm recordandæ memoriæ *Vigilius* Papa in urbe regiâ constitutus, contra *Theodoram* tunc Augustam & *Acephalos* damnationis promulgavit sententiam; tunc Romana urbs ab hostibus adita & captivata est. Ergo bonam causam habuerunt *Acephali*, & injustè damnati sunt, post quorum damnationem talia contigerunt? Absit. Hoc enim nec nostrûm quempiam, nec alios qui Catholicæ fidei mysterijs instituti sunt, vel dicere, vel aliquo modo confiteri convenit. His denique cognitis, ab hâc quandoque jam deliberatione recedite.

Heb. 12. 6.

Vt igitur de *Tribus capitulis* animis vestris ablatâ dubietate, possit satisfactio abundanter infundi; librum quem ex hâc re sanctæ memoriæ decessor meus *Pelagius* Papa scripserat, vobis utile judicavi transmittere. Quem si deposi-

to voluntariæ defenſionis ſtudio, puro vigilantique corde ſæpiùs volueritis relegere; cum vos per omnia ſecuturos, & ad unitatem noſtram reverſuros nihilominùs eſſe confido. Porrò autem ſi, poſt hujus libri lectionem, in eâ quâ eſtis volueritis deliberatione perſiſtere, ſine dubio non rationi operam, ſed obſtinationi vos dare monſtratis. Unde iterùm habitâ locutione, charitatem veſtram admoneo, ut quoniam (Deo ſuffragante) fidei noſtræ integritas in cauſâ *Trium capitulorum* inuiolata permanſit; mentis tumore depoſito, tanto citiùs ad matrem veſtram, quæ filios ſuos expectat & invitat, Eccleſiam redeatis, quanto vos ab eâ quotidiè expectari cognoſcitis.

EPISTOLA II.

EIVSDEM GREGORII, ad *Quirinum* Epiſcopum.

Gregorius, Quirino Epiſcopo, & cæteris Epiſcopis in Hiberniâ Catholicis.

Anno Christi 601.

QUIA charitati nil longè eſt; quos dividunt loca, jungat epiſtola. Lator itaque præſentium ad Petri Apoſtolorum principis Eccleſiam veniens, fraternitatis veſtræ ſe aſſeruit ad nos epiſtolas accepiſſe, eaſq; in Hieroſolymorum urbe cum rebus quoq; alijs perdidiſſe. In quibus, ſicut ipſe ait, ſtuduiſtis inquirere, ſacerdotes ac plebes quæ *Neſtorianæ* hæreſeos errore, confuſæ ſunt, cùm ad matrem electorum omnium Catholicam Eccleſiam revertuntur, utrùm baptizari debeant, an certè ſolius veræ fidei confeſſione ejuſdem

matris Ecclesiæ visceribus adjungi.

Et quidem ab antiquâ patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cùm ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione chrismatis, aut impositione manus, aut solâ professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Unde *Arianos* per impositionem manus *Occidens*, per unctionem verò sancti chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ Catholicæ *Oriens* reformat. *Monophysitas* verò & alios ex solâ verâ confessione recipit: quia sanctum baptisma, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emundationis accipit, cùm vel illi per impositionem manus Spiritum sanctum acceperint, vel isti per professionem veræ fidei sanctæ & universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti. Hi verò hæretici qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, sicut sunt * *Bonosiani* & *Cataphryges* (quia & illi Christum Dominum non credunt, & isti sanctum Spiritum perverso sensu esse quendam pravum hominem *Montanum* credunt, quorum similes multi sunt) & alij tales, cùm ad sanctam Ecclesiam veniunt, baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sanctæ Trinitatis nomine minimè perceperunt. Nec potest hoc ipsum baptisma dici iteratum; quod, sicut dictum est, in Trinitatis nomine non erat datum.

* al. Bonosiaci.

Nestoriani verò quia in sanctæ Trinitatis nomine baptizantur, sed eos Iudaicæ perfidiæ similes, incarnationem unigeniti non credentes, suæ hæreseos error obscurat, ad sanctam Ecclesiam catholicam venientes, de veræ fidei firmitate & confessione docendi sunt: ut unum eundemque Dei & hominis filium, Deum Dominum nostrum Iesum Christum credant, ipsum existentem in divinitate ante secula, & ipsum factum hominem in fine seculorum: quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Verbum verò carnem dicimus factum, non immutando quod erat, sed suscipiendo quod non erat. Incarnationis enim suæ mysterio unigenitus patris nostra auxit, sua non minuit. Una

Joh. 1. 14.

itaq;

itaq; persona est Verbum & caro, sicut ipse ait: *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui est in cœlo.* Qui filius Dei in cœlo, erat filius hominis qui loquebatur in terrâ. Iohan.3.13.

Hinc Ioannes ait: *Scimus quia filius Dei venit, & dedit nobis sensum.* Qui nobis quem sensum dederit, illicò subjungit: *ut cognoscamus verum Deum.* Quem hoc loco verum Deum insinuat, nisi Patrem omnipotentem? Sed quid etiam de omnipotente filio sentiat, adjungit: *Et simus in vero filio ejus Iesu Christo.* Ecce ait verum Deum patrem, verum ejus filium Iesum Christum. Quem verum filium quid esse sentiat, apertiùs ostendit: *Hic est,* inquit, *verus Deus, & vita æterna.* Si igitur, juxta errorem *Nestorij*, alius Verbum, atq; alius esset homo Iesus Christus; qui verus est homo, utique verus Deus non esset & vita æterna. Sed unigenitus filius Verbum ante sæcula factus est homo. Hic est ergo *verus Deus, & vita æterna.* 1.Iohan.5.20.

Certè cùm hunc sancta Virgo conceptura esset, & loquentem ad se Angelum audiret, ait: *Ecce ancilla Domini, fiat mihi sicut dicis.* Quæ cùm eum concepisset, & ad *Elizabeth* cognatam suam pergeret, ab eâdem *Elizabeth* protinùs audivit: *Unde ego digna, ut mater Domini mei veniat ad me?* Ecce eadem Virgo & *ancilla* Domini dicitur, & *mater. Ancilla* enim Domini, quia Verbum ante secula unigenitus æqualis est patri: *Mater* verò, quia in ejus visceribus ex sancto Spiritu ejusq; carne factus est homo. Nec alterius ancilla, alterius mater: quia dum unigenitus Dei existens ante secula, ex ejus utero natus est homo, investigabili miraculo facta est ancilla hominis per divinitatem, & mater Dei per carnem. Luc.1.38. Luc.1.43.

Non autem priùs in utero Virginis caro concepta est, & postmodùm divinitas venit in carnem, sed mox ut Verbum venit in utero, mox Verbum servatâ propriæ virtute naturæ factum est caro. Et perfectus homo, id est, in veritate carnis & animæ rationalis, natus est per uterum Virginis unigenitus filius Dei. Unde & unctus præ participibus dicitur, sicut Psalmista ait: *Unxit te Deus, Deus tuus,* Psalm.45.7.

oleo lætitiæ præ consortibus tuis. Unctus quippe est oleo, dono videlicet Spiritus sancti: sed præ consortibus unctus est, quia omnes nos priùs peccatores homines existimus, & postmodùm per unctionem sancti Spiritus sanctificamur. Ipse autem qui existens Deus ante secula, per sanctum Spiritum in utero Virginis homo conceptus est in fine seculorum, ibi ab eodem Spiritu unctus est, ubi conceptus. Nec antè conceptus, & postmodùm unctus est; sed hoc ipsum de Spiritu sancto ex carne Virginis concipi, à sancto Spiritu ungi fuit.

Hanc ergò nativitatis ejus veritatem quicunque à perverso errore *Nestorij*, revertuntur, coram sanctâ fraternitatis vestræ congregatione fateantur; eundem *Nestorium*, cum omnibus sequacibus suis, & reliquas hæreses anathematizantes. Venerandas quoque Synodos, quas universalis Ecclesia recipit, se recipere & venerari promittant: & absq; ullâ dubitatione Sanctitas vestra, servatis eis proprijs ordinibus, in suo cœtu recipiat: ut dum & per sollicitudinem occulta mentis eorum discutitis, atq; eos per veram scientiam recta quæ tenere debeant docetis, & per mansuetudinem eis nullam contrarietatem vel difficultatem de proprijs suis ordinibus facitis; eos ab antiqui hostis ore rapiatis. Et tanto vobis apud omnipotentem Deum æternæ gloriæ crescat retributio, quanto multos colligitis, qui vobiscum in Domino sine fine glorientur. Sancta itaq; Trinitas orantes pro nobis suâ vos protectione custodiat; vobisq; in amore suo dona multipliciora concedat.

EPIST. III.

EPISTOLA III.

S. COLUMBANI HIBERNI.

Circa annum 610.

O Tu Vita quantos decepisti, quantos seduxisti, quantos excœcâsti! Quæ, dum fugis, nihil es; dum videris, umbra es; dum exaltaris, fumus es. quæ quotidie fugis, & quotidie venis; quæ veniendo fugis, & fugiendo venis: dissimilis eventu, similis ortu; dissimilis luxu, similis fluxu; dulcis stultis, amara sapientibus. Qui te amant, non te sciunt: & qui te contemnunt, ipsi te intelligunt. Ergò non es vera, sed fallax. te ostendis quasi veram, te reducis quasi fallacem. Quid ergò es humana Vita? via es mortalium, & non vita, à peccato incipiens usq; ad mortem. Vera enim esses, si te peccatum primæ transgressionis humanæ non interrupisset. & tunc casabunda & mortalis devenisti, cùm omnes tuos viatores morti assignâsti. Via ergò es ad vitam, non vita. vera enim es via, sed non plana; alijs longa, alijs brevis; alijs lata, alijs angusta; alijs læta, alijs tristis; omnibus similiter festinans, & irrevocabilis: via es, inquam, via es, sed non omnibus manifesta es. multi enim te vident, sed pauci te viam esse intelligunt. Sic enim subtilis es, & sic seductrix, ut paucorum sit te scire viam. Interroganda ergò es, & non credenda nec vindicanda; transeunda non habitanda, misera humana Vita. Nullus enim in viâ habitat, sed ambulat; ut qui ambulant in viâ, habitent in patriâ. Quare ergo tu mortalis Vita habitaris, diligeris, vindicaris? * Asscita es à perditis, contemneris à sensatis, caveris à salvandis. Timenda itaq; es humana Vita, & multùm cavenda; quæ sic fugitiva

* al. *Diligeris à stultis,*

es,

es,sic lubrica,sic periculosa, sic brevis, sic incerta, ut quasi umbra,aut imago, aut nubes,aut nihil,aut inane, diſſolvaris. Dum ergò nihil es: ô mortalis Vita, nisi vix imago, fugitiva ut avis,ut nubes incerta, & fragilis ut umbra, ut somnium: sic per te iter agendum est, tam sollicitè, tam cautè,tam expeditè, ut viatorum more ad veram Patriam omnibus intelligentibus festinandum sit; de transacto securis,de eo quod restat sollicitis. Nihil enim tibi prodest ascendere,quod ascenderis,nisi,quod restat,evaseris. Via enim,& ascensus quidam,putanda est Vita hæc. Non quæramus in viâ, quod futurum est in patriâ. Labor enim & fatigatio in itinere versatur; in patriâ requies & securitas paratur.Cavendum est itaq; nobis,ne fortè per viam securi simus, & ad veram nostram patriam non perveniamus. Sunt enim reverâ nonnulli in hoc itinere securi, desides,lividi:ut non tam in viâ, quàm in patriâ esse videantur: & non tam voluntarij, quàm inviti eunt ad patriam, nimirùm jam per litam. Hîc enim in viâ præusi sunt patriâ, & de brevi vitâ æternam mortem mercati sunt: infelices de frustrato commercio læti sunt;aliena caduca dilexerunt,& propria æterna neglexerunt. Quapropter quamvis sint læta,quamvis blanda, quamvis sint speciosa, aliena terrena devitemus,ut propria æterna non perdamus. *Fideles in alienis* inveniamur, ut in proprijs ac nostris hæredes efficiamur:donante Domino nostro Iesu Christo, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Luc.16.12.

EPIST. IIII.

EPISTOLA IIII.

Ejuſdem COLUMBANI, Rhythmica.

MUndus iſte tranſit, & quotidiè decreſcit:
Nemo vivens manebit, nullus vivus remanſit.
Totum humanum genus ortu utitur pari,
Et de ſimili vitâ fine cadit æquali.
Deferentibus vitam mors incerta ſubripit:
Omnes ſuperbos vagos mœror mortis corripit.
Quod pro Chriſto largiri nolunt, omnes avari
Importunè omittunt: poſt ſe colligunt * ali.
Parvum ipſi viventes Deo dare vix audent:
Morti cuncta relinquunt; nihil de ipſis habent.
Quotidiè decreſcit vita præſens, quam amant:
Indeficiens manet ſibi pœna quam parant.
Lubricum, quod labitur, conantur colligere:
Et hoc, quod ſe ſeducit, minùs timent credere.
Dilexerunt tenebras tetras magis quàm lucem:
Imitari contemnunt vitæ Dominum Ducem.
Velut in ſomnis regnent, unâ horâ lætantur:
Sed æterna tormenta adhuc illis parantur.
Cœci nequaquàm vident quid poſt obitum reſtat,
Peccatori impio quod impietas præſtat.
Cogitare convenit te hæc cuncta, Amice:
Abſit tibi amare hujus formulam vitæ.
Omnis caro ut fœnum, flagrans licèt florida:
Sicq;, *quaſi flos fœni omnis ejus gloria*.
Orto ſole areſcit fœnum, & flos deperit:
Sic eſt omnis juventus, virtus cùm defecerit.
Vultûs Chriſti radius præ cunctis amabilis,
Magis diligendus eſt, quàm flos carnis fragilis.
Caveto, Filiole, ſeminare ſpecies,
Quas mox ingredietur non parva pernicies.
Pleriq; perpeſſi ſunt pœnarum incendia;
Voluntatis lubricæ nolentes diſpendia.
Poculum impijſſimæ noli tu bibere;
Vnde multos plerumq, vides lætos ridere.

* id eſt, alteri.
Ioh. 3. 19.
Eſai. 40. 6.
1 Pet. 1. 24.
Iacob. 1. 11.

Nam quoscumque videris ridere inaniter;
Scito in novissimis quòd flebunt amariter.
Conspice, Charissime, sic esse libidinem,
Vt morsum mortiferum, quod vincit dulcedinem.
Noli pronus pergere per vias mortalium:
Quàm multis evenisse conspicis naufragium?
Perge inter laqueos cum suspensis pedibus;
Per quos captos cæteros incautos comperimus.
De terrenis eleva tui cordis oculos:
Ama amantissimos Angelorum populos.
Beata familia, quæ in altis habitat:
Vbi senex non gemat, neq; infans vagiat:
Vbi non esuritur, ubi numquam sititur:
Vbi cibo superno plebs cœlestis pascitur.
Vbi nemo moritur, quia nemo nascitur:
Vbi aula regia [ac] cœlestis pascitur.
Vbi vita viridis veraque est futura:
Quam nec mors, nec mœroris metus, est consumptura.
Læti leto transacto lætum Regem videbunt;
Cum regnante regnabunt, cum gaudente gaudebunt.
Tunc dolor, tunc tædium, tunc labor delebitur:
Tunc Rex Regum, Rex mundus, à mundis videbitur.

EPISTOLA V.

Ejusdem COLUMBANI ad HUNALDUM.

C asibus innumeris decurrunt tempora vitæ:
O mnia prætereunt, menses volvuntur * & anni;
L abitur in senium momentis omnibus ætas.
V t tibi perpetuam liceat comprendere vitam,
M olles illecebras vitæ nunc sperne caducæ.
B landâ luxuriâ virtus superatur honesta.
A rdet avaritiâ cœcâq; cupidine pectus.
N escit habere modum vanis mens dedita curis.
V ilius argentum est auro, virtutibus aurum.
S umma quies, nil velle super, quàm postulat usus.

* al. *in annis.*

H os

H os ego versiculos misi tibi sæpe legendos:
U t mea dicta tuis admittas auribus, oro.
N e te decipiat vana & peritura voluptas.
A spice quàm brevis est procerum regumque potestas.
L ubrica mortalis citò transit gloria vitæ.
D a veniam dictis; fuimus fortasse loquaces.
O mne quod est nimium, semper vitare memento.

Columbanus Hibernus, Hunaldo discipulo.

SUscipe, *Hunalde*, libens & perlege mente serenâ
Dicta *Columbani*, fidâ te voce monentis:
Quæ licèt ornatu careant sermonis honesti,
Vota tamen, mentisque piæ testantur amorem.
Vive, Deo fidens, Christi præcepta sequendo,
Dum modò vita manet, dum tempora certa salutis.
Tempus & hora volat, momentis labitur ætas.
Despice, quæ pereunt, fugitivæ gaudia vitæ.
Non fragiles sectēris opes, & inania lucra:
Nec te sollicitet circumflua copia rerum.
Sint tibi divitiæ, divinæ dogmata legis,
Sanctorumq; patrum castæ moderamina vitæ;
Omnia quæ dociles scripserunt antè magistri,
Vel quæ doctiloqui cecinerunt carmina vates.
Has cape, divitias semper contemne caducas:
In mentemque tibi veniat tremebunda senectus;
Quam gelidæ tandem sequitur violentia mortis.
Vltima jam sapiens meditatur tempora vitæ,
Torpentes senio vires, morbosque frequentes,
Incertumque diem lethi, certosque dolores.
Multa senem fragilis vexant incommoda carnis.
Nam macie turpi tabescunt languida membra;
Tunc genuum junctura riget, venasque per omnes
Illius in toto frigescit corpore sanguis;

Sic baculo nitens artus sustentat inertes.
Quid tristes memorem gemitus? quid tædia mentis?
Somnus abest oculis, illum sonus excitat omnis.
Quid tunc argenti, fulvi quid proderit auri
Improba congeries multos collecta per annos?
Munera quid procerum? ditis quid prandia mensæ?
Quid meminisse juvat transactæ gaudia vitæ,
Venerit extremi tandem cùm terminus ævi?
Hæc, dum vita volat, vigili qui mente retractat,
Spernit avaritiam, vanosque refutat honores.
Quid modò terreuis mentes intendere curis
Mortales cupiunt? quid turpia lucra sequuntur?
Semper avarus eget nummo, testante Poëta,
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
Indiget inter opes, nec habet quod habere videtur.
Ille domi solus nummos abscondit in arcâ,
Divitias cumulans: dum sese nescit amare,
Plus amat hæredem, servat cui cuncta fidelis.
O nimiùm felix, parcus cui sufficit usus,
Corporis ut curam moderamine temperet æquo,
Non miserâ capitur cæcaque cupidine rerum,
Nec majora cupit, quàm quæ natura reposcit:
Non lucri cupidus nummis marsuppia replet,
Nec molles cumulat tinearum ad pabula vestes,
Pascere non pingui procurat fruge caballos,
Nec trepido tales volvit sub pectore curas,
Ne subitis pereat collecta pecunia flammis,
Aut fractâ nummos rapiat fur improbus arcâ.
Vivitur argento sine, jam sine vivitur auro;
Nudi nascuntur, nudos quoq; terra receptat.
Divitibus nigri reserantur limina Ditis,
Pauperibusque pijs cœlestia regna patescunt.
Temnere divitias monuit Salvator avaros:
Quisquis amat Christum, sequitur vestigia Christi.
Nam brevis & fragilis moriturae gloria carnis,
Quicquid habet, rapidi velox fuga temporis aufert.

Pulch-

Pulchrè veridici cecinit vox talia Vatis.
Tempora dinumerans ævi vitæque caducæ:
Omnia tempus agit, cum tempore cuncta trahuntur.
Alternant elementa vices, & tempora mutant:
Accipiunt augmenta dies noctesque vicissim,
Tempora sunt florum, retinet sua tempore messis:
Sic iterùm spisso vestitur gramine campus.
Tempora gaudendi, sunt tempora certa dolendi: Ecclesiast. 3.4.
Tempora sunt vitæ, sunt tristia tempora mortis.
Omnia dat, tollit, minuitque volatile tempus.
Ver, æstas, autumnus, hyems, redit annus in annum:
Omnia cùm redeunt, hominis sua non redit ætas.
Hæc sapiens omni semper reminiscitur horâ,
Atque domum luctus epulis præponit opimis.
Vltima nunc humili concludam verba precatu;
Sis memor ipse mei, versus cùm legeris istos,
Tempora sic habeas optatæ longa senectæ.

EPISTOLA VI.

EIVSDEM COLVMBANI, AD FEDOLIVM.

ACcipe, quæso,
Nunc bipedali
Condita versu
Carminulorum
Munera parva:
Tuque frequenter
Mutua nobis
Obsequiorum

Debita redde.
Nam velut æstu,
Flantibus Austris,
Arida gaudent
Imbribus arva;
Sic tua nostras
Missa frequenter
Lætificabit
Pagina mentes.
Non ego posco
Nunc perituræ
Munera gazæ;
Non, quod avarus
Semper egendo
Congregat, aurum:
Quod sapientum
Lumina cœcat,
Et velut ignis
Flamma perurit
Improba corda.
Sæpè nefanda
Crimina multis
Suggerit auri
Dira cupido.
E quibus ista
Nunc tibi pauca
Tempore prisco
Gesta retexam.
Extitit ingens
Causa malorum
Aurea pellis:
Corruit auri
Munere parvo
Cœna Dearum;
Ac tribus illis
Maxima lis est

Orta Deabus.
Hinc populavit
Trojugenarum
Ditia regna
Dorica pubes.
Iuraque legum
Fasque fideſque
Rumpitur auro.
Impia quippe
Pigmalionis
Regis ob aurum
Geſta leguntur.
Sic Polydorum
Hoſpes avarus
Incitus auro
Fraude necavit.
Fœmina ſæpè
Perdit ob aurum
Caſta pudorem.
Non * Iovis auri
Fluxit in imbre:
Sed quod adulter
Obtulit aurum,
Aureus ille
Fingitur imber.
Amphiaraum
Prodidit auro
Perfida conjunx.
Hectoris heros
Vendidit auro
Corpus Achilles.
Et reſerari
Munere certo
Nigra feruntur
Limina Ditis.
Nunc ego poſſem

* Caſus recti, ἀρχαϊσμός.

Plura

Formula versus.
Sed tamen illa
Trojugenarum
Inclita Vates
Nomine Sappho,
Versibus istis
Dulce solebat
Edere carmen.
Si tibi cura
Fortè volenti
Carmina tali
Condere versu,
Semper ut unus
Ordine certo
Dactylus istic
Incipiat pes:
Inde sequenti
Parte trochæus
Proximus illi
Ritè locetur.
Sæpè duabus
Claudere longis
Vltima versus
Iure licebit.
Tu modò, Frater
Alme *Fedoli*,
Nectare nobis
Dulcior omni,
Floridiora
Doctiloquorum
Carmina linquens,
Frivola nostra
Suscipe lætus.
Sic tibi *Christus*,
Arbiter orbis,
Omnipotentis

Vnica proles,
Dulcia vitæ
Gaudia reddat:
Qui sine fine,
* al. Numine — *Nomine Patris
Cuncta gubernans
Regnat in ævum.

Hæc tibi dictâram morbis oppressus acerbis,
Corpore quos fragili patior, tristique senectâ.
Nam dum præcipiti labuntur tempora cursu,
* al. ter senai — Nunc ad Olympiadis * ter senos ? enimus annos.
Omnia prætereunt, fugit irreparabile tempus.
Vive, vale lætus, tristisque memento senectæ.

EPISTOLA VII.

LAURENTII Dorobornensis Archiepiscopi, ad Scotos, Hiberniæ incolas.

Circa Annum 614.

Dominis, charissimis fratribus, Episcopis vel Abbatibus per universam Scotiam; Laurentius, Mellitus & Iustus Episcopi, servi servorum Dei.

DUM nos sedes Apostolica more suo, sicut in universo orbe terrarum, in his occiduis partibus ad prædicandum gentibus Paganis dirigeret; atque in hanc insulam, quæ Britannia nuncupatur, contigit introîsse: antequàm cognosceremus, credentes quòd juxta morem universalis Ecclesiæ ingrederentur

grederentur, in magnâ reverentiâ sanctitatis tam Britones quàm Scotos venerati sumus. Sed cognoscentes Britones, Scotos meliores putavimus. Scotos verò per *Daganum* Episcopum in hanc quam superiùs memoravimus insulam, & * *Columbanum* Abbatem in Gallijs venientem, nihil discrepare à Britonibus in eorum conversatione dicimus. Nam *Daganus* Episcopus ad nos veniens, non solùm cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio quo vescebamur sumere voluit.

* cujus jam proximè præcesserunt Epistolæ.

Cætera, quæ de legitimo observandi Paschatis tempore sequebantur, desiderantur.

EPISTOLA VIII.

S. LIVINI Episcopi & Martyris, ad *Florbertum* Abbatem Monasterij S. *Bavonis*.

Anno Christi 633.

AUDEO mira loqui; Solem sine lumine vidi,
Est sine luce dies, sic sine pace quies.
Hos postquàm populos conspexi luce serenâ;
Sol mihi non luxit, nox fuit una mihi.
Impia Barbarico gens exagitata tumultu
Hîc *Brasbanta* furit, meq; cruenta petit.
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
Pax est quod porto; cur mihi bella moves?
Sed quâ tu spiras feritas fors læta triumphi,
Atq; dabit palmam gloria martyrij.
Cui credam novi, nec spe frustrabor inani:
Qui spondet Deus est, quis dubitare potest?

 Attamen

Attamen est aliquid mœstæ solatia menti
Quod dat, nec penitùs me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto;
Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.
Hîc est *Florbertus*, quem virtus flore perornat,
Cui probitas floret, flos probitate viget.
Forma gregis, decus Ecclesiæ, concordia fratrum;
Ipse suis medicus, & medicina sibi.
Quid referam pietatis opus? quòd me peregrinum
Obsequijs lætis dum fovet, addit onus.
Sufficeret fratrum fratrem dixisse *Livinum*;
Pontificis nomen pergravat & Domini.
Egressus patriam, pompæ mortalis honorem
Sprevi, devovi, spes Deus una mihi.
Attamen inveniet quod Christo sedulus offert,
Quod sic sum pauper, hoc sibi nil minuet.
Plus aliquid præstat absenti munere largo;
Præsens continuis me fovet obsequijs.
Hæc quoq; dum scribo, properans agitator aselli
Munere nos solito, pondere lassus, adit.
Ruris delicias affert, cum lacte butyrum;
Ovaq;, caseoli plena canistra premunt.
Hospita quid restas? effer jam sedula gressum;
Collige divitias, quæ modò pauper eras.
Fervet olus siccum, sed nunc condire licebit:
Ollula dura priùs, uncta suavis erit.
* *Holtum* villa gravis, quæ nescis reddere fructum;
Vrticas, lappas, cur bene culta refers?
Hoc est quo recreor, quòd habet paupercula tantum
Hospita quod mittit vel mihi *Ganda* boni.
Et pius ille pater cum donis mollia verba
Mittit, & ad studium sollicitat precibus.
Ac titulo magnum jubet insignire *Bavonem*;
Atq; leves elegos esse decus tumulo.
Nec reputat, fisso cùm stridet fistula ligno,
Quòd soleat raucum reddere quassa sonum.

* Bonifacio in Vitâ Livini, *fundus qui veteri vocabulo* Holthem *dicitur.* hodie Hauthem pagus territorij Alostensis, tertio milliari à portu Ganda, sive Gandavo positus.

Exigui rivi pauper quam vena ministrat
Lasso vix tenues unda ministrat opem.
Sic ego, qui quondam studio florente videbar
Esse poëta, modò curro pedester equo.
Et qui Castalio dicebar fonte madentem
Dictæo versu posse movere Lyram:
Carmine nunc lacero dictant mihi verba Camœnæ;
Mensq; dolens, lætis apta nec est modulis.
Non sum qui fueram festivo carmine lætus:
Qualiter esse queam, tela cruenta videns?
Nec quid agam novi: mentis timor iste procacis
Quem rogo non lædat, par dare nolle pari?
Officio certare pari si nempè recuso;
Pecco quòd magnis reddere parva moror.
Magna mihi præstat supplex qui parvula poscit;
Et tamen invenior tardus ad officium.
Accingar studio, quamv[illegible] non viribus æquis:
Est non posse leve, non renuisse bonum.
Ergo tibi titulum scribens, sanctissime *Bave*,
Qui volo quod nequeo, quod valeo facio.

Epitaphium Sancti Bavonis.

QVi patriæ rector, spes gentis, gloria regni;
Magnorum primus qui modò magnus eras.
Non quia magnus eras, te gloria magna beatum,
Sed contempta decus gloria magna facit.
Pro Christo pauper, despectus, vilis, egensq;
Et Christi famulis nunc caput atq; decus.
Defunctum revocans, qui morti jura tulisti,
Monstras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundâsti, quæ te tenet, inclyte *Bavo*,
Ecclesiam meritis protege sancte tuis.
Hæc, *Florberte* pater, *Livinus* carmina mittens,
Inscriptum lateri munus habere dedi:

Vt cùm vastatus fiet locus ille ruinâ,
Carmina conservet obrutus ista lapis.

EPISTOLA IX.

ROMANI Cleri, ad Clerum Hibernicum.

A. C. 639.

Doctissimis & sanctissimis, Tomiano, Columbano, Cromano, Dimao, & Baithano Episcopis; Cromano, Ernianoq;, Laistrano, Scellano, & Segeno presbyteris; Sarano, caterisq;, Doctoribus seu Abbatibus Scotis: Hilarus archipresbyter & servans locum sanctæ Sedis Apostolicæ, Iohannes diaconus & in Dei nomine electus, item Iohannes primicerius & servans locum sanctæ Sedis Apostolicæ, & Iohannes servus Dei Consiliarius ejusdem Apostolicæ Sedis.*

* Severini in Romano Episcopatu, tum vacante, successor designatus.

† *Præpositio hac, sensus explendi caussâ, ex conjecturâ est adiecta.*

[† AD] scripta, quæ perlatores ad sanctæ memoriæ Severinum Papam adduxerunt, (hâc de luce eo migrante) reciproca responsa, & ad ea quæ postulata fuerant, siluerunt. Quibus reseratis, ne diu tantæ quæstionis caligo indiscussa remaneret, reperimus quosdam provinciæ vestræ, contra orthodoxam fidem, novam ex veteri hæresim renovare conantes; Pascha nostrum, in quo immolatus est Christus, nebulosâ caligine refutantes, & quartadecimâ lunâ cum Hebræis celebrare nitentes.

** Et

* * * * * * * * * * * * *

Et hoc quoque cognovimus, quòd virus Pelagianæ hæreseos apud vos denuò revivifcit; quod omninò hortamur, ut à vestris mentibus hujusmodi venenatum superstitionis facinus auferatur. Nam qualiter ipsa quoq; execranda hæresis damnata est, latere vos non debet: quia non solùm per istos ducentos annos abolita est, sed & quotidie à nobis perpetuo anathemate sepulta damnatur; & hortamur, ne quorum arma combusta sunt, apud vos eorum cineres suscitentur. Nam quis non execretur superbum eorum conamen & impium, dicentium, posse sine peccato hominem existere ex propriâ voluntate, & non ex gratiâ Dei? Et primùm quidem blasphemiæ stultiloquium est dicere, esse hominem sine peccato; quod omninò non potest, nisi *unus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus*, qui sine peccato est conceptus & partus. Nam cæteri homines cum peccato originali nascentes, testimonium prævaricationis Adæ (etiam sine actuali peccato existentes) portare noscuntur, secundùm Prophetum dicentem: *Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis peperit me mater mea.*

Interciderunt sequentia, quibus docebatur, *Dominicum Paschæ diem à quintadecimâ lunâ usq; ad vicesimam primam* (juxta Nicænæ Synodi statuta) inquirendum esse.

1. Tim. 2, 5.

Psal. 51. 7.

EPISTOLA X.

S. GALLI Hiberni, ad *Desiderium* Cadurcensem Episcopum.

C. A. 640.

Domino semper suo, & Apostolico Patri, Desiderio Papa, Gallus peccator.

DUM talis nuntius de clade à *Massiliâ* venit, quòd omnem penè provinciam depopulans vastet; Dominus ordinet custodias mittere, & nullus de *Cadurcino* ad istas ferias in *Rutenico*, vel vicinas urbes præsumat exire, ne,

quod

quod absit, per quamlibet occasionem tantum malum in urbem vestram videatur inferre. Nam per ista contigua illis partibus loca custodiæ positæ sunt; ut nullus emendi aut vendendi aditum penitùs habeat. si non sollicitè cogitabitis prævidere; periculum mortis instat. Præterea debitâ veneratione salutem mittens, quæso ut in sanctis precibus vestris parvitatem nostram memorare dignemini, Domine, veriùs Pater.

EPISTOLA XI.

CUMMIANI Hiberni, ad *Segienum* Huensem, abbatem de Controversiâ Paschali.

IN NOMINE DIVINO DEI SVMMI CONFIDO.

Dominis sanctis & in Christo venerandis, Segieno abbati Columbæ sancti & cæterorum sanctorum successorum, Becanoq; solitario (charo carne & Spiritu fratri) cum suis sapientibus; Cummianus supplex peccator, magnis minimus, apologeticam in Christo salutem.

VERBA excusationis meæ in faciem sanctitatis vestræ proferre procacitèr non audeo: sed excusatum me habere vos, ut patres, cupio. testem Deum invocans in animam meam, quòd non contemptus vestri gratiâ, nec fastu moralis sapientiæ, cum cæterorum despectu, solemnitatem festi Paschalis cum cæteris sapientibus suscepi. Ego enim primo anno, quo

quo cyclus quingentorum triginta duorum annorum à nostris celebrari orsûs est,non suscepi, sed silui : nec laudare, nec vituperare ausus. utpote Hebræos , Græcos, Latinos, (quas linguas, ut *Hieronymus* ait, in Crucis suæ titulo Christus consecravit) superare minimè in scientiâ me credens: deinde Apostolum interrogans dicentem , *Omnia probate,quod bonum est tenete*; antequàm gustarem, non fastidivi. Hinc per annum secretus sanctuarium Dei ingressus,hoc est,scripturam sacram, ut valui, involvi; deinde historias,postremò Cyclos, quos invenire potui.Et inveni primùm in Exodo de primo mense esse inquirendum secundùm Hebræos. Scriptum est enim: *Mensis iste vobis initium mensium, primus erit in mensibus anni.* Et in sequentibus: *Decimâ die mensis hujus accipiet unusquisque agnum per familias & domos suas,& servabitis eum usque ad decimam quartam diem mensis hujus*, id est, primi mensis: *immolabitq; eum universa multitudo filiorum Israel, ad vesperam.* Et inveni hoc Apostolum de immolatione Christi, non de resurrectione commemorâsse dicentem; *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.* Item in Exodo: *Et custodietis diem istum in generationes vestras ritu sempiterno*,primo mense, quartadecimâ die mensis. In Levitico quoq; : *Si quis & mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non facit Phase; exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit in tempore suo*, hoc est,in primo mense. Hoc timui, & inquisivi diligentèr quid Hebræi, quid Græci, quid Latini, quid Ægyptij de hoc tempore servarent & sentirent : quod in sequentibus demonstrabo. Item in Exodo: *VII. diebus comedetis azyma usq; ad diem XXI.* & in tractatibus diligentèr investigavi,quid sentirent de *XXI.* eruditissimi viri. quod *Hieronymus* pulcherrimè explanat,dicendo: *Pascha immolat populus, & alias celebrat festivitates. omnis ejus solennitas die finitur octavo: prima dies in azymis XIV. dies octavâ XXI.* Item in libro Quæstionum : *A XIIII. Lunâ, quâ nobis secundùm legem prima est, rationem Pascha observemus,*

1.Thess.5.21.

Exod.12.2.

Exod.12. 3,6.

1.Cor.5.7.

Exod.12.17.

Num.9.13.

Exod.12.15.

venimus. Omnia enim plena Deus instituit: ideò à XIIII. Lunâ usq; in XXI. his VII. diebus Pascha nobis celebrare concessum est; ut de his VII. aliqui dies à parascene usq; ad resurrectionem concludantur: ut neq; XIII. in passione sit, neq; XIIII. aut XII. in resurrectione: ne ante primam secundùm nos Lunam passio Christi sit; neq; resurrectio ejus in primo die quo cœptus est mundus. Hæc, 86. quæstione. Item, 91. *Apostolus*, inquit, *falli non potuit, qui ait; Pascha nostrum immolatus est Christus: quod non suum utiq; sed legis est verbum, dicente Moyse; Et erit cùm dicent vobis filij vestri, Quæ est deservitio hæc? & dicetis, Immolatio est, hoc Pascha Domini est. Quid ampliùs*, inquit, *necessarium ad testimonium? Lex loquitur, Apostolus probat, hoc superest ut contradictor abijciatur ut pervicax. Manifestum est enim transitum post pascha fuisse. Sanguis igitur salutem præstitit, non transitus: quia ut transitus non noceret, obsistit sanguis.* Hoc timui, & me perculit. Item perscrutans inveni, & Origenem chalcenterum & verè adamantinum dicentem: *Est quidem solennis dies in mense primo, alia solennitas Pascha, alia solennitas azymorum, licèt juncta videatur azymis. Principium namq; azymorum ad fidem Paschâ conjungitur: Pascha autem ipse solus dies appellatur, in quo agnus occiditur; reliqui verò azymorum septem dies appellantur.* sic enim dicit: *Facies solennitatem azymorum septem diebus.* Deinde Euangelio inveniemus. Inveni Dominum meum Iesum Christum dicentem: *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequàm patiar.* quod Hieronymus explanat: *Finem*, inquiens, *carnali festivitati volens imponere, umbrâq; transeunte Pascha reddere veritatem, complens legem*, sicut dixit; *Non veni solvere legem sed adimplere*, hoc est, addere. Vnde ad passionem veniens, vetusque consummans testamentum & novum inchoans, quintâ feriâ, Lunâ XIV. primi mensis (qui est apud Hebræos *Nisan*, apud Macedones *Spantoriacos*, apud Ægyptios *Parmothi*; qui apud Latinos interdum Martij, interdum Aprilis obtinet partem) vesperâ procedente, accepto pane gratias

1. Cor. 5. 7.

Exod. 12. 26. 27.

Luc. 22. 15.

Matth. 5. 17.

gratias egit, benedixit, fregit, dedit discipulis suis, dicens; *Hoc est corpus meum* & reliqua. Item, *Hic calix novum testamentum in meo sanguine.* Manè autem facto, sextæ videlicèt feriæ, consilium inierunt omnes principes sacerdotum: alterâ autem die, hoc est, Sabbato Lunâ XV. convenerunt principes & munierunt sepulcrum. Vnâ autem Sabbati, Lunâ XVI. solutis gemitibus inferni, surrexit à mortuis. Post verò dies octo, Lunâ XXIII. venit & stetit in medio discipulorum, ostendit manus & pedes & latus, & dixit, *Pax vobiscum.* Die autem XL. post resurrectionem, à sextadecimâ videlicèt Lunâ, non à quartadecimâ, eduxit discipulos suos usq; in Bethaniam, & elevans manus suas benedixit eos, & elevatus est in cœlum. Et cùm compleretur quinquagesimus dies (à resurrectione scilicèt in XVI. Lunâ, non à passione in XIIII.) Spiritus sanctus super Apostolorum singulos sicut ignis sedit. Vnde Orientalis tota Ecclesia tres hebdomadas tribus sacratissimis solennitatibus Domini nostri Iesu Christi venerabiliter, id est, passioni, sepulturæ, resurrectioni deputaverunt: passioni à XIIII. in XX, sepulturæ à XV. in XXI, resurrectioni à XVI. in XXV. Lunam; septimanam pro reverentiâ Dominici diei consecrans. Quia si XIIII. Luna resurrectioni deputetur, (ut vos facitis:) XIII. in sepulturâ, & XII. in passione præpostero ordine fiet. Hâc de re Synodis in unum congregatis ob diversitatem successorum Apostolorum (dum Apostoli undique pressuris, ut legimus, acti & diversis limitibus sparsi ordinare cyclum regulariter nequiverunt) id est sancti Petri claviculari & sancti Iohannis petalici, alterius in circumcisionem, alterius in præputium prædicantis; inveni scriptum, excommunicandos & de Ecclesiâ pellendos & anathematizandos eos, qui contra statuta canonica quaternæ sedis Apostolicæ (Romanæ videlicèt, Hierosolymitanæ, Antiochenæ, Alexandrinæ) veniunt concordantibus his in unitate Paschæ. Nicæna etiam Synodus trecentorum decem & octo Episcoporum est adjuncta, judicantium de observatione

Luc. 22. 19, 20.

Iohan. 20. 26.

Act. 1.

 one

one Paschæ antiquum Canonem observandum; per quem nulla de reliquo orietur Ecclesijs diversitas, omnibus ritè dispositis, & Ecclesiarum pax & fides (inquierunt) in Orientis & Occidentis partibus una atque eadem servaretur. Item Arelatensi Synodo sexcentorum Episcoporum confirmante primo in loco de observatione Paschæ ut uno die & uno tempore per totum orbem terrarum à nobis conservetur: ut universalis Ecclesia uno ore, juxta Apostolum, honorificet Dominum unum. Vnde cavendum est, ut Hieronymus ait, *ne extra unam domum, contra præceptum legis, id est, extra Ecclesiam universalem agnum typicum comedamus. Ex quo manifestum est* (inquit) *quòd Iudæi & hæretici & omnia conventicula dogmatum perversorum, qui agnum in unâ Ecclesiâ non comedunt; non eos agni carnes comedere, sed draconis qui datus est, juxta Psalterium, in escam populis Æthiopibus.* Et hoc vereor, sed vos considerate quæ sunt conventicula quæ dixi: utrùm Hebræi & Græci & Latini & Ægyptij simul in observatione præcipuarum solennitatum uniti; an Britonum Scottorumque particula, qui sunt penè extremi, & (ut ita dicam) mentagræ orbis terrarum; hoc mihi judicate. *In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis*: & in periculo vestro hoc pendet. Vos enim estis capita & oculi populi: qui si in errorem per vestram obstinatiam inducetur; reddetis stricto judici rationem de uniuscujusque (juxta Ezechielem) *sanguine animæ*. Seniores verò nostri, quos in velamine repulsionis habetis, quod optimum in diebus suis esse noverunt simpliciter & fideliter sine culpâ contradictionis ullius & animositatis observaverunt, & suis posteris sic mandaverunt, juxta Apostolum: *Omnia probate, quod bonum est tenete; ab omni specie malâ abstinete vos.* Sed vereor ne accidat vobis ut universalis Ecclesiæ Catholicæ unanimem regulam malam speciem fore judicetis: quod absit. Quid plura? venio ad Apostolum item dicentem: *Fratres, nemo vos seducat in parte diei festi, aut neomeniâ aut sabbato; quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi.*

Psalm. 74:14.

Matth. 7.2.

Ezech. 3:18, 20 & 33.8.

1. Thess. 5. 21, 22.

Coloss. 2.16, 17.

quod.

quod venerandæ memoriæ sanctus Augustinus pulchrè explanat. *Dies festus*, inquiens, *Pascha est, juxta Euangelistam Lucam, dicentem; Appropinquabat autem dies festus azymorum, in quo necesse erat occidi Pascha.* Pascha occiditur, veritas vivificatur. Pars autem diei festi, XIIII. Luna, non totus dies, in quâ seducimur, sed in parte, & sabbato otioso, & neomeniâ buccinatâ: quæ sunt umbra, non corpus Christi. Vmbra occiditur: veritas vivificatur. Et hoc obsecro diligenter inspicite: ut mihi ignoscatis, vel me dirigatis, verbis vestris vel scriptis fortioribus & certioribus prolatis, ad aliud melius intelligendum, si habetis; & ego suscipiam gratanter, ut hoc suscepi. Si verò non habetis; silete, & nolite nos hæreticos vocare. Scriptum est enim: *Væ qui dicitis bonum malum, & malum bonum; ponentes tenebras lucem, & lucem in tenebras.* Diei enim sumus filij, non noctis neque tenebrarum. & cavere debetis quod de alijs dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt.* Non ergo nos vos odimus, sed nos veris defendimus. Hieronymus item adest auxiliator, dicens. *Non est alia Romanæ urbis Ecclesia, alia totius orbis æstimanda est. Et Gallia, Britannia, Africa, & Persis & Oriens & India, & omnes barbaræ nationes unum Christum adorant, unam observant regulam veritatis. Si auctoritas*, inquit, *quæritur; orbis major est urbe. episcopus Romæ, sive Alexandriæ*, &c. & post aliquanta. *Hinc*, inquit, *præsidijs fulta mundi* Arriana fremit rabies: hinc in tres partes *scissa Ecclesia ad se rapere festinat* monachorum chorum circà commorantium. *Antiqua*, inquit, *in me insurgit auctoritas. Ego interim clamito: si quis cathedræ sancti Petri jungatur, meus est ille.* Aut ergo *duo mentiuntur*; aut *omnes*. Angustiæ mihi undiq;. Si ego hoc clamavero cum Hieronymo, divinarum Scripturarum interprete & omnium hæreticorum impugnatore; à vobis impugnor: si non clamavero, ab universali Ecclesiâ catholicâ excommunicor, cui alligandi solvendiq; auctoritas à Deo data est. His perscrutatis, venio ad Cyprianum, totum

Luc. 22, 1, 7.

Esai. 5. 20.

Ezech. 13. 19.

Hieronym. epist. 85. ad Euagrium;

Id. epist. 58. ad Damasum.

Ibid.

tum (ut aiunt) sumendum; & invenio illum penè omnium de unitate Ecclesiæ gravissimum: qui ait *Ab uno patre & ab unâ matre in hunc mundum venimus, & sic in futurum veniemus*. Qui non habet unam matrem in terrâ, nec unum patrem habebit in cœlo. Ideò post confessionem Trinitatis, in quâ est Pater cum Filio & Spiritu sancto, subsequitur unius matris pia confessio, dicens sanctam esse Ecclesiam Catholicam. Cur unus Adam fingitur, & una Eva de latere tollitur & in mulierem formatur? Nonne secundùm Apostolum *mysterium magnum est in Christo, & in Ecclesiâ?* Non est ergo altera Christi de latere; sed una est formata. Vnde unus est in latere Christi Iesu lanceâ militis mysticus locus, de quo *exijt aqua & sanguis*: quæ duo in signa unius Ecclesiæ. Vnde una arca servatur in diluvio, nec altera.* *Si potuit evadere quisquam [qui fuit extra arcam] Noë; & qui extra Ecclesiam foris fuerit, evadet*. Vnde unum tabernaculum in monte Moysi & exemplar ostensum est. Vnde unus locutus est apud Deum, in quo Moyses extrema manus supremæ vidit, dicente Domino: *Est locus apud me sta in foramine petra, & posteriora mea videbis*. Petra autem erat Christus: posteriora manus, incarnatio; foramen unum, una passio; locus unus, una Ecclesia figuraliter intelligi potest. Videte quòd non videtur dextra Domini nisi in uno loco, in unâ petrâ, in uno foramine. Vna Raab meretricis domus ab incendio Iericho sub *coccineo fune* salvatur. Vnde unum Templum à Salomone construitur. *Ecce quàm bonum & quàm jocundum, habitare fratres in unum*. Quæ omnia quomodo de unitate Ecclesiæ explanata sunt, bene (ut credo) meministis. His perterritus ad alia me converti, & inveni Augustinum (qui dicitur aqua de nubibus) versum de Psalterio explanantem hunc; *Per diem Sol non uret te, neq; Luna per noctem*. Per diem à Sole uritur, qui prava de Christo sentit; & per noctem à Lunâ, qui prava de Ecclesiâ sentit. Vnde scriptum est in lege: *Qui maledixerit patri aut matri, morte moriatur*. Quid autem pravius sentiri potest de Ecclesiâ matre, quàm si dicamus? Roma errat, Hierosolyma

Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Cyprian. de Vnitat. Eccles.

Ephes. 5. 32.

Ioh. 19. 34.

* Cyprian de Vnitate Eccles.

Exod. 33. 21. 22 23.

Iosu: 2. 18. 21.

Psal. 133. 1.

Psalm: 121. 6.

Exod 21. 17. Levit: 20. 9. Math. 15. 4. Marc: 7. 10.

lyma errat, Alexandria errat, Antiochia errat, totus mundus errat: soli tantùm Scoti & Britones rectum sapiunt. Item Hieronymus: *Moyses,*inquit,*moriens plangitur; Iesus absq; lachrymis in monte sepelitur* . In lege morientes, sub XIIII. Lunâ Dominum crucifigentes, plangam:sed cum Christo resurgentes in Euangelio suscipiam. Occurrit mihi item Augustinus sanctus, ubi contra totas hæreses sub anathematis titulo disputat;dicens. *Tessarescædecaditæ,* id est,quartanæ decimæ esse hæreses eorum qui Pascha XIIII Lunâ cum Iudæis faciunt. Item tractans Euangelium, de illis inquit. [*Ex*] *languentibus super piscinam unum Iesus elegit quem sanaret: quia quisquis præter unitatem fuerit, licèt venerit,sanari non potest.* Et hoc mihi horret, nisi me consulatus vestri fida ratio validiori & certiori sententiæ perducat. Quid plura? Ad Gregorij Papæ,urbis Romæ episcopi (à nobis in commune suscepti, & oris aurei appellatione donati)verba me converti; qui etsi post omnes scripsit,tamen est meritò omnibus præferendus : & inveni illum hunc locum apud Iob tractantem ; *Auro locus est in quo conflatur,*&c. Aurum est sanctorum massa;locus conflationis,unitas Ecclesiæ;ignis,tribulatio martyrij. Qui ergo extra unitatem Ecclesiæ uritur,conflari potest,purgari non potest. Vnde & Paulus ait: *Si tradidero corpus meum ut ardeam,charitatem autem non habeam,nihil mihi prodest;* & reliqua . Item ad eundem sensum interpretantem & hunc versum alio loco inveni . *Esto mihi in Deum protectorem, & in locum munitum, ut salvum me facias.* nec in cœlo angelis,nec in terrâ hominibus locum munitum, id est, tutum invenit,nisi humilem unitatem; quem Archangelus amisit & nunc diabolus est,& quem homo imitatus,illum amisit, & nunc mortuus est. Et hoc timeo: vos considerate compatienter,fratres,si merito est,an ignavia.

Gregor.Moral. in Iob.lib.18.

Iob.28.1.

1.Corinth.13.3

Psalm. 31.3.

Postremò ad cyclorum computationem diversarum, quid unaquæq; lingua de cursu Solis & Lunæ sentiret;conversus totus,licèt diversè alium in die. alium in Lunâ, alium in mense, alium in bissexto, alium in epactâ, alium in

augmento

augmento Lunari (quod vos saltum dicitis:) inveni cyclos contra hunc quem vos tenetis esse contrarios. *Primum* illum quem sanctus Patricius Papa noster tulit & facit; in quo Luna à XIIII. usq; in XXI. regulariter, & æquinoctium à XII. Kalend. April. observatur. *Secundò* Anatolium, quem vos extollitis quidem * ad veram Paschæ rationem numquam pervenire eos qui cyclum LXXXIIII. annorum observant. *Tertiò* Theophilum. *Quartò* Dionysium. *Quintò* Cyrillum. *Sextò* Morinum. *Septimò* Augustinum. *Octavò* Victorium. *Nonò* Pacomium monachum, Ægypti cœnobiorum fundatorem; cui ab Angelo ratio Paschæ dictata est. *Decimò* trecentorum decem & octo Episcoporum decennovennalem cyclum (qui Græcè Enneacedeciterida dicitur) in quo Kalend. Ianuarij Lunæq; ejusdem diei & initia primi mensis ipsiusq; XIIII^mæ Lunæ recto jure ac si quodam clarissimo tramite, ignorantiæ relictis tenebris, studiosis quibusq; cunctis temporibus sunt adnotatæ, quibus Paschalis sollennitas probabiliter inveniri potest. Hunc inveni valde huic (cujus auctorem, locũ, tempus, incertũ habemus,) esse contrarium in Kalendis, in bissexto, in epactâ, in XIIII â. Lunâ, in primo mense, in æquinoctio. *Scrutaminiq́*, ut Cyrillus ait, *quòd ordinavit Synodus Nicena Lunas quartasdecimas omnium annorum per decemnovennalem cyclum*: (quem Victorius per vicesimas & octavas vices cum Kalendis DXXXII. & bissextis CXXXIII. in id ipsum unde ortus est redire fecit) *ut non fallamur in Lunâ primi mensis; & celebremus Pascha in sequenti Dominico, & non faciamus in Lunâ* XIIII. *cum Iudæis & hæreticis qui dicuntur Tessarescedecaditæ: & constitutum est*, inquit, *in omnibus Synodis, præter Synodum Gangrensem & Cæsariensem, ut non faceret ulla Ecclesia, vel civitas, & omnis regio contraria his quæ statuta sunt de Pascha in Niceno Concilio. Et si non scripsisset Synodus Nicena cyclum Lunarem primi mensis; sufficeret cyclus * lapidis Seleniris in Perside ad exemplum rationis Paschalis; cujus candor interior cum Lunâ primi mensis crescit*

* Desideratur hic aliquid: de quo videnda *Wilfridi* disputatio apud Bedam, lib 3. histor. Ecclesiast: cap. 25. & *Aldelmi*, inter epistolas Bonifacij edit. Moguntiæ an: 1605. p. 59.

Ex lacinià epistolæ Cyrilli ad Synodum Carthaginiensem ineptè adsutâ: de quâ consulendus Petavius, Doctrin. temporum, tom. 1. pag. 221 & tom 2. pag. 893. 894.

* Vid. Damascium in vitâ Isidori, apud Photium, pag. 568. 569 edit Græc.

& decrescit. ut non faciamus communem de embolismo, & embolismum de communc, id est, brevem annum Lunarem XII. mensium de longo, id est, XIII. in quo abortivam Lunam fallaciter celebratis. ut in primo mense in unitate Ecclesiæ verum agnum veri Israëlitæ immaculatum immaculati *in unâ domo* (sicut præceptum est) comedamus. In quo mense eduxit Caim Abel justum in campum ut occideret eum; in typo Christi educti in prætorium Pilati in sextâ feriâ. quia in eâdem die conceptus creditur in utero, & mortuus est in cruce; dum in sextâ feriâ mortuus est Adam in animâ pro peccato in paradiso, & in eâdem die obijt in corpore. Exod. 12. 46.

Hæc probate, si vultis; si non, renuntiate Catholicis testimonijs: si nec utrumq; utriq; hoc dicamus. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisq; propria corporis.* Et *non judicemus ante tempus, donec veniat qui illuminabit occulta tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Et *nolite judicare, ut non judicemini: in quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.* Et *quid judicas alienum servum? Domino suo stat aut cadit.* Onus est vobis, ut video, quod dico: onus est & mihi quod dicitis, nisi verbis Scripturæ sanctæ probaveritis. *Onera ergo nostra invicem portemus; & sic adimplebimus legem Christi.* Si enim alter alterius percutiamus infirmam conscientiam, in Christo peccamus. si sanum sapimus, vobis sapimus; si mente excidimus, Deo: si vivimus, Domino vivimus; si morimur, Domino morimur, quia Domini sumus. Obsecramus vos pro Christo, ut non nobis improperetis cum matre nostrâ: quia omnis soboles suæ matris speciem imitatur. Vnde accipimus spiritum, inde spiramus: loquacitatem nostram vestra fiducia præstat. 2. Corinth. 5. 10. 1. Corinth. 4. 5. Matth. 7. 1, 2. Rom. 14. 4. Galat. 6. 2. 1. Corinth. 8. 12. 2. Corinth. 5. 13. Rom. 14. 8.

Anno igitur (ut prædixi) emenso, juxta Deuteronomion, *interrogavi patres meos ut annuntiarent mihi, majores meos ut dicerent mihi:* (successores videlicet nostrorum patrum priorum, *Ailbei* Episcopi, *Querani* Coloniensis, *Brendini, Nessani, Lugidi;*) quid sentirent de excommuni- Deut. 32. 7.

catione nostrâ, à supradictis sedibus Apostolicis facta. At illi congregati in unum, alius per se, alius per legatum suum vice suâ missum, in campo *Lene* sanxerunt, et dixerunt;
,, Decessores nostri mandaverunt per idoneos testes, alios
,, viventes, alios in pace dormientes, ut meliora & potiora
,, probata à fonte baptismi nostri & sapientiæ & successori-
,, bus Apostolorum Domini delata sine scrupulo humiliter sumeremus. Post in commune surrexerunt, & super hoc orationem (ut moris est) nobis celebraverunt, ut Pascha cum universali Ecclesiâ in futuro anno celebrarent. Sed non post multum surrexit quidam paries dealbatus, traditionem seniorum servare se simulans; qui utraque non fecit unum, sed divisit, & irritum ex parte fecit quod promissum est: quem Dominus (ut spero) percutiet quoquo modo voluerit. Deinde visum est senioribus nostris, juxta mandatum, ut *si diversitas oborta fuerit inter causam & causam, & variaverit judicium inter lepram & non lepram, irent ad locum quem elegit Dominus*; ut si causæ fuerint majores, juxta decretum Synodicum, ad caput urbium sint referendæ: misimus quos novimus sapientes & humiles esse, velut natos ad matrem. & prosperum iter in voluntate Dei habentes, & ad Romam urbem aliqui ex eis venientes, tertio anno ad nos usque pervenerunt. & sic omnia viderunt sicut audierunt: sed & valdè certiora, utpote visa quàm audita, invenerunt. & in uno hospitio cum Græco & Hebræo, Scythâ & Ægyptiaco, in Ecclesiâ sancti Petri simul in Paschâ (in quo mense integro disjuncti sumus) fuerunt: & ante sancta sic testati sunt nobis, dicen-
,, tes; Per totum orbem terrarum hoc Pascha, ut scimus, ce-
,, lebratur. Et nos in reliquijs sanctorum martyrum, & scripturis quas attulerunt, probavimus inesse virtutem Dei. Vidimus oculis nostris puellam cæcam omninò ad has reliquias oculos aperientem & paralyticum ambulantem, & multa dæmonia ejecta.

Deut. 17. 8.

Hæc dixi, non ut vos impugnarem, sed ut me ut nycticoracem in domicilio latitantem defenderem. Sed si quid

forte

fortè impolitum vel vitiosum per immunda labia dixi, bicipi labij vestri forcipe per igniferum Esaianum altaris Dei carbonem tangite; & præputium inculti logij bifaris ter quaternis cultris Ben-Nun quinis denis digitulis humatis cum plebis præcidite prioris præputijs. Nefas est enim errata tua non agnoscere, & prolata certiora non approbare. Hæreticorum est propriè, sententiam suam non corrigere malle perversam quàm mutare defensam. *Scienti etenim bonum facere, & non facienti, peccatum est illi. Peccati verò stipendium mors est*: à quâ nos divina Majestas, & simplex trinitas, & multiplex apex, (subtus quem nihil est, intra quem nihil est, citra quem nihil, ultra quem nihil, supra quem nihil; sustinens omnia sine labore, penetrans omnia sine extenuatione, circumdans omnia sine extensione, superans omnia sine inquietudine) liberare dignetur. Amen, amen.

Esai. 6.6. Iosu. 5.3. Iacob. 4.17. Rom. 6.23.

GRANDIS LABOR EST PRVDENTIÆ.

EPISTOLA XII.

SCOTI cujusdam anonymi, ad *Aldhelmum* Malmesburiensem abbatem.

Domino sancto, sapientissimo, Christo quidem charissimo Aldhelmo, Scotus ignoti nominis in Deo æterno Salutem.

C. A. 680.

DUM te præstantem ingenio, facundiaque Romanâ, ac vario flore literarum (etiam Græcorum more) non nesciam; ex ore tuo, fonte videlicet scientiæ purissimo, discere malo, quàm

ex alio quolibet potare, turbulento Magistro præsertim. Hoc scito prænoscens, quòd idcirco te fiducialiter ita obsecro, ut me suscipias, doceasque: quoniam fulgor (ceu dictum est) sapientiæ præ multis in te fulget lectoribus, ac peregrinorum mentes cupientium sapientiam discere cognoscis; quia tu Romæ advena fuisti, insuper quòd à quodam sancto viro de nostro genere nutritus es. Hæc compendij causâ sufficiant; quia si humiliter per charitatem volueris attendere, non minùs per pauca verba, quàm per plurimas sermocinationes perspicies. Hæc tibi quoque sinceriter differo. Libellum quendam habes, qui non est major acceptorio duarum septimanarum; quem ego legere cupio. Hoc autem breve tempus prædico; non eo quòd mihi plus non opus sit, sed ne hæc petitio fastidium in tuâ mente creet. Ministrum quoque equosque, ut opinor, adipiscar. In hoc autem tempore messis, lætum à te responsum sperabo. Orantem pro nobis Beatitudinem tuam divina gratia custodire dignetur.

CHRISTE *potens rerum, redeuntis conditor ævi,*
Vox summi sensusq; Dei, quem fudit ab altâ
Mente pater, tantiq; dedit consortia regni.
Impia tu nostræ domuisti crimina vitæ;
Passus corporeâ mundum vestire figurâ,
Affariq; palàm populos, hominemq; fateri.
Quemq; utero inclusum Mariæ, mox numine viso
Virginei tumuêre sinus; innuptaq; mater
Arcano stupuit compleri viscera partu,
Authorem paritura suum: mortalia corda
Artificem texêre poli, mundiq; repertor
Pars fuit humani generis, latuitq; sub imo
Pectore, qui totum latè complectitur orbem.
Et qui non spatijs terræ, non æquoris undâ,
Nec capitur cælo, parvos confluxit in artus.
Quin & supplicij nomen nexusq; subîsti,
Ut nos subriperes letho, mortemq; fugares.

Morte tuâ: mox æthereas evectus in auras,
*Purgatâ * repetens latum te luce parentem.*
AUGUSTUM *foveas: festis ut sæpè diebus*
Annua sinceri celebret jejunia sacri.

* repetis letum tellure p.

EPISTOLA XIII.

ALDHELMI Malmesburiensis abbatis, ad *Eahfridum* ex Hiberniâ in patriam reversum.

Domino, venerabili præconio efferendo & sanctorum meritis magnoperè honorando, Eahfrido; Aldhelmus exiguus in Domino æternam salutem.

C. A. 690.

PRIMITUS ([a] pantorum procerum prætorumq; pio potissimùm, paternoq; præsertim, privilegio) panegyricum poëmataq; passim [b] prosatori sub polo promulgantes; stridulâ vocum symphoniâ, ac melodiæ cantilenæq; carmine modulaturi, hymnizemus. præcipuè quia tandem almæ editum puerperæ [c] sobolem (ob inextricabile sons protoplastorum) piaculum priscorumq; chirographum peccaminum obliteraturum, terris tantundem destinare dignatus est: luridum qui linguis [d] chelydrum trisulcis rancida virulentaq; vomentem per ævum venena torrenda tetræ tortionis in tartara trusit. Et ubi pridem ejusdem nefandæ [e] natricis [f] ermuli * cervuliq; crudâ fanis colebantur stoliditate in

[a] πάντων, i. cunctorum. ubi præter putidam Græcismi affectationem (quæ in hâc epistolâ crebra est) observa XV voces à literâ P incipiëtes; ac si à *Pugnâ porcorum Porcii poëtæ* exemplum transtulisset.
[b] *Patrem* intelligit.
[c] *Filium.*
[d] χέλυδρον, anguem.
[e] *Serpentis:* ut apud Ciceronem, in Academic. [f] fortè ad Ermensul Saxonum idolum hîc alludit, cujus in Francicis Annalibus ad Annum 772. fit mentio; quodque *Herma* sive Mercurio putatur fuisse positum. Veteres enim Germanos *Deorum maximè Mercurium coluisse*, confirmat in *Germaniâ* suâ Corn. Tacitus. Vid. Rich. Verstegan. Restitut. Antiquitat. Anglican cap. 3. & Glossarium D. Henr. Spelmanni nostri, in *Irminsul.* * De *cervulis* vel *hinnulis*, vid. Augustin de Temp. serm. 215.

profanis,versâ vice discipulorum gurgustia (imò almæ oraminum ædes) architecti ingenio fabrè conduntur.

Fateor (sodalitatis fraternæ cliens, altiq; municipatus municeps) postquàm vestram repedantem istuc ambrosiam ex *Hiberniæ* brumosis circionum insulæ climatibus (ubi ter bino circitèr annorum circulo uber sophiæ sugens metabatur) territorij marginem *Britannici* sospitem applicuisse,rumigerulis referentibus, comperimus: ilicò (ut flammiger flagransq; flagitabat amor) ineffabiles altithrono grates, pansis in edito utrimq; volis, tripudiantes obtulimus. potissimùm,quòd te exulem almus arbiter priscam paterni visitantem clientelam ruris (cærula ponti trans glauci,enormesq; dodrantium glareas atq; spumiferas lymphæ nemphæ obstirpationes, circili carinâ procellosum sulcante salum) reducere,ovante navarcho, dignatus est:ut, ubi dudùm incunabilis tyrocinij editus rudibus adulto tenus pubertatis ævo adoleveras, nunc versâ vice (supernâ opitulanti prærogativâ affatim fultus) ab incolatu externi ruris repatrians, præceptoris vocamine indepto sortitoq; fretus fungeris.

Illud æquè almitati Beatitudinis vestræ ex penetrabilibus præcordij nequaquàm promens dissimulo propalare(ad augmentum, Mystisq; ut reor tripudium, imò ad ß *doxam onomatis cyrij*) magnoperè inolevisse: quòd præconio citra modum rumoris *Scottico* in solo degentium (quorum contubernio parumpèr fretus es) ceu tonitruali quodam boatu fragore nymboso emergenti, auditus nostri quatiuntur; & per tot tantaq; telluris stadia lectionis opinio,pagis provincijsq; divulgata,crebrescit.Siquidem tam creber meatus est (istinc illincq;, istuc illucq;) navigero æquoreas fretantium calle gurgites, velut quædam contribula apium germanitas nectar fabrè conficientium. Nam quemadmodum alternatim, reciprocâ facessente noctis nebulâ,mellifluum examen(emergente axe tenus æthere Titanæ)gliscentium culmina tiliarum per florulenta, ad crates graciles,sarcinatum, flava bajulans gestamina asportat:

ß *δόξαν ὀνόματος κυρίου, gloriam nominis Domini.*

tat:eodem modo, ni fallor, lurconum conglobatio lectorum (ounɪŋg τac ppɪoh) ac residua sagax discipulorum caterva, florigeris hagiographæ ex arvis,non solùm artes Grammaticas atq; Geometricas bis ternasq;omissas Physicæ artis machinas; quinimò allegoricæ potiora ac tropologicæ disputationis bipertita bis oracula (æthralibus opacorum mellita in ænigmatibus problematum) sitículosè sumentes carpunt,& in alvearijs sophiæ, jugi meditatione loco tenus servanda condentes, abdunt. E quorum catalogo tuam proficisci solertiam, prædâ onustam atq; torrente fluentis sacrosancti propinatam redundantemq;,excellens fama percrebuit.

Quamobrem tuum affabilem discipulatum,ceu cernuus, singultatim arcuatis poplitibus subnixisq; precibus efflagito; ut obliteratâ nequaquàm memoriâ excedat, quod [h] Pacificus cœlesti ambrosiâ præditus,(subrogatus [i] genitore jure hæreditario, bis quaternis temporum lustris Israëliticæ plebis imperij sceptro fungens,)almo auctus spiramine prompsit,dicens. [k] *Bibe aquam de cisternâ tuâ, & fluenta putei tui:deriventur fontes tui foras,& in plateis aquas divide; solus habeto eas, nec sint alieni participes tui.* Quapropter his sacris imbutus sagminibus,jugi conamine orthographiæ aperito gurgitem,& sitientia rigato arva mentium,quatenus germen æthralis extaseos (vivis fœcundisque in orthodoxorum,satoris sudore,sulcis satum) nullo torridæ obstaculo siccitatis obtinente,pullulans gliscat;& ubertim spissa,Dei suffragio,seges demùm maturescat.

Nam idcircò supplex tam obnixè hæc cernitur oramen suggessisse,quòd nonnulli supernâ noscuntur sophiâ præditi,& arcanâ luce enormiter referti: attamen quod gratuitâ cœlitùs munificentiâ, Deiq; dapsili deditione receptantes (proprio facessante meritorum quæstu)adepti sunt,nequaquàm(gazophylacio scientiæ reserato) plenè promulgantes,sed particulatim lurconibus largientes. Nam ([l] cata Euangelicæ experimentum auctoritatis)[m] nequaquàm flagrans lychnus clanculè fuscatâ tetræ occulitur latebrâ urnæ,

[h] *Salomon:* qui à *pace* nomen obtinuit.

[i] *genitori*, vel, à *genitore*, patre David sc.

[k] Prov: 5 vers. 15.16.17.

[l] κατὰ, *secundum*. ut in Bonifacij Moguntini epistolis, & apud Cyprianum quoq;.

[m] Matth. 5.15.

næ, qui candelabri summitate cunctis limpido lumine lucere decuit: necnon frustrà [n] talenti fœnora subterraneis clanculantur obstructa [o] sablonibus, quæ trapezitarum numerosis monetæ oportuissent numismatibus profligari. ne fortè, ut iners adepto (segnitiâ torpens) mancipium talento, supremos ergastulorum in squalores trusus præcipitetur; sed potiùs *euax eugeq́*, ingressurus tripudium à prosatore pio promereatur. Vnde Psalmigraphus vates, ob hoc propriæ piaculi expians flagitium conscientiæ, sacro præsagio orsus infit: [p] *Iustitiam tuam non abscondi*, & reliqua.

[n] Math. 25. 18, 27, 30.
[o] *arenis*, ut in Gildæ epistolâ.
[p] Ps. 40. 10.

Sed hæc misellus homuncio dictando volvens, scrupulo ancipiti extemplò quatiens angebar; cur (inquam) *Hibernia*, quò catervatim istinc lectores classibus advecti confluunt, ineffabili quodam privilegio efferatur: ac si istic, fæcundo *Britanniæ* in çespite, didascali Argivi Romanive Quirites repperiri minimè queant, qui cœlestis tetrica enodantes bibliothecæ problemata sciolis reserare se sciscitantibus valeant. Quamvis enim prædictum *Hiberniæ* rus, discentium opulans vernansq; (ut ita dixerim) pascuosâ numerositate lectorum, quemadmodum poli cardines astriferis micantium ornentur vibraminibus siderum: ast tamen climatis Britannia occidui in extremo fermè orbis margine sita (verbi gratiâ) ceu *Solis* flammigeri & luculento *Lunæ* specimine potiatur. id est, *Theodóro* infulâ Pontificatus fungenti, ab ipso tyrocinio rudimentorum in flore philosophicæ artis adulto; nec non & ejusdem sodalitatis cliente *Adriano* duntaxàt urbanitate enucleatâ ineffabiliter prædito.

Et audacter in propatulo contestans, pellaci falsitatis frivolo neglecto, æquâ veritatis censurâ trutinante discernam. etiamsi beatæ memoriæ *Theodorus*, summi Sacerdotij gubernacula regens, *Hibernensium* globo discipulorum (ceu aper truculentus molossorum catastâ ringente vallatus) stipetur: limato perniciter Grammatico dente (jacturâ dispendij carens) rebelles phalanges discutit, & (utpotè

potè belliger in meditullio campi arcifter, legionum phalangibus feptus æmulorum fpiffis) mox nervofis tenfo lacertorum volis arcu,fpiculifq; ex pharetrâ exemptis, hoc eft, Chronographiæ opacis acutifque fyllogifmis ; turma fupercilij typho turgens (amiffâ ancilium teftudine) terga dantes,latebras antrorum atras (triumphante victore) præpoperè petunt.

Neu tamen hæc philofophando, *Scotticos* fciolos(quorum gemmato tua fagacitas dogmatum favo aliquantifper [q] abufa eft)fugillare à quoquam autumer; (quippe cùm fatagerem præconium cudens affabiliter texere noftrorum, non fugillationem ridiculofè cachinnans rumigerare veftrorum:) fed potiùs,jocıftæ fcurræque ritu dicacitate temerariâ loquentium,fraternæ [r] ironiâ dilectionis obtentu * cavillabatur. Si verò quippiam, infcitiâ fuppeditante, garrulâ frontofè convincitur pagina promplifse : ut Verfidicus ait,

> [f] *Digna fiat fante glingio gurgo fugax fambulo;*
> *Nen timeat fcriptor terrentis ludicra linguæ.*
> *Sic femper cupiunt fcriptorum carpere chartas,*
> *Vt caper hirfutus rodet cum dente racemos;*
> *Nec tamen emendant titubantis gramma Poëtæ.*

[q] id eft, *ufa* ut apud Hieronymum etiam aliquoties.

[r] *εἰρωνεία.*

* Locus corruptus.

[f] Ad hunc barbarum verficulum apponitur hæc gloffa (non admodùm certè concinna) in margine MSS. D. Rob Cottoni & Thomæ Alani. Fugax gurgo, *id eft, virgo impetrante novercâ de matrimonio expofita, inter feras enutrita, ferarum confuetudinibus affuefcens: qua alio nomine Iuturna.* Fante glingio, *id eft, rogante fratre, vel alio quolibet amico ; ut digna fieret illa fugax gurgo,* fambulo, *id eft, reverfione, vel fine laboris.*

EPISTOLA XIIII.

C. A. 700.

ADAMNANI Hüensis monasterij Abbatis.

In libros tres de vitâ S. Columbæ,

PROLOGVS.

BEATI nostri Patroni (*Christo* suffragante) vitam descripturus , fratrum flagitationibus obsecundare volens : imprimis eandem lecturos quosque admonere procurabo , ut fidem dictis adhibeant compertis; & res magis quàm verba perpendant, quæ (ut æstimo) inculta & vilia esse videntur. meminerintque, Regnum Dei non eloquentiæ exuberantiâ, sed in fidei florulentiâ constare : & nec ob aliqua *Scoticæ*,vilis videlicèt linguæ, aut humana * onomata , aut gentium obscura locorúmve vocabula (quæ, ut puto, inter alias exterarum gentium vilescunt linguas) utilium,& non sine divinâ opitulatione gestarum, despiciant rerum pronuntiationem. Sed & hoc Lectorem admonendum putavimus; quòd de beatæ memoriæ viro, plura studio brevitatis,etiam memoriæ digna,à nobis sunt prætermissa:& quasi pauca de plurimis,ad evitandum fastidium lectorum, sint † caraxata. Et hoc (ut arbitror) quisque hæc lecturus fortè annotabit, quòd minima de maximis per populos fama de eodem Beato viro divulgatâ dispersserit ; ad horum etiam paucorum comparationem,quæ nunc breviter caraxare disponimus.

* ὀνόματα, nomina.

† exarata, ἀπὸ τοῦ χαράττειν.

EPILO-

EPILOGUS.

POST horum trinalium lectionem libellorum, quisq; diligens annotet lector, quanti & qualis meriti sanctus sæpè supramemoratus præsul venerandus, quantæ & qualis apud Deum honorificentiæ fuerit æstimatus; quantæ & quales Angelicæ apud ipsum & luminosæ frequentationes fuerint; quanta in eo prophetalis gratia, quanta dialium efficientia virtutum, quanta & quàm frequens cum divini luminis claritudo in carne mortali adhuc commorantem circumfulserit. Quin etiam post * ingressum animæ de tabernaculo corporis sanctissimæ (sicuti quibusdam electis ostensum, habetur compertum) locum in quo ipsius sancta pausant ossa usque hodiè eadem cœlestis claritas frequentare non cessat, & sanctorum frequens visitatio Angelorum. Et hæc etiam eidem beatæ memoriæ viro à Deo non mediocris est collata gratia, quâ nomen ejus non tantùm per totam nostram *Scotiam* & omnium totius orbis insularum maximam *Britanniam* clarè divulgari promeruit (in hâc parvâ & extremâ Oceani Britannici commoratus insulâ) sed etiam ad trigonam usque Hispaniam & Gallias, & ultra Alpes Penninas Italiam sitam pervenire, ipsam quoque Romanam Civitatem, quæ caput est omnium civitatum. Tantus & talis honor vocibilis eidem Sancto inter cætera divinæ donationis munera condonatus scitur à Deo, qui se diligentes amat; & eos qui eum magnificant laudibus, magis ac magis glorificans immensis sublimat honoribus: qui est benedictus in sæcula.

* egressum

Admonitio Adamnani *ad Scriptores.*

OBsecro eos quicunq; voluerint hos describere libellos, imò potiùs adjuro per *Christum* judicem sæculorum;

lorum; ut postquàm diligenter descripserint, conferant & emendent cum omni diligentiâ ad exemplar unde extraxerunt: & hanc quoque adjurationem hoc in loco subscribant.

EPISTOLA XV.

BONIFACII Moguntini archiepiscopi, ad *Zachariam* Romanum Pontificem, de causâ *Adelberti Galli* & *Clementis* Scoti.

A.C. 745.

Excellentissimo Patri atq; Apostolico Pontifici, & ex auctoritate sancti Petri, Principis Apostolorum magisterio freto, Zachariæ Papæ, Bonifacius exiguus servus servorum Dei, optabilem in Christo charitatis salutem.

POSTQVAM me ante annos propè triginta sub familiaritate & servitio Apostolicæ sedis, annuente & jubente venerandæ memoriæ Antistite Apostolico Gregorio, anteriore voto constrinxi; quidquid mihi lætitiæ vel tristitiæ acciderat, Apostolico Pontifici solebam indicare, ut in lætis simul laudaremus Deum, & in tristibus ejus consilio roborarer. Ita & nunc mihi liceat indicare, pietati vestræ supplico. Sicut scriptum est. *Interroga patrem tuum & annunciabit tibi; seniores tuos & dicent tibi.* Notum enim sit paternitati vestræ, quià postquàm indigno mihi mandâstis in pro-

Deut. 32. 7.

vinciâ Francorum, (sicut & ipsi rogaverunt) sacerdotali Concilio & Synodali conventui præesse; multas injurias & persecutiones passus sum, maximè à falsis sacerdotibus, ab adulteratis Presbyteris seu Diaconibus, & fornicarijs Clericis. Maximus tamen mihi labor fuit contra duos hæreticos pessimos, & publicos, & blasphemos contra Deum, & contra Catholicam fidem. Vnus qui dicitur *Aldebert*; natione generis *Gallus* est; alter qui dicitur *Clemens*, genere *Scotus* est: specie quidem diversi; sed pondere peccatorum pares.

Contra istos obsecro Apostolicam auctoritatem vestram, quòd meam mediocritatem defendere & adjuvare, & per scripta vestra populum Francorum & Gallorum corrigere studeatis: ut hæreticorum fabulas & vana prodigia & signa præcursoris Antichristi non sectentur; sed ad canonica jura, & ad viam veræ doctrinæ convertantur. & ut per verbum vestrum isti hæretici duo mittantur in carcerem (si vobis justum esse videatur, cùm vitam & doctrinam illorum vobis intimavero) & nullus cum eis loquatur vel communionem habeat, ne fortè fermento doctrinæ illorum fermentatus aliquis pereat: sed segregati vivant, & juxta dictum Apostoli, hujusmodi *traditi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini.* & juxta Euangelicum præceptum, *dum Ecclesiam non audierunt, sint nobis sicut Ethnici & Publicani*: donec *discant non blasphemare*, nec scindere tunicam *Christi*. Propter istos enim persecutiones, & inimicitias & maledictiones multorum populorum patior: & Ecclesia *Christi* impedimentum fidei & doctrinæ rectæ sustinet.

1. Cor. 5. 5.

Matth. 18. 17.

1. Tim. 1. 20.

Dicunt enim de *Aldeberto*, quòd eis sanctissimum Apostolum abstulissem; patronum, & oratorem, & virtutum factorem & signorum ostensorem abstraxissem. Sed pietas vestra audiens vitam ejus, judicet *ex fructu*, utrùm *vestimentis ovium indutus intùs autem lupus rapax* fuisset, an non. In primævâ enim ætate hypocrita fuit, dicens, quòd sibi

Matth. 7. 15. 16.

Angelus Domini, in ſpecie hominis, de extremis finibus mundi, miræ & tamen incertæ ſanctitatis reliquias attuliſſet;& exinde potuiſſet omnia,quæcunq; popoſcerit,à Deo impetrare: & tunc demùm per illam ſimulationem (ſicut Apoſtolus Paulus prædixit) *penetravit* multorum *domos, & captivas duxit poſt ſe mulierculas oneratas peccatis, quæ ducebantur varijs deſiderijs*, & multitudinem ruſticorum dicentium, quòd ipſe eſſet vir Apoſtolicæ ſanctitatis, & ſigna & prodigia multa feciſſet. Deinde conduxit Epiſcopos indoctos, qui ſe,contra præcepta Canonum, abſolutè ordinârunt. Tum demùm in tantam ſuperbiam elatus eſt, ut ſe æquipararet Apoſtolis *Chriſti*:& dedignabatur in alicujus honore Apoſtolorum vel Martyrum Eccleſiam conſecrare.& interrogavit,quid voluiſſent homines viſitando limina ſanctorum Apoſtolorum. Poſteà in proprio honore ſuo dedicavit oratoria(vel,ut veriùs dicam,ſordidavit) fecit cruciculas & oratoriola in campis,& ad fontes, vel ubicunq; ſibi viſum fuit,& juſſit ibi publicas orationes celebrare; donec multitudines populorum, ſpretis cæteris Epiſcopis, & dimiſſis antiquis Eccleſijs, in talibus locis conventus celebrabant, dicentes: Merita ſancti *Aldeberti* adjuvabunt nos. Vngulas ſuas & capillos dedit ad honorificandum, & portandum cum reliquijs ſancti *Petri* Principis Apoſtolorum. Tum demùm,quod maximum ſcelus & blaſphemia contra Deum eſſe videbatur,fecit. Veniente enim populo & proſtrato ante pedes ejus,& cupienti confiteri peccata ſua, dixit. *Scio omnia peccata veſtra,quia mihi cognita ſunt occulta veſtra; ideoq; non eſt opus confiteri ea. Securi ergo & abſoluti de peccatis veſtris præteritis,revertimini ad domos veſtras cum pace.* & omnia quæcunq; ſanctum Euangelium hypocritas feciſſe teſtatur,ſuo habitu,inceſſu, & moribus imitatus eſt.

2.Tim.3,6.

Alter autem hæreticus,qui dicitur *Clemens*, contra Catholicam contendit Eccleſiam:Canones Eccleſiarum *Chriſti* abnegat, & refutat tractatus; & intellectus ſanctorum Patrum, *Hieronymi*, *Auguſtini*, *Gregorij* recuſat. Synodalia

jura ſpernens, proprio ſenſu affirmat, ſe, poſt duos filios ſibi in adulterio natos [ſub nomine Epiſcopi] eſſe poſſe legis Chriſtianæ Epiſcopum. Iudaiſmum inducens, judicat juſtum eſſe Chriſtiano ut, ſi voluerit, viduam fratris defuncti accipiat uxorem. Ipſe etiam contra fidem ſanctorum Patrum contendit, dicens; quòd *Chriſtus* filius Dei deſcendens ad inferos, omnes quos inferni carcer detinuit, inde liberâſſet, credulos & incredulos, laudatores Dei ſimul & cultores idolorũ: & multa alia horribilia de *Prædeſtinatione Dei* contraria fidei Catholicæ affirmat. Quapropter de hoc quoq; hæretico precor, ut per litteras veſtras mandare curetis Duci *Carolomanno*, ut mittatur in cuſtodiam; ut ſemina Satanæ latiùs non ſeminet, ne forſitan una ovis morbida totum gregem polluat. Valere ſanctitatem veſtram, & proſperis profectibus gaudere in longitudinem dierum optamus.

EPISTOLA XVI.

ZACHARIÆ Romani Pontificis, ad *Bonifacium*; de cauſâ *Virgilij* Hiberni & *Sidonij*.

Reverentiſſimo & ſanctiſſimo fratri Bonifacio Coëpiſcopo, Zacharias ſervus ſervorum Dei.

A. C. 746.

VIRGILIUS & *Sidonius* religioſi viri, apud *Batoariorum* provinciam degentes, ſuis nos litteris viſitârunt: per quas intimaverunt, quòd tua reverenda fraternitas eis injungeret Chriſtianos

stianos denuò baptizare. Quod audientes, nimis sumus conturbati,& in admirationem quandam incidimus, si habet,ut dictum est. Retulerant quippe, quòd fuerit in eâdem provinciâ sacerdos, qui Latinam linguam penitùs ignorabat,& dum baptizaret, nesciens, Latini eloquij infringens linguam diceret; *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta*: ac per hoc tua reverenda fraternitas consideravit rebaptizare. Sed (sanctissime frater) si ille qui baptizavit,non errorem aut hæresim introducens, sed,pro solâ ignorantiâ, Romanæ locutionis infringendo linguam,(ut suprà fati sumus)baptizans dixisset;non possumus consentire,ut denuò baptizentur. Quia, (quod tua benè compertum habet sancta fraternitas)quicunq; baptizatus fuerit ab hæreticis, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, nullo modo rebaptizari debeat, sed per solam manus impositionem purgari debeat. Nam (sanctissime frater)si ita est,ut nobis relatum est, non ampliùs à te illis prædicetur hujusmodi; sed ut sancti Patres docent & prædicant, tua sanctitas studeat conservare. Deus te incolumem custodiat,reverentissime frater,Data Kalendis Iulijs, imperante Domino pijssimo Augusto Constantino, à Deo coronato, magno Imperatore anno vicesimo sexto, Imperij ejus anno * quarto, Indictione quartâ decimâ.

* sexto

EPISTOLA XVII.

EIVSDEM ZACHARIÆ, ad *Bonifacium*; de alijs quæstionibus ab eodem *Virgilio* & *Sampsone* Scoto motis.

Reveren-

Reverentissimo & sanctissimo fratri Bonifacio Coëpiscopo, Zacharias servus servorum Dei. A. C. 748.

SCRIPSIT reverenda fraternitas tua, reperisse te quendam presbyterum, genere *Scotum*, nomine *Sampson*, errantem à viâ veritatis; dicentem & affirmantem, sine mystericâ invocatione aut lavacro regenerationis posse fieri Catholicum Christianum, per Episcopalis manus impositionem. Hic autem qui hoc dicit, vacuus est Spiritu sancto, & alienus à gratiâ Christi, atq; à consortio sacerdotali abjiciendus. Quis enim nisi baptizetur, juxta præceptum Domini, *in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*, & sic per manus impositionem consecretur, potest esse Catholicus? Hunc nequissimum virum, talia prædicantem, ab Ecclesiâ Dei sanctâ condemnatum expelle. Illos autem viros, qui ab hæreticis baptizati sunt, & dubietas tenet, quòd *in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti* non sunt baptizati; inquisitâ rei veritate, si ab erroneis sacerdotibus baptizati sunt, hos sine dubio (juxta prædecessoris nostri beatæ memoriæ *Gregorij* Papæ, & sacrorum Canonum traditum tibi mandatum) * implere non omittas; ne in æternum pereant, sed potiùs Euangelicâ consecratione salventur.

Matth. 28. 19.

* baptizari permittas;

Intimatum est etiam à sanctitate tuâ, quòd *Virgilius* ille (nescimus si dicatur Presbyter) malignatur adversùm te, pro eo quòd confundebatur à te, erroneum se esse à Catholicâ doctrinâ; immissiones faciens *Otiloni* Duci *Baioariorum*, ut odium inter te & illum seminaret: aiens quòd & à nobis esset absolutus, unius defuncti ex quatuor illis Episcopis, quos tua illic ordinavit fraternitas, diœcesim obtinere. Quod nequaquàm verum est: quia *mentita est iniquitas sibi*. De perversâ autem & iniquâ doctrinâ, quam contra Deum & animam suam locutus est, si clarificatum fuerit ita eum confiteri, quòd alius mundus & alij homines

Psalm. 27. 12.

nes

nes sub terras sint; hunc accito Concilio, ab Ecclesiâ pelle sacerdotij honore privatum. Attamen & nos scribentes prædicto Duci, evocatorias de prænominato *Virgilio* mittimus litteras; ut nobis præsentatus, & subtili indagatione requisitus, si erroneus fuerit inventus, canonicis sanctionibus condemnetur. Qui enim *seminant dolores, ipsi metunt eos.* Sic enim scriptum est: *Perversa cogitationes separant à Deo; probata autem virtus corripit insipientes.*

Iob. 4. 8. Sapient. 1. 3.

Pro *Sidonio* autem & *Virgilio* supradicto Presbyteris, quod scripsit sanctitas tua, agnovimus. Et illis quidem, ut condecebat, comminando scripsimus: tuæ autem fraternitati plùs credulitas quàm illis admittetur. Si autem placuerit Deo, vitâ comite, sedi Apostolicæ eos, missis Apostolicis litteris (ut prælatum est) evocabimus. Docuisti enim eos, & non susceperunt: & factum est in illis, sicut scriptum est in libro Sapientiæ. *Qui docet fatuum, quasi qui conglutinat testam. Arenam, & salem, & massam ferri facilius est portare, quàm hominem imprudentem, & fatuum, & impium.* Quoniam *qui minoratur corde, cogitat inania; & vir imprudens & errans cogitat stulta.* Non ergò ad iracundiam provocetur cor tuum, frater; sed *in patientiâ* tuâ ubi tales reppereris, *admone, obsecro, increpa;* ut *convertantur ab errore ad* viam veritatis. Et si conversi fuerint, *salvâsti animas* eorum; si vero in duritiâ permanserint, mercedem ministerij tui non perdes: illos autem, juxta Apostoli vocem, *devita.*

Ecclesiastic. 22. vers. 7. & 18. Ecclesiastic. 16. 23. 2. Tim. 4. 2. Iacob. 5. 19, 20. Tit: 3. 10.

Deus te incolumem custodiat, reverentissime & sanctissime frater. Data Kalendis Maij, imperante Domino pijssimo Augusto *Constantino*, à Deo coronato, magno Imperatore, pacifico; Imperij anno XXIX. Patriciatus ejus anno VII. Indictione primâ.

EPIST. XVIII.

EPISTOLA XVIII.

ALBINI Magistri, ad *Colcum* lectorem in *Scotiâ*.

Benedicto magistro & pio patri Colcu, Alcuine humilis Levita salutem. A. C. 795.

AUDITA sanitate & prosperitate paternitatis vestræ, totis (ut fateor) gavisus sum visceribus. Et quia curiosum te nostri itineris putavi, vel rerum in mundo nuper gestarum; per hos rusticitatis meæ apices, tuæ providentiæ innotescere curavi, seu audita seu visa. Primò sciat dilectio tua, quòd (miserante Deo) sancta ejus Ecclesia in partibus Europæ pacem habet, proficit, & crescit. Nam* *antiqui Saxones* & omnes *Frisonum* populi, instante Rege *Carolo* (alios præmijs, & alios minis sollicitante) ad fidem Christi conversi sunt. Sed anno transacto idem Rex, cum exercitu irruit super *Sclavos*, quos nos *Vionudos* dicimus, eosq; subegit suæ ditioni. *Græci* verò tertio anno cum classe venerunt in *Italiam*, & à ducibus Regis præfati victi fugerunt ad naves: quatuor millia ex illis occisi, & mille captivi feruntur. Similiter & *Avari*, quos nos *Hunos* dicimus, exarserunt in *Italiam*, & à Christianis superati domum cum opprobrio reversi sunt: nec non & super *Baugariam* irruerunt; qui & ipsi ab exercitu Christiano superati & dispersi sunt. Etiam & ejusdem Christianissimi Regis duces & Tribuni multam partem *Hispaniæ* tulerunt à *Saracenis*, quasi trecenta milia in longum per maritima. Sed heu

* id est, Westphali.

(proh dolor!) quòd ijdem maledicti *Saraceni* (qui & *Aggareni*) totâ dominantur *Africâ* & *Asiâ* majore, maximâ ex parte. De quorum egressione, tuæ venerandæ prudentiæ dudùm (ut æstimo) scripsi.

De cætero (Pater sanctissime) sciat reverentia tua, quòd ego filius tuus, & Ioseph vernaculus tuus (Deo miserante) sani sumus: & tui amici toti, qui apud nos sunt, in prosperitate Deo serviunt. Sed nescio quid de nobis venturum sit. aliquid enim dissensionis, Diabolico fomento inflammante, nuper inter Regem *Carolum* & Regem *Offan* exortum est: ita ut utrinq; navigatio interdicta negotiantibus cesset. Sunt qui dicunt nos pro pace esse in illas partes mittendos: sed obsecro ut vestris sacrosanctis orationibus manentes vel euntes muniamur. Nescio quid peccavi, quia tuæ Paternitatis dulcissimas litteras multo tempore non merui videre: tamen pernecessarias orationes sanctitatis tuæ me quotidie sentire credo.

Misi charitati tuæ aliquid de oleo, quod vix modò in Britanniâ invenitur, ut dispensares per loca necessaria Episcoporum, ad * utilitatem hominum vel honorem Dei. Misi quoq; quinquaginta siclos fratribus de eleemosynâ *Caroli* Regis: (obsecro ut pro eo oretis:) & de meâ eleemosynâ quinquaginta siclos: & ad Australes fratres *Baldhuninega*, triginta siclos de eleemosynâ Regis, & triginta de eleemosynâ meâ, & viginti siclos de eleemosynâ patris familiæ *Areide*, & viginti de eleemosynâ meâ; & per singulos Anachoritas tres siclos de puro argento: ut illi omnes orent pro me, & pro Domno Rege *Carolo*, ut Deus illum conservet ad tutelam sanctæ suæ Ecclesiæ, & ad laudem & gloriam sui nominis. Exaudiat vos omnipotens Deus pro sanctâ suâ Ecclesiâ intercedentes; & proficere faciat in salutis æternæ prosperitate.

* al. *utilitatem honoris Dei.*

EPIST. XIX.

EPISTOLA XIX.

CLAUDII Scoti Presbyteri, ad IUSTUM Abbatem.

A.C. 815.

Ex Præfatione Commentariorum in Matthæum.

ANNO octingentesimo decimo quinto Incarnationis Salvatoris Iesu Christi, postquàm pius ac mitissimus Princeps, S. Ecclesiæ Catholicæ filius *Ludovicus*, anno secundo Imperij sui, cœlesti fultus auxilio, adversùs barbaras nationes movisset exercitum; atq; abeunte & discedente tuâ paternitate ex palatio jam dicti Principis ad charum dilectumque tibi semper tui monasterij portum: injunxisti mihi, ut aliquod dignum memoriæ opusculum in expositione Euangelij ad legendum dirigerem Fratribus monasterij vestri. &c. Ad quoscunque verò sive per hoc sive per aliud quodcumque opusculum notitia nominis mei pervenerit; intercessionem peccatorum meorum supplex ab omnibus exquiro: subnixâ prece deposcens, ut ita à misericordissimo Domino nostro flagitetis, ut omnibus delictis meis atque peccatis (omnibus opitulantibus vobis) consuetudinariâ clementiâ & copiosâ bonitate deletis, etsi non ad idem præmium, saltem ad eumdem vos portum quietis *videat pervenire.

EPISTOLA XX.

Ejusdem CLAUDII, ad Druclteramnum Abbatem.

Præfatio Commentariorum in epistolam ad Galatas.

Domino piissimo, & in Christo summo mihi honore singulariter excolendo, Druclteranno Abbati, Claudius peccator.

TRES, ni fallor, & eo amplius jam pertranseunt tempore anni, quòd me adhuc in Alverni cespitis arvo, in palatio pij principis Domini *Ludovici* (tunc Regis, modò Imperatoris) detentum socordiâ sensus mei, tuâ fervidâ dilectione adorsus es excitare, ut aliquem fructuosum laborem in Epistolis magistri Gentium adsumerem Apostoli *Pauli*. Sed quia laboribus & turbinibus mundi depressus, hactenùs parere jussioni tuæ nequivi; modò (largiente Deo) in isto Quadragesimæ tempore epistolam beati jam dicti Apostoli *Pauli* ad Galatas, ex tractatibus beatorum *Augustini* & *Hieronymi* Patrum, permixtis procuravi ordinare sententijs. In quibus tractatibus cùm ad congruentem expositionem multa deesse cernerem, verti me ad alios libros præfati jam patris *Augustini*; & exinde eam, quæ in illis deerat tractatibus, explere studui expositionem. Nonnulla etiam, ut mihi visum est, infra illorum locutionem, mea studui conjungere verba; quæ utramque expositionem absque scissione

ſciſſione conjungerent. & legentis exercerent ſenſum, & faſtidium facerent evitare. Hanc interim, quaſi manubias quaſdam, tuæ ovans dirigere ſtudeo ſanctitati: ut quoties eam manu tenueris & legeris, mei memor eſſe digneris; & in unum conjungat immenſa ubique præſens Chriſti charitas, quos ſpatia terrarum diſſociant. De cæteris verò Epiſtolis, jam multa in manibus noſtris tenentur excerpta: ad quas (ſi Dominus voluerit, & vitam atque ſalutem conceſſerit, orantibus vobis pro nobis) ad expoſitionem illarum quantociùs potuero, accedere procurabo. Pius & miſericors Deus, & reverendam mihi beatitudinem tuam, ad profectum & ornatum Eccleſiæ ſuæ, & annis multiplicare dignetur, & meritis. Vale in Domino, vir Dei; & memento mei.

EPISTOLA XXI.

GILDÆ, ad *Rabanum* monachum. A. C. 820.

Præfatio in librum de Computo.

Dilecto fratri Rabano monacho, Gildas peccator in Chriſto ſalutem.

LEGIMUS ſcriptum in Proverbijs; *meliorem ſapientiam cunctis pretioſiſſimis: & omne deſiderabile ei non poteſt comparari.* Proverb. 8. 11. Ideoq; (frater dilectiſſime) gratias ago Deo, qui tibi ejus amorem inſpiravit, cujus poſſeſſio mundi divitias contemnit; teq; reddit ſuo fulgore decoratum, & proximis tuis profectuoſum. Petebas ergò ut quibuſdam de Computo propoſitionibus, earumque minùs perfectis reſponſionibus, quas mihi protuleras neſcio à quibus confectas, ſty-

lum

lum adhiberem; easque tibi lucidiores redderem. Feci quantum potui, sed non eo ordine quo ibi positas reppe-ri: quia confusa series vim cognoscendi abstulit,& tædium lectionis invexit. Pleraque ergò quæ mihi magis necessa-ria videbantur addidi; & ordinem in ipsis rebus dispone-re contendi. Inde quoq; evenit,dum brevitati studerem, & tamen ipsarum rerum veritatem patefacere vellem; quòd unius libri quantitatem devitare non possem. Com-posui quidem ex numero & temporum articulis quendam Dialogum, & nomini tuo ipsum dicavi. In quo necessa-ria mihi videbantur interrogandi, *Discipuli* nomine, & quæ respondendi *Magistri* vocabulo prænotavi.& non hæc tantummodò proprijs rationibus, sed etiam ex anti-quorum dictis, & sanctorum Patrum sententijs, enotare curavi. Ideò (frater charissime) hæc legens, scias me non difficultati verborum aut obscuritati sententiarum studuisse,immò magis plana quæque faciliaque collegisse; & quæ ex proprio inserui, ad dilucidandam ipsam verita-tem laborâsse, magis quàm aliorum imperitiæ insultâsse. Nulli enim me præfero; sed benè quærentibus, & fidem catholicam ritè servantibus, pro modulo meo comitem spondeo,ac juniorem subdo:quod mihi divina gratia con-cedat,ut quandiu vivam servorum Christi servitor, & be-nè docentium auditor, & benè laborantium aliquantulus adjutor existam. Dilectionem tuam majestas Christi nunc & in perpetuum conservare dignetur, sancte frater. Memorem te nostri obsecrò, ut quanto citiùs possis ex-emplar istius libri, quod tibi ad rescribendum direxi, ab-solvas & mihi remittas.

EPIST. XXII.

EPISTOLA XXII.

IOHANNIS Scoti *Erigenæ*, ad *Carolum* Calvum, *Francorum* Regem.

In Areopagitica, Latinè à se conversa, Carmen.

A.C. 858.

HANC * libam, sacro Græcorum nectare fartam,
Advena *Iohannes* † spondo meo *Carolo*.
Maxime *Francigenûm*, cui regia stēmata fulgent;
Munera votiferi sint tibi grata tui.
Vos qui Romuleas nescitis temnere technas,
Attica ne pigeat sumere gymnasia.
Quorum si quædam per me scintilla relucet
Vsibus Ausonijs, si libet aspicite.
Mollestum si non nostrum munire laborem;
Firmetur vestri pondere judicij.
Si quid nodosum durúmve notetur in ipso;
Parcite, Cecropidis Attica tela sequor.
At si mendosus declinet tramite recto;
Mellifluo vestro famine corrigite.
Quòd si quorundam mordetur dente feroci;
Hoc leve, namq; meo contigit *Hieronymo*.
Vt verò stabilis maneat fundamine firmo;
Regali stathmo figere sufficiet.
Crediderim multos tangentum summa sophiæ
Non despecturos donula nostra fore.

* λοιβὴν, *libationem quæ vino fit.*

† *sort. spendo*, à Græco σπένδω, quod *libare* significat.

 Sudo-

Sudorisq; gravis tentabunt carpere fructum:
Forsan virtutem vilia verba tenent.
Sæpè solent spinis redolentes crescere flores;
Nodosæ vitis sumitur uva ferax.

EPISTOLA XXIII.

A. C. 858.

EIVSDEM IOHANNIS, ad eundem Carolum.
In eadem Areopagitica Præfatio.

Gloriosissimo Catholicorum Regum Carolo, Iohannes extremus sophiæ studentium, salutem.

VALDE quidem admiranda, dignisq; virtutum laudibus est exaggerenda, Catholicorum virorum religiosissima sollicitudo: qui dum vitæ humanæ periculosis exagitari videntur ærumnis, fixâ tamen mentis intentione divinarum rerum laboriosis investigationibus purgati, fructuosis inventionibus illuminati, perpetuis immutabilibusq; veritatis atq; divini amoris contemplationibus perfecti; non inter mortales habitare, sed in cœlestem conversationem mutati penitùs esse judicandi sunt. In quorum numero vos esse constitutos, nullus rectè vestros affectus intuentium dubitare permittitur, pijssime gloriosissimeq; Regum. quandoquidem civilium (plusq; quàm civilium) bellorum maximis assiduisq; perturbationibus, & insuper etiam paganarum gentium barbaricis incursibus Christianorum regnum passim invadentibus allisi; non tamen regalis animi stabilitas-

ſtabilitate dejecti (quaſi quoddam immobile ſaxum Neptuni limite naturaliter defixum, criſpiſſimos validiſſimoſq; cærularum tumultus ſtabili duráq; fronte repellens) toto veſtræ mentis intuitu totáque cordis devotione ſanctarum Scripturarum ſecreta (ducente Deo & rationis lumine) inveſtigatis, inveſtigantéſq; diligitis. Et non ſolùm *Latialis* eloquij maximos ſanctiſſimoſq; autores perquiritis; verùm etiam in augmentum ædificationis Catholicæ fidei, novis moderniſq; editionibus, in laudem Chriſtiani dogmatis, *Hellados* Patres pio affectu addidiſtis conſulere.

Hinc eſt quòd & ingenioli noſtri parvitatem non dedignati eſtis impellere, nec nos velut otioſos inertiæque ſomno ſopitos perpeſſi eſtis dormire : ne dum *Heſperijs* ſolummodò apicibus ſtudium impendimus, ad puriſſimos copioſiſſimoſq; *Graiûm* latices recurrere, hauſtumq; inde ſumere non valeremus. Iuſſionibus itaq; veſtris neq; volentes neq; valentes obſiſtere; rudes admodùm tirones adhuc *Helladicorum* ſtudiorum, fatemur, (quid enim pudeat nos fateri veſtræ manſuetudini?) ultra vires noſtras (ipſo tamen Duce, qui eſt lux mentium, & *illuminat abſcondita tenebrarum*) libros quatuor ſancti patris *Dionyſij Areopagitæ* Epiſcopi Athenarum (quos ſcripſit ad *Timotheum* Epiſcopum Epheſiorum) & decem Epiſtolas ejuſdem, de Græco in Latinum tranſtulimus. Opus valdè (ut opinamur) anfractuoſum, longeq; à modernis ſenſibus remotum, multis invium, pauciſq; apertum; non ſolùm propter antiquitatem, verùm etiam cœleſtium altitudinem myſteriorum.

1. Cor. 4. 5.

Fertur namq; præfatus *Dionyſius* fuiſſe diſcipulus atq; adjutor *Pauli* Apoſtoli, à quo Athenienſium conſtitutus eſt Epiſcopus. Cujus & *Lucas* commemorat in Actibus Apoſtolorum, & *Dionyſius* Epiſcopus Corinthi vir antiquus: beatus quoq; *Polycarpus* in Epiſtolâ ad Eccleſiam Athenarum, *Euſebius* item *Pamphili* in Eccleſiaſticâ hiſtoriâ; necnon etiam ſanctus Papa *Gregorius* in homeliâ ſuâ, ubi

Act. 17. 34.

ubi breviter Angelorum ordines exposuit. Hunc eundem quoq;,non præfati viri,sed alij moderni temporis, asserunt (quantum Vita ejus à fidelibus viris tradita testatur)temporibus Papæ *Clementis* (successoris videlicèt *Petri* Apostoli)Romam venisse, & ab eo prædicandi Euangelij gratiâ in partes Galliarum directum fuisse; & martyrum gloriâ coronatum fuisse,cum beatissimis suis consortibus,*Rustico* scilicèt atq; *Eleutherio*.

Hæc igitur nostra qualiscumq; translatio, non quidem prolixæ indiget(ut arbitror) apologiæ; cùm omnibus ejus æmulis(quicunq; & qualescunq; sint) facillimâ unâ responsione possimus occurrere: Vestræ videlicèt Celsitudini neq; potuisse neq; debuisse non obedire. Si quis autem nimis tardæ aut nimis inusitatæ redarguerit elocutionis: attendat non me tantùm sed & se ipsum nihil posse plus accipere, quàm quod ipse distribuit *qui dividit singulis* propria *prout vult*. Sin verò obscuram minusq; apertam prædictæ interpretationis seriem judicaverit; videat me operis hujus interpretem esse,non expositorem. ubi valdè pertimesco,ne fortè culpam * *fidi interpretis* incurram. At si aut superflua quædam superadjecta esse, aut de integritate Græcæ constructionis quædam deesse arbitratus fuerit: recurrat ad codicem Græcum, unde ego interpretatus sum;ubi fortasse inveniet ita ne esse,nec ne. Hoc tamen mihi idoneum fore arbitratus sum;omissis aliorum conjecturis,unius solius arbitrio succumbere, cui oportet me obtemperare.

1.Cor.12.11.

* Vid. Henr. Stephani Schediasm.lib.1. cap.19.

Sanctus ergò *Dionysius*(ut prædiximus) *Areopagita*, ex vico videlicèt *Martis* denominatus, (*Ares* enim à Græcis bellum vocatur:) primis juventutis suæ floribus Academiæ studijs eruditus; deinde divino atq; ineffabili miraculo Solaris Eclipseos, quæ facta est confixo Domino nostro *Iesu Christo* Crucis patibulo commotus. ipse siquidem (ut in quâdam Epistolarum suarum commemorat) dum esset juxta *Heliopolim* cum *Polycarpo* Episcopo, cæterisq; qui tunc aderant, divinâ procurante providentiâ, mirabi-

mirabilem in modum conspexerat Lunam Soli subeuntem, ac per hoc Solem defecisse. Moxq; sanctissimum virum, Apostolorum discipulum, *Hierotheum* videlicèt episcopum, secutus. cujus in tertio hujus Operis libro mentionem facit, eundemq; Magistrum suum venerabilem nominat, cæterisque tunc temporis Coëpiscopis post Apostolos in Theologiá præferre non dubitat: cum quo, multisque alijs sanctis in unum convenientibus, *Christum* post resurrectionem corporaliter est contemplatus. Aderantq; ibi, (ut ipse ait) *Iacobus* frater Domini, & *Petrus* vertex Apostolorum. Talibus ac tantis admonitus, divinarumq; Scripturarum mysterijs illuminatus, scripsit hos libros, hortante atq; postulante sancto *Timotheo*, alijsq; quorum nomina in processu hujus operis sæpissimè declarat, doctrinamq; breviter insinuat. Sed præsentis Operis intentionem breviter intimare necessarium duximus; quo faciliùs Lector studiosus ingrediatur.

PRIMVS itaq; liber, qui inscribitur *de Cælesti Hierarchiá* (quod nos, non verbum sed sensum exprimentes, possumus Latinè dicere, *de Cælesti Pontificatu*, seu *de Cælesti summo sacerdotio*) novem cœlestium virtutum dispositiones enumerat, ordinat, segregat, conjungit; earumque sanctis theologis divinitùs manifestatas symbolicas (hoc est, significativas imaginationes mysticas) luculenter exponit. Ordinat quidem in superiores & medias & ultimas. Segregat verò in ternas ter Hierarchias. Conjungit primas ultimis, & ultimas primis, per medias; mirabili extremitatum & medietatum ratione coadunans. Dissimilium quoque formarum descriptiones in Propheticis visionibus, plus quàm similium, cœlestes substantias expressiùs insinuare confirmat. Nullamq; visibilium seu invisibilium naturarum, ab initio intellectualis creaturæ usq; ad extremum terrenumq; vermiculum, nominari; ex quà divina Theologia quandam similitudinem ad significandam omnium rerum causam (DEVM videlicet) non introducat.

SECVNDVS verò, cui est inscriptio *de Ecclesiasticâ Hierarchiâ*, humanæ naturæ, (Salvatoris nostri sanguine redemptæ) unitatem denunciat, & similitudinem cœlestis sacerdotij, (quantum possibile est) mortalibus adhuc ordinatam: cujus summus Pontifex ipse est qui eam sibi per gratiam suam coaptavit; qui etiam totius Hierarchiæ, cœlestium quidem & terrestrium, principium est, & medium, & finis ad quem omnia referuntur. Hæc itaq; nostra Hierarchia instar cœlestis tripartita est; in tres scilicèt Hierarchias. Quarum *prima* (temporali quidem ordine, ultima verò dignitate) legale fit Sacerdotium; quod in varijs valdeq; obscuris symbolis per legislatorem *Moysen* planè carnali adhuc populo, literæq; non spiritui servienti, distributum est: cujus maximus character erat Tabernaculum illud in Arabico monte figuratè monstratum. *Secunda* verò, quæ est media, Sacerdotium quod nunc est: Ecclesiam dico novi Testamenti, sub gratiâ quidem constitutam, partim symbolis visibilium sacramentorum dispositam, partim verò veritatis contemplatione perfectam; & est finis præteritæ primæ, initium verò futuræ Hierarchiæ: quæ est *tertia*, jam ex parte inchoata in primitijs contemplationis, perficienda verò post gloriam futuræ resurrectionis; quando, visibilium sacramentorum velaminibus sublatis, ipsam veritatem perspicuâ claritate contemplabimur. Ideoque præsens Ecclesiastica Hierarchia (ut diximus) media est inter legalem præteritam & cœlestem futuram: quoniam non solùm æternarum rerum symbola peragit & visibiliter considerat, ut legalis præterita; sed & spiritualem intelligentiam investigare inveniréque non cessat, ut cœlestis futura.

TERTIVS dehinc continet divinarum nominationū virtutes, ideoque *de Divinis nominibus* vocitatur; quia in eo secretissima subtilissimaque referantur mysteria de Vnitate & Trinitate divinæ essentiæ: hoc est, quæ nomina discretam, quæ unitam insinuant Deitatem; quæ per se inhumanato Filio conveniunt. quæ sit unius solius omnium

causæ

causæ in primordiales causas prima processio, ac per eas iterùm à summo usque deorsùm multiplex theophania; in genera quidem, in species, numerosque visibilium & invisibilium naturarum: ubi supernaturali contemplatione docere perspicitur, plùs similia esse & appropinquare Deo ea quæ non sunt quàm quæ sunt (non tamen privatione substantiæ, sed superexcellentiâ naturæ) quid distat inter causas & causativas; malum nihil esse, neque in rerum naturâ subsistere, neque substantiæ, neque virtuti, neque operationi nocere: ea quoque quæ per privationem de Deo dicuntur, per excellentiam in ipso intelligenda esse.

QVARTVS *de Mysticâ Theologiâ*, quantùm coarctior sit cæteris in sermonibus, tantùm largior in sensibus. Vnde & in duas maximas Logicæ disciplinæ dividitur partes; *cataphaticam* planè & *apophaticam*; id est, in esse, & non esse. ubi analyticæ artis regulis utitur; & nos præclarissimè commonet, per privationem omnium quæ dici seu intelligi possunt, oportere ad veritatem quæ est causa omnium quæ ab eâ, & per eam, & in eâ, & ad eam, & propter eam creàta sunt, per excellentiam essentiæ recurrere.

LVMINE sidereo *Dionysius* auxit Athenas,
Areopagites, magnificusque sophos.
Primò commotus Phœbum subeunte [a] Selenâ,
Tempore quo [b] stauro fixus erat Dominus.
Mox ut conversus, mirâ stupefactus *eclipsi*;
Consequitur gaudens *Hierothea* ducem.
Qui mox edoctus: præclarus namq; magister
[c] Pneumatis excelsi fonte renatus erat.
Nec mora, perfulgens cœlestis luce [d] sophiæ,
Attidas edocuit, de quibus ortus adest.
Namq; ferunt *Paulum*, qui *Christum* sparsit in orbem,
Ipsi felices imposuisse manus.
Ast mox perfectus Doctoris [e] symmachus instans,
Rexit Cecropidas pervigil [f] archiereus.

[a] σελήνη, *Luna.*
[b] σταυρῷ, *Cruci.*
[c] Πνεύματος, *Spiritus.*
[d] σοφίας, *sapientia.*
[e] σύμμαχος, *Commilito.*
[f] ἀρχιερεύς, *Pontifex.*

Alta

Alta dehinc volitans *Paulum* supra astra sequutus,
Empyrei cœli tertia regna videt.
Suspicit ad *Seraphin* primos, sanctosq; *Cherubin*,
Æthereosque *thronos*, quò sedet ipse Deus.
Post hos, *virtutes*, *dominatus*, atque *potentes*;
Agminibus sacris enitet ordo sequens.
Ἀρχῶν [g] ————————————
Dentibus [h] ouraniis tertia [i] taxis inest.
Hos igitur numeros terno ter limite septos,
Prædicti Patris mystica dicta docent.

[g] Græcus iste versiculus in MS° exemplari ab imperito librario ita erat depravatus; ut à nobis omninò restitui non posset.
[h] οὐρανίοις, cælestibus.
[i] τάξις, ordo.

EPISTOLA XXIIII.

C. A. 865.

ANASTASII Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarij, ad eundem Regem *Carolum*: de ijsdem Areopagiticis, & *Iohanne Scoto* eorum interprete.

INTER cætera studia, quæ tam laudabilis actio quàm saluberrima commonitio, quin etiam odorifera volans opinio de virtutum ac morum quantitate tuorum (ô Dictator inclyte) mortalium mentes excitat, & ad effodiendum sapientiæ hortatur velut thesauros; illud quoque non mediocriter est admiratione stupendum, quòd non solùm *Latinos* Patres, sed & *Græcos* rimari non cessas, & Romanâ linguâ pollentes Pelasgarum facis rerum non expertes. Tu quippe facis, qui ad faciendum suscitas & hortaris: quia & nos sæpè magnam domum fecisse dicimur, non tamen manibus, sed affatibus. Beatus itaque *Areopagita Dionysius* Atheniensis antistes (quem inter cætera constat industriâ

[illegible]

tuâ,

tuâ, præstantissime Principum, in Romanum sermonem translatum) tantùm est, ut ipse patentiùs nôsti, ad intelligendum difficilis, quantùm sermone sublimis: immò quanto difficilia sunt intellectu & alta mysterijs, quæ ipse perscrutatus, supernâ revelante gratiâ, didicit; & arcana Theologiæ (divinâ se ducente manu) ingressus in sanctuarium Dei, ablato velamine penetravit.

Mirandum igitur est, quia Pietas tua nec talia indiscussa reliquit. Sed hic licèt in terrâ ambulat, tanquam in cœlis conversans ambit: ita ut, veluti quidam (ut ita fateamur) angelus vel cœlestis homo, sancta sanctorum ingredi contemplatione videaris, & ad abdita & adyta divinæ ineffabilitatis (quantum possibile est mortalibus) acutis spiritualium oculorum visibus * accepisse credaris. Mirandum est quoque, quomodo vir ille barbarus (qui in finibus mundi positus, quanto ab hominibus conversatione, tanto credi potuit alterius linguæ dictione, longinquus) talia intellectu capere in aliamq; linguam transferre valuerit. *Iohannem* innuo *Scotigenam* virum, quem auditu comperi per omnia sanctum. Sed hoc operatus est ille artifex spiritus, qui hunc ardentem pariter & loquentem fecit. Nisi enim ex gratiâ ipsius igne charitatis flagrâsset; nequaquàm donum linguis loquendi procul dubio suscepisset. Nam hunc magistra charitas docuit, quod ad multorum instructionem & ædificationem patravit.

* accessisse

Verùm etsi ad mensuram datus est ei spiritus: ipse tamen, paternis doctrinis imbutus, quantum potuit fecit, & prodesse proximis ultra vires tentavit. Siquidem præter illa quæ hunc latuisse probantur, ex his quæ sparsim à quibusdam de prædicti Patris sermonibus & epistolis ante nos interpretata inveniuntur, plurimum utilitati subtraxit; quia tanto studio verbum de verbo dicere procuravit: quod genus interpretationis (licèt & ipse plurimùm sequar) quantum illustres interpretes vitent, tua profectò solers experientia non ignorat. Quod cum non egisse ob aliam causam existimo, nisi quia cùm esset humilis spiritu,

non præsumpsit verbi proprietatem deserere; ne aliquo modo à sensus veritate decideret. Vnde factum est,ut tantum virum, qui per se (quia intima & ardua quæq; utriusque philosophiæ penetralia rimari proposuit) perplexus nostris intellectibus videbatur, intra cujusdam labirinthi difficilia irretiret, & in antris profundioribus invisibiliorem quodammodo collocaret; & quem interpretaturum susceperat,adhuc redderet interpretandum.

Quapropter ipse meritò anxius, cœpi sedulò quærere, si fortè reperiri potuisset præceptor quisquam vel aliquod scriptum,quo enucleante, tantus Pater nobis liquidiùs illucesceret;& (quia jam per interpretis industriam linguæ nostræ fuerat traditus,) nostris patulis redderetur perfectiùs intellectibus: cùm ecce repentè *parathefes* sive *scholia* in eum(quæ Constantinopoli positus videram) ad manus venêre,quibus utcunq; interpretatis, mihi aliquantulum magis emicuit. quæ in marginibus interpretati codicis ejus,ut in Græco repperi,mox interpretata utcumque (donec à docto meliùs interpretarentur) respondentibus signis interpres ego satis imperitus apposui, Vestræque gloriosæ sapientiæ potissimùm fore mittenda non immeritò judicavi;ut scilicèt, quæ fuit alterius interpretationis hortatrix & auxiliatrix, sit etiam nostræ qualiscunque susceptrix & approbatrix. Ipsorum autem *scholiorum* sive *paratheseôn* quæcunq; in calce sui signum vivificæ Crucis habent, à beato *Maximo* Confessore & monacho inventa narrantur; cætera verò sancti *Iohannis Sycopolitani* episcopi esse feruntur. Sanè ubi à verbis interpretis scholia ipsa dissentire vidi; ut Lector quid de apposità dictione interpres senserit,quid scholion insinuet indifficulter agnoscat, & verba interpretis scholio inserui, & qualiter ea scholij compositor pretulerit, innui. Sed &,sicubi oportunum fore conspexi,ex me quoq; (quoniam esse aliter non potuit)paucissima quædam, & quæ faciliùs ab intelligente agnosci poterant,interposui.

Præterea notandum est, quòd licèt tantæ gloriæ tan-

tæq; scientiæ sive antiquitatis iste sanctus *Dionysius* fuerit; nunquam tamen aliqua opuscula eum edidisse (nisi fallor) quæcumque Orthodoxorum scripta traditio prodit, priusquàm Romani Pontifices (videlicèt *Gregorius*, *Martinus*, & *Agatho*) dictorum ejus in conscriptis suis mentionem fecerint, & ea per hæc probabilia judicantes admiserint. *Gregorius* scilicèt in homeliâ capituli Euangelii de centum ovibus & decem dragmis; *Martinus* in Synodo suâ quam Romæ contra hæreticos celebravit; & *Agatho* in Epistolâ quam ad Sextam Synodum destinavit. Vnde ego veram esse Græcorum opinionem conjicio, perhibentium libros ejus à prioribus hæreticis occultatos; donec longo pòst tempore ex opusculis ejus solus codex qui nunc habetur, est Romæ repertus, cæterisq; nondùm inventis, in Græciam asportatus. Edidit enim alios, ut ipse innuit, libros; quos nec Græcus quisquam nec adhuc potuit invenire Latinus.

Et quidem *Lucas* in Actibus Apostolorum, *Eusebiusq́*, *Pamphili* & *Dionysius* Corinthi antistes, de eo quædam miranda tradunt: quæ verò scripsit (nisi me oblivio fallat) omninò non tradunt. Suadet autem ad hoc ita credendum etiam illud, quòd nemo probabilium Tractatorum (sicut eis moris est priorum dicta exponendi, & suis opusculis inserendi) scriptis ipsius utitur, aut horum cujuspiam reminiscitur. Deniq; vir magnus & Apostolicæ sedis præceptor * *Constantinus* philosophus, qui Romam sub venerabilis memoriæ *Adriano* juniori Papâ veniens, S. *Clementis* corpus sedi suæ restituit (quique totum codicem sæpe memorati & memorandi Patris memoriæ commendabat, & quantum utilitatis medulla ejus habebat, auditoribus commendabat) solitus erat dicere: quòd si sanctos, videlicèt priores institutores nostros, qui hæreticos vix & quodammodo cum fuste decollaverunt, *Dionysium* contigisset habere; cum acuto illos gladio proculdubio trucidâssent. innuens profectò hujusmodi dicto, quia quorum os laboriosiùs & fortè tardiùs obstruxerunt, faciliùs & acutiùs

Act. 17. 34

* de quo vide Anastasij hujus Præfat. in Octavam Synodum (tomo 3. Concil. general edit. Romæ part 2. pag. 181.)

acutiùs sive velociùs (ὀξὺ quippe & *acutum* significat & *velox*) obmutescere coëgissent. Ac post prælatorum sanctorum sedis Apostolicæ præsulum memoriam, tam *Septima* & *Octava* Synodus, quàm Latini & Græci Doctores, non solùm quia venerabilis hic Pater scripserit innuunt, sed & testimonia ex Scripturis ejus frequenter assumunt; ut scilicèt sensus suos & dicta tanti viri reddant auctoritatis pondere gravida, & cunctis mortalibus approbanda pariter & sectanda.

Deus omnipotens gloriam tuam à terrenis ad cœleste regnum transferat quandoque.

EPISTOLA XXV.

A. C. 1074.

DUBLINIENSIUM, ad *Lanfrancum* Cantuariensem archiepiscopum.

Venerando sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Metropolitano Lanfranco, Clerus & populus Ecclesiæ Dublinensis debitam subjectionem.

VESTRÆ Paternitati est cognitum, quòd Ecclesia *Dublinensis* (quæ *Hiberniæ* insulæ metropolis est) suo sit viduata pastore, ac destituta rectore. Propterea elegimus presbyterum, nomine *Patricium*, nobis sufficientissimè cognitum, natalibus & moribus nobilem, Apostolicâ & Ecclesiasticâ disciplinâ imbutum, fide Catholicum, in Scripturarum sensibus cautum, in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatum. Quem nobis quantociùs petimus ordinari Episcopum: quatenus,

quatenùs, auctore Deo, regulariter nobis præesse valeat & prodesse; & nos sub ejus regimine salubriter militare possimus. quia integritas præsidentium salus est subditorum: & ubi est incolumitas obedientiæ, ibi sana est forma doctrinæ.

EPISTOLA XXVI.

LANFRANCI *Cantuariensis* archiepiscopi, ad *Gothricum* regem *Dubliniæ*.

A. C. 1074.

Lanfrancus non suis meritis, sed gratiâ Dei Archiepiscopus; glorioso Hiberniæ regi Gothrico, salutem orationibus.

VENERABILEM fratrem ac Coëpiscopum nostrum *Patricium*, quem (charissime fili) Excellentia vestra ad nos consecrandum transmisit, honestè suscepimus, debitis officijs secundùm Canonicam institutionem (sancti Spiritus gratiâ cooperante) sacravimus, sacratum ad sedem propriam cum testimonio litterarum nostrarum (more antecessorum nostrorum) remisimus. Qui quamvis de gloriâ vestrâ multa nobis bona, multisque laudibus digna nobis retulerit; non ab re tamen esse credimus, si prædicanda vestra studia nostrâ adhortatione pulsamus. Sicut enim ignis flante vento clariùs lucet, & major efficitur, sic vera virtus veris præconijs pulchriùs enitescit, & in melius augmentatur.

Rogamus igitur, sicut rogari oportet pretiosum sanctæ Ecclesiæ filium, quatenùs Fidem rectam, ab ipso Deo & sanctis

sanctis ejus Apostolis atque orthodoxis Patribus traditam, cum omni mentis sinceritate inviolatam teneatis; Fidei congrua opera, in quantum vires suppetunt, exhibeatis: superbis austeram, humilibus placabilem vestram Celsitudinem ostendatis. In regno vestro perhibentur homines, seu de propriâ, seu de mortuarum uxorum parentelâ conjuges ducere: alij legitimè sibi copulatas pro arbitrio & voluntate relinquere; nonnulli suas alijs dare, & aliorum infandâ commutatione recipere. Hæc, & si qua sunt alia crimina, propter Deum & animam vestram in terrâ potestatis vestræ corrigi jubete: talesque vos cum divino adjutorio vestris subditis exhibete, ut & amatores boni bona ampliùs diligant, & appetitores mali pravas actiones nequaquàm exercere præsumant. Hoc enim facientes, & diutiùs cum rerum temporalium felicitate in terrâ regnabi is, & post terrenum regnum sine fine regnaturi ad cœlestia regna migrabitis.

Plura & prolixiùs vobis scripsissem: sed habetis vobiscum prædictum Antistitem vestrum, monasticis institutionibus à pueritiâ enutritum, scientiâ divinarum litterarum strenuissimè eruditum, bonorum operum ornamentis (in quantum cognosci à nobis potuit) decentissimè adornatum. Quem de animâ vestrâ vobis sæpiùs loquentem si intento corde audieritis, audientes ut patri spirituali (in his quæ ad Deum pertinent) obedieritis, obedientes ea, quæ vobis ab eo prolata fuerint, in arcâ pectoris vestri reposueritis; speramus per misericordiam Dei, quia neq; vos perniciosè errabitis, neque subditos vobis in pravarum actionum pertinaciâ stare diu permiseritis. Omnipotens Dominus contra inimicos mentis & corporis brachio virtutis suæ Excellentiam vestram defendat; & post longam hujus seculi vitam, ad eam, quæ finem non habet, feliciter vos perducat.

EPIST. XXVII.

EPISTOLA XXVII.

EIUSDEM *Lanfranci*, ad *Terdelvacum* Hiberniæ Regem.

Lanfrancus peccator & indignus sanctæ Dorobernensis Ecclesiæ Archiepiscopus, magnifico Hiberniæ Regi Terdelvaco benedictionem, cum servitio & orationibus. A. C. 1074.

NULLAM Deus majorem terris misericordiam impendit, quàm cum pacis ac justitiæ amatores ad animarum seu corporum gubernacula provehit: & maximè cùm bonis Regibus regna hujus mundi regenda committit. Hinc namq; pax oritur, discordia sopitur, & (ut breviter cuncta complectar) Christianæ religionis observantia stabilitur. Quod populis *Hiberniæ* divinitùs tunc collatum fuisse prudens inspector intelligit, quando omnipotens Deus Excellentiæ vestræ jus regiæ potestatis super illam terram concessit. Tot enim tantaq; bona de magnitudinis vestræ erga bonos piâ humilitate, contra pravos districtâ severitate, circa omne hominum genus discretissimâ æquitate, frater & Coëpiscopus noster *Patricius* narravit; ut quamvis vos nunquam viderimus, tanquam visos tamen vos diligamus, & tanquam visis & bene cognitis vobis salubriter consulere, & sincerissimè servire cupiamus.

Verùm inter multa quæ placent, relata nobis sunt quædam

dam quæ displicent: videlicèt quòd in regno vestro quisq; pro arbitrio suo legitimè sibi copulatam uxorem, nullâ canonicâ causâ interveniente, relinquit, & aliam quamlibet, seu sibi vel relictæ uxori consanguinitate propinquam, sive quam alius simili improbitate deseruit, maritali seu fornicariâ lege, puniendâ sibi temeritate conjungit. Quòd Episcopi ab uno Episcopo consecrantur. Quòd infantes baptismo sine chrismate consecrato baptizantur. Quòd sacri ordines per pecuniam ab Episcopis dantur. Hæc omnia, & si qua sunt similia, contra Euangelicam & Apostolicam auctoritatem, contra sanctorum Canonum prohibitionem, contra omnium orthodoxorum Patrum, qui nos præcesserunt, fieri institutionem; nullus qui sacras litteras vel mediocriter legit, ignorat. Quæ, quanto in conspectu Dei Sanctorumq; ejus ampliùs sunt horrenda, tanto studiosiùs vestris sunt sine aliquâ dilatione jussionibus prohibenda; & nisi prohibita corrigantur, districtissimâ terroris vestri severitate punienda. Nullum enim Deo vel majus vel gratius munus offerre potestis, quàm si divina & humana debitis legibus gubernare studetis.

Memores igitur divini judicij, quo de commisso vobis regno rationem reddituri estis Deo, Episcopos & religiosos quosq; viros in unum convenire jubete, sacro eorum conventui præsentiam vestram cum vestris optimatibus exhibete, has pravas consuetudines, omnesq; alias, quæ à sacris legibus improbantur, à regno vestro exterminare studete: quatenùs Rex Regum, & Dominus dominantium, cùm viderit Regiam majestatem vestram præceptis suis in omnibus esse subjectam, servis quoq; ac fidelibus suis pro timore & amore ejus mansuetam, inimicis divinæ religionis divino zelo infestam; ipse quoq; vos vestrosque fideles clamantes ad se propitiatus exaudiat, hostes conterat, pacemq; vobis in hoc sæculo stabilem, & in futuro vitam æternam concedat.

EPIST: XXVIII.

EPISTOLA XXVIII.

EIUSDEM *Lanfranci* ad *Domnaldum* Hiberniæ Episcopum.

Lanfrancus indignus sanctæ Cantuariensis Ecclesiæ Antistes, venerando Hiberniæ Episcopo D. & ijs qui sibi litteras transmiserunt, Salutem & benedictionem.

A. C. 1081.

IN itinere positi, & à civitate in quâ nobis sedes Episcopalis est longè sepositi eramus; quando litteras vestras, nuncio vestro deferente, suscepimus. Quem cùm rogassemus ut saltem paucis diebus nobiscum maneret; quatenùs perquisitis libris, congruum pro captu nostro ad consulta vestra responsum vobis referret: petitioni nostræ effectum negavit, & se diutiùs non posse morari multis assertionibus allegavit. Itaq; dulcissimam nobis fraternitatem vestram paternâ charitate monemus, ne indignum vobis sit, quòd de tantâ re tam breviter respondemus.

Reverâ & procul pulsâ omni ambiguitate sciatis, neq; transmarinas Ecclesias, neq; nos *Anglos*, hanc de infantibus tenere sententiam quam putatis. Credimus enim generaliter omnes, omnibus ætatibus plurimùm expedire, tam viventes quàm morientes Dominici corporis & sanguinis perceptione sese munire. Nec tamen si, priùs quàm corpus *Christi* & sanguinem sumant, contingit baptizatos, statim de hoc sæculo ire, nullatenùs credimus eos (quod Deus avertat) propter hoc in æternum perire. Alioquin ve-

Marc. 16. 16. Ezech. 36. 25. ritas non esset verax, quæ dicit: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit.* & per Prophetam: *Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus iniquitatibus vestris.* quod de baptismo esse dictum, omnes hujus sententiæ expositores concorditer asseverant. Et *Petrus* Apostolus: *Et vos nunc similis formæ salvos facit baptisma.* & *Paulus* Apostolus: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Christum est enim induere, habitatorem Deum per remissionem peccatorum in se habere.

1. Pet 3. 21. Galat 3. 27.

Ioh. 6. 54. Nam sententia illa quâ Dominus in Euangelio dicit; *Nisi manducaveritis carnem Filij hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*; quantum ad comestionem oris, non potest generaliter dicta esse de omnibus. Pleriq; etenim sanctorum Martyrum ante baptismum quoq; diversis excruciati pœnis de corpore migraverunt. Eos tamen in numero martyrum computat & salvos credit Ecclesia, per illud testimonium Domini, quo dicitur: *Qui me confessus fuerit coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo qui est in cælo.* Infantem quoq; non baptizatum, si morte imminente urgeatur, à fideli laico, si presbyter desit, baptizari posse Canones præcipiunt; nec eum tamen, si statim moriatur, à consortio fidelium sejungunt.

Matth. 10. 32.

Necesse est ergo prædictam Domini sententiam sic intelligi, quatenùs fidelis quisq; divini mysterij per intelligentiam capax, carnem *Christi* & sanguinem non solùm ore coporis sed etiam amore & suavitate cordis comedat & bibat: videlicèt amando & in conscientiâ purâ dulce habendo, quòd pro salute nostrâ *Christus* carnem assumpsit, pependit, resurrexit, ascendit; & imitando vestigia ejus, & communicando passionibus ipsius, in quantum humana infirmitas patitur & divina ei gratia largire dignatur. Hoc est enim verè & salubriter carnem *Christi* comedere & sanguinem ejus bibere.

Augustin. de Doctr. Christ. lib. 3. cap. 16. Quam sententiam in libro de Doctrinâ Christianâ beatus *Augustinus* exponens, sic ait. *Facinus vel flagitium jubere*

bere videtur. Figura ergo est, præcipiens passioni Dominicæ communicandum esse, & suaviter atq; utiliter in memoriâ recondendum, quòd pro nobis caro ejus vulnerata & crucifixa sit. (Figuram vocat figuratam locutionem. neq; enim negat veritatem carnis & sanguinis *Christi*: quod plerisque schismaticis visum est, & adhuc non cessat videri.) & Dominus in Euangelio: *Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet & ego in eo.* Quod exponens Beatus *Augustinus*, ait: *Hoc est namq; carnem Christi & sanguinem salubriter comedere & bibere, in Christo manere, & Christum in se manentem habere.* Nam & *Iudas* qui Dominum tradidit, cum cæteris Apostolis ore accepit: sed quia corde non comedit, judicium sibi æternæ damnationis accepit.

Ioh. 6 57.

Augustin. in Euangel. Iohan. tract. 26.

Quæstiones secularium literarum nobis solvendas misistis: sed Episcopale propositum non decet operam dare hujusmodi studijs. Olim quidem juvenilem ætatem in his detrivimus: sed accedentes ad pastoralem curam, abrenunciandum eis decrevimus.

EPISTOLA XXIX.

GREGORII VII. Romani Pontificis ad *Hibernos*.

C.A.1085.

Gregorius Episcopus, servus servorum Dei; Terdelvacho inclyto Regi Hiberniæ, Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, Proceribus, omnibusq; Christianis Hiberniam inhabitantibus, Salutem & Apostolicam benedictionem.

Psalm.19.4,5,6. PER orbem universum Domini Iesu doctrina refulsit. quoniam is qui *de thalamo suo tanquam sponsus exivit, tabernaculum suum in Sole constituit; & nemo est, qui caloris ejus fulgorem effugere possit.* Hujus auctoritas sanctam Ecclesiam in solidâ petra fundavit; & beato PETRO, à *petrâ* venerabile nomen habenti, ejus jura commisit, quam etiam super omnia mundi regna constituit: cui principatus, & potestates, & quicquid in seculo sublime videtur esse, subjecit. illo Isaiæ completo Oraculo. Esai 60.14. *Venient*, inquit, *ad te qui detrahebant tibi; & adorabunt vestigia pedum tuorum.* Beato igitur *PETRO*, ejusque vicarijs (inter quos dispensatio divina nostram quoque sortem annumerari disposuit) Orbis universus obedientiam similiter & reverentiam debet: quam mente devotâ sanctæ Romanæ Ecclesiæ exhibere reminiscimini. Vos autem (ut charissimos filios) exhortamur justitiam exercere, Catholicam Ecclesiæ pacem tueri & diligere, ipsamque diligentes ulnis charitatis vobis adjungere. Siqua verò negotia penès vos emerserint, quæ nostro digna videantur auxilio, incunctanter ad nos dirigere studete: & quod justè postulaveritis, Deo auxiliante impetrabitis. Data Sutrij. VI. Kal. Mart.

EPIST. XXX.

EPISTOLA XXX.

GILLEBERTI *Lunicensis* Episcopi, ad Episcopos Hiberniæ.

De Usu Ecclesiastico.

Episcopis,[&] presbyteris totius Hiberniæ, infimus præsulum Gille Lunicensis in Christo Salutem.

C.A. 1090.

ROGATU, necnon & præcepto multorum ex vobis (charissimi) Canonicalem consuetudinem in dicendis horis & peragendo totius Ecclesiastici Ordinis officio scribere conatus sum, non præsumptivò, sed vestræ cupiens parere pijssimæ jussioni; ut diversi & schismatici illi ordines, quibus *Hibernia* penè tota delusa est, uni Catholico & Romano cedant Officio. Quid enim magis indecens aut schismaticum dici poterit, quàm doctissimum unius Ordinis in alterius Ecclesiâ idiotam & laicum fieri? Quicumque ergo Catholicæ membrum se profitetur Ecclesiæ, sicut unâ fide, spe, charitate, in corpore jungitur: ita Deum ore & ordine cum cæteris membris laudare jubetur. Unde Apostolus: *Ut unanimes uno ore honorificetis Deum.* Sicut igitur linguarum per superbiam facta dispersio, ad unitatem in Apostolicâ humilitate ducta est: sic ordinum per negligentiam & præsumptionem exorta confusio, ad consecratam Romanæ Ecclesiæ regulam per vestrum studium & humilitatem ducenda est. Quantum ergò debeat morum unitas servari à fidelibus, quamvis ex

Rom. 15.6.

multis locis sacræ Scripturæ manifestum sit; præsens tamen Ecclesiæ depicta imago oculis subjecta patenter ostendit. Namque omnia Ecclesiæ membra uni Episcopo, videlicèt *Christo*, ejusque vicario beato *Petro* Apostolo, atque in ejus sede præsidenti Apostolico, subjicit & ab eis manifestat gubernari. Hæc tandem præmia pro tantulo opere à vobis omnibus expostulo; ut sicut hîc Deum uno corde & ore laudare debemus, sic ei, vestris precibus adjutus, unà vobiscum psallere in cœlestibus valere merear. Amen.

Subjiciebatur in MSS. quibus hîc usi sumus exemplaribus, *Ecclesiæ depicta imago* (cujus in superiori Prologo facta est mentio, & in proximo *libello* sequitur explicatio,) hâc circumdata περιγραφῇ. ARCA *figuram Mundi habuit: fuit enim tricamerata. In superiori parte erant aves, tanquam Angeli in Cœlo. In medio erant Homines (scilicèt Noë, & familia ejus) tanquam in hoc Mundo. In imo Animalia & reptilia, tanquam Animæ in Inferno.* Verùm, ob Chalcographicorum typorum defectum, Schema illud coacti sumus hîc omittere.

GILLEBERTUS LUNICENSIS EPISCOPUS, *De Statu Ecclesiæ.*

IMAGO generalis Ecclesiæ suprà notata, primas nominum litteras pro ipsis nominibus idcircò continet; quia spatium scribendi ipsa nomina tota non habet. Infima tamen linea tria hæc tota vocabula describit, *Moniales, Canonicales*, vel *Universales.* Et

Et tota quidem imago Pyramidis formam prætendit: quia inferiùs ampla est, ubi carnales & conjugatos recipit; superiùs autem acuta, ubi arctam viam religiosis & ordinatis proponit. Nec sola generalis forma superiùs arctatur; sed & singulares formulæ, quas ipsa continet, in supremo acuuntur.

Primâ ergò Pyramide (quam in sinistrâ parte respicis, P. subscriptum) *Parochiam* nominant: quæ in summo *Sacerdotem* habet, & sub ipso *Diaconum*, tertium *Subdiaconum*, quartum *Acolithum*, quintum *Exorcistam*, sextum *Lectorem*, septimum *Ostiarium*. *Amelarius* tamen novem dicit gradus Ecclesiæ; addens *Psalmistam* & *Episcopum*. Sed tamen *Episcopus*, *Archiepiscopus*, *Patriarcha*, & *Propheta*, generalis Ecclesiæ gradus sunt: singularis verò idcò illis tantum superioribus perfecta est; quia in baptismate & corpore Domini veniam largiendo, filios suos fideles ad cœlestem patriam transmittit. Quia verò quilibet de choro solâ jussione Presbyteri potest officio *Psalmistæ* fungi, psallere scilicèt sive cantare; in numero graduum Ecclesiæ *Psalmistas* non ponimus. Septem ergo gradus à septiformi spiritu singulis collati sunt Ecclesijs: quia quamvis singulæ in eis personæ non serviant; omnes tamen septem gradus sustinens solus Sacerdos, Omnipotenti gratanter ministrat.

Qui autem sub his gradibus, intra sinum parochialis Ecclesiæ continentur, trifariè dividuntur. Ex quibus superiores in Pyramide *Oratores* intellige: & quia quidam ex eis conjugati sunt, ideò viros & fœminas nominavimus. Sinistrales verò in Pyramide *Aratores* sunt, tam viri quàm fœminæ. Dextrales quoque *Bellatores* sunt, viri atque fœminæ. Nec dico fœminarum esse officium orare, arare, aut certè bellare: sed tamen his conjugatæ sunt atq; subserviunt, qui orant, & arant, & pugnant. Nec sejunctas ab Ecclesiâ putamus præsenti, quas *Christus* cum matre suâ collocat in cœlesti. Et hos tres legitimos fidelium ordines ab initio admittit Ecclesia ut pars in eâ (Clerus videlicèt)

licèt) orationi vacans, alios ab impetu fallacis inimici defendat; alia labore desudans, ab alijs victus penuriam repellat; tertia militiæ studio dedita, cæteros à corporis hostibus securos reddat.

Secunda verò Pyramis subscribitur *Monasterium* : & habet in acumine *Abbatem*, & sub ipso sex gradus; qui ipse Sacerdos est. atq; sub hijs *Oratores* tantùm : quoniam non est Monachorum baptizare, communicare, aut aliquod Ecclesiasticum laicis ministrare; nisi fortè, cogente necessitate, imperanti Episcopo obediant. Quorum propositum est soli Deo, relictis sæcularibus, in oratione vacare.

Has itaq; duas Pyramides (*Parochiam* scilicèt & *Cœnobium*) subjectas possidet *Pontificalis* Ecclesia: quæ & ipsa, in modum Pyramidis, ad basim duabus minoribus ampla, in supremo acuitur, & subscribitur *Episcopatus*, pro eo quòd Episcopo in summâ sede dirigitur. Cui, pro parvitate spatij, parvula punctis notata supponitur Pyramis; ut declaret *Episcopum* in Ecclesiâ propriæ sedis habere Sacerdotes & cæteros sex gradus, & tres supradictos fidelium ordines: quod ex numero punctorum patet. Nec idcircò duæ tantùm Ecclesiæ *Pontifici* subjiciuntur, quòd duabus possit esse contentus : sed per unam omnes *Parochias*, & per alteram omnes *Abbatias*, quas regit, obtinere figuratur. Obtinet enim ut minimùm decem Ecclesias, ut plurimùm verò mille.

Hoc eodem ordine duas sequentes Pyramides (*Parochiam* videlicèt & *Monasterium*) secundo suppositas *Episcopo* constat. Qui rursùm duo *Episcopi*, cum suis Ecclesijs, uni *Archiepiscopo* subjunguntur. Cujus Ecclesia subscribitur *Diœcesis*: & habet in propriâ sede septem gradus, & tres ordines fidelium. Habet ergo extrà Parochias & Monasterium : & ut plurimùm viginti Episcopos regit, ut minimùm verò tres. Ad eundem modum alij duo Episcopi subnectuntur alteri *Archiepiscopo*. Sed & duo Archiepiscopi cum suis Ecclesijs & Episcopis obediunt uni Primati. Cujus Ecclesia subscribitur *Primatus*: & habet

in propriâ sede septem gradus & tres ordines fidelium, extrà verò Parochiam & Monasterium; & ut plurimùm obediunt ei sex Archiepiscopi, ut minimùm unus. eodem quoq; modo alteri Primati in secundâ paginâ, obediunt duo Archiepiscopi cum suis Episcopis quatuor.

Qui postremùm duo *Primates* serviunt uni & summo Romano Pontifici *Papa*: cujus Ecclesia subscribitur *generalis*,& habet Parochiam,Monasterium,Episcopos, & Diœceses. *Noë* etiam secum in summum Arcæ residet: quia sicut *Noë* Arcæ præerat inter undas diluvij; ita *Romanus Pontifex* regit Ecclesiam in fluctibus sæculi. Quibus utrisq; præeminet *Christus*: qui utriusq; Testamenti legislator est,& *utraq; fecit unum*;summus Paterfamilias,qui excubantes fideliter in hoc tabernaculo honorificè coronat in regno. Conjungitur autem Imperator Papæ, Rex Primati,Dux Archipontifici, Comes Episcopo, Miles Sacerdoti: quia istæ personæ pares illis sæcularibus jure decernuntur.

Ephes.2.14.

Expeditis ergo in communi speculatione figuris, & membris & capite Ecclesiæ: nunc quid singulis ordinibus conveniat explicemus. *Conjugatorum* est,nullam usq; in sextam vel etiam septimam progeniem sanguine sibi conjunctam,aut illi quam habuerit aut quam habuit sibi proximus,vel commatrem ducere uxorem: cum quibus enim semel juncta est Ecclesia,cum eisdem iterùm replicare illicitum * dicit Ecclesia. Conjugatis etiam præceptum est;ut & ipsi domum Domini frequentent, ibiq; Deum suppliciter adorent & precentur: primitias,oblationes, & decimas suas fideliter persolvant; mala solerter devitent,bona desideranter inquirant, & omninò Pastoribus suis obediant.

* ducit.

Ostiariorum verò est,certas horas observando designare: & Ecclesiam, cum his quæ in eâ recluduntur, servare; ut nullus Judæus,vel Gentilis, sive catechumenus, horâ sacrificij intersit, nec omninò canis aut aliquis immundus

ſive ſanguinolentus in eam intret, cavere, excommunicatos eliminare. *Lectorum* autem eſt, apertè & diſtinctè in Eccleſiâ omnia, præter Epiſtolam & Euangelium, legere. *Exorciſtarum* eſt etiam, fiducialiter adjurando & imperando in nomine Domini, de obſeſſis corporibus dæmones effugare; ſive catechumeni ſint, ſive baptizati. *Acolythorum* eſt, luminaria certis horis accendere & extinguere; altaris & ſacrificij neceſſaria ad manum Subdiaconi præparata habere. Atq; hi quatuor Ordines in officijs ſuis ſolent indui ſuperhumerali, albâ & cingulo: & tamen poſſunt perfrui conjugio.

Subdiaconorum eſt, Epiſtolam legere, aquam & vinum calici infundere, oblatam patenæ imponere, & ſic ad altare Diacono deferre: & idcircò caſtos eſſe. cum ſupradictis autem veſtibus, in ſiniſtrâ manu fannonem, & quaſi ſcopam tergendi altare & quoddam onus Domini leve portant; & tunicam ſtrictis manicis in ſollennijs induunt. *Diaconorum* eſt dicere; *Exeant qui non communicant*; &, *Humiliate vos ad benedictionem*; &, *Humiliate capita veſtra Deo*; &, *Ite miſſa eſt*; & *Benedicamus Domino*; & Euangelium legere & pronuntiare; ſacrificia ſuper corporalia ſtatuere, Sacerdoti miniſtrare, Paſchalem cereum benedicere; & in abſentiâ Preſbyteri baptizare, & horas celebrare: ſtolam etiam ſuper ſiniſtrum humerum ferre, & indui Dalmaticâ in ſollennibus, id eſt, tunicâ amplis manicis. In feſtivis autem Quadrageſimæ induuntur Diaconus & Subdiaconus caſulis in totâ Miſſâ, niſi cùm legunt.

Sacerdotum autem ſunt quatuordecim officia, præeſſe, ſubeſſe, orare, offerre, prædicare, docere, baptizare, benedicere, excommunicare, reconciliare, ungere, communicare, animas Deo commendare, corpora ſepelire: de quibus ſingulis pertractandum eſt. *Præeſſe* ergò Sacerdotis eſt; juſtè de ſingulis ſubjectis diſcernere, pœnitentiam rectè & miſericorditer injungere, & præcipere manſuetè. *Subeſſe* verò eſt, Epiſcopo ex animo humiliari & ſervire. *Offerre* autem ejus eſt; panem & vinum cum aquâ ſingulis diebus

immolare, & in sollennijs *Te Deum*, & *Benedictus*, & *Magnificat*, & ante sacrificium thus super & circa altare & sacrificium incendere. Diaconus enim ante Euangelium incensat altare. *Orare* quoq; ipsius est; suppliciter Deum adorare (ut factura sua) & pro admirandis operibus laudare, & benedicere, pro perceptis beneficijs gratias agere, & pro percipiendis deprecari. quod totum maximè in celebrandis Horis & Missâ peragitur: de quibus, quia breviter non potest, in sequentibus tractabitur. *Prædicare* etiam ejus est; Gentiles, Iudæos, infideles vel catechumenos ad gratiam Baptismi vocare, & hæreticos ad Catholicam fidem revocare.

Baptizare ejus est; exorcizatos credentes, & sanctam Trinitatem confitentes, sub trinâ mersione sacro fonti intingere. Quod, sicut & Missa, in Ecclesiâ debet fieri; nisi prohibeat necessitas. Et sacrificium quidem corporis & sanguinis Domini sæpè fit, ob recordationem passionis ejus, sicut ipse præcepit dicens: *Hoc est corpus meum, & sanguis meus; hoc facite*, quotiescunq; sumitis, *in meam commemorationem*. Baptisma verò non iteratur, ne invocatio sanctæ Trinitatis exinanita putetur: quia *Christus pro peccatis nostris semel mortuus est*. *Docere* ejus est; baptizatos qualiter contra superbiam humilitate, contra inanem gloriam dejectione, contra invidiam benevolentiâ, contra iram modestiâ, contra tristitiam hilaritate, contra avaritiam largitate, contra gulam abstinentiâ, contra luxuriam castitate muniantur, instruere. Hæc enim octo vitia, & omnia quæ ex eis nascuntur, quamvis peccata non sint; tamen semper peccare suggerunt, ipsis videlicèt consentire. quamdiu namq; non consentit eis animus, nequaquàm transgreditur, sed potius coronatur. Docere etiam ejus; singulis Dominicis, quibus in hebdomadâ diebus abstinere & feriare fideles debeant, prædicare.

1.Cor.11.24,25

1.Pet.3.18.

Benedicere potest, præsente Episcopo, aquam & sal in Dominicis Sacerdos; & prandium, & sponsum, & sponsam, & lecturos lectiones præter Euangelium, & * aquam judicij vel

* Vide Iureti Observat. ad epist. 74. Ivonis.

vel panem & cætera. In absentiâ verò Episcopi; potest benedicere coronam clerici & velum viduæ, novos fructus, candelas in Purificatione Sanctæ Mariæ, Cineres in Capite Jejunij, Ramos in Dominicâ Palmarum, & peregrinaturos, & lecturum Euangelium, & populum cùm dimittitur: aquam benedictam aspergit, ad benedicendas novas domos & cætera nova. *Excommunicare* ejus est, criminibus lapsos, semel bis & tertiò revocatos; & non pœnitentes à communione fidelium eliminare, ut nec in victu nec in loquelâ quisquam eis communicet. *Reconciliare* ejus est; pœnitentes prope mortem de criminalibus, ex consensu tamen Episcopi, ad unitatem fidelium recipere. *Ungere* potest quemlibet fidelem semel in quolibet gravi dolore: quia unctio sancta non solùm animæ, sed & corporis sæpè medelam tribuit. *Communicare* statim debet baptizatos, & fideles omnes ter in anno (in Paschâ, in Pentecoste, & Natali Domini) & prope mortem positos, si quæsieriut verbo vel signo, vel teste fideli quòd priùs quæsissent.

Commendare debet orando animas fideles de corporibus egredientes; & earum memoriam in Missâ & orationibus frequentare. quamvis enim promissa sit indulgentia peccatori quacunq; horâ pœniteret, tamen pœna peccantem quælibet expectat; Purgatorius videlicèt ignis, qui corpore statim egressos & minùs per lamenta pœnitentiæ purgatos ad plenitudinem recipit purgandos. Quod ergo pro eis hîc fit in orationibus & eleemosynis, proficit eis ad purgationem: quia sudor vivorum requies est mortuorum. *Sepelire* corpora fidelium, ultimum est Sacerdotis officium. ipse enim tertiò terram super corpus cum fossore infundit, dicendo: *De terrâ plasmâsti me*. Adjacent etiam cæmiterijs sanctorum alia loca, in quibus submersorum & occisorum fidelium corpora conduntur, quia ipsorum animæ Deo commendari non prohibentur. Nam infidelium & sceleratorum corpora longè sunt à fidelium projicienda: quibus enim vivis non communicamus; nec mortuis.

Enumeratis autem atq; descriptis Sacerdotis officijs; quibus

quibus in his uti debeat vestibus perspiciamus. Sicut ergò septem gradus sunt, quibus Sacerdos elevatur, ita septem sunt vestes quibus ordinatur: indumentum quotidianum, amicta, alba, cingulum, fannon, stola & casula. *Et* cætera quidem omnia officia sine casulâ, & cum stolâ solâ aliquando potest. Quotidiana ad Missam, ut paucissima, sunt quatuor: camisia, tunica, femoralia, calceamenta. addunt tamen *Romani* caligas. Dicit quoq; *Amelarius*, Sacerdotem debere indui sandalijs & Dalmaticâ: sed Pontifices apud nos his utuntur.

Octo sunt ergò quibus sustentatur Sacerdos; parochia, mansus, atrium, cœmiterium, templum, altare, calix cum patenâ, corpus cum sanguine: quia singulæ sibi, subjectis quasi quibusdam gradibus, honore & dignitate præferuntur. Parochiam appello populum, primitias, oblationes & decimas persolventem. Mansum dico terram aratri, quam ad minus debet habere Sacerdos, atrium cum domibus suis clausuram. Hæc autem sunt utensilia Sacerdoti oportuna, quæ sine benedictione Episcopi sufficiunt: aqua benedicta * aspergit, textus sancti Euangelij, Psalterium, Missale, Horarius, Manuale, & Synodalis liber, vela, candelabra cum candelis, arca vestimentorum, pixis cum oblatis & ferrum eorum, ampulla cum vino & altera cum aquâ, pelvis ad manus lavandas cum manutergio, truncus aut lapis cavus ubi aqua unde sacra lavantur effunditur, absconsa etiam sub candelâ, & lecturiale sub libro.

* *aspersorium.*

Et superiores quique gradus possunt inferiorum officia ministrare. *Episcopus* ergò Sacerdotis singula ministrat; licèt, etiam ipso præsente, quasi quoddam sit proprium Sacerdotis offerre, baptizare, horas celebrare, ungere, communicare, commendare, sepelire. Sunt præterea septem Præsulis officia: confirmare, benedicere, absolvere, Synodum tenere, dedicare, consecrare, ordinare. *Confirmare* ejus est; frontes fidelium baptizatorum chrismate ungere. *Benedicere* autem dico Præsulem ea quæ non sunt utensilia Ecclesiæ; consecrare verò ipsa utensilia. Benedicit

nedicit ergò Pontifex Reginam & Virginem cùm velatur,& quemlibet fidelem benedici postulantem, & totum populum ante pacem: benedicit etiam supramemoratæ, quæ non licet Sacerdoti in ejus præsentiâ. *Absolvit* Præsul populum de venialibus in capite Iejunij, de criminalibus in Cœnâ Domini. *Tenet* quoque *Synodum* bis in anno; in æstate & in autumno. Hoc modo congregatis omnibus Presbyteris totius Episcopatus,perscrutatur Episcopus,ne quid alicui eorum desit in omni ordine, vel utensilibus Ecclesiæ,neve quisquam eorum alteri quicquam fecerit injuriæ: quod tribus diebus fit. Pacatis itaque omnibus,absoluti permittuntur abire in pace.

Dedicat etiam Pontifex atrium, templum, altare, tabulam altaris. Dedicare enim est locum Deo offerre, benedicere,& sanctificare. *Consecrat* autem Episcopus utensilia Ecclesiæ (quæ ferè omnia Sacerdotibus sunt communia:) vestimenta videlicèt Sacerdotalia & Pontificalia, altaris velamina,calicem, patenam & corporalia, vasculum Eucharistiæ,chrismа,oleum & vas Chrismale, thus & thuribulum,baptisterium, arcam vel scrinium reliquiarum, cimbarium (id est, altaris umbraculum) crucem, tintinnabulum,&* ferrum judiciale. Ea enim tantùm consecrat, quæ à communi usu in cultum divinum separantur. *Ordinat* Episcopus Abbatem,Abbatissam, Sacerdotem & cæteros sex gradus. Vtitur etiam Episcopus, pro dignitatis honore,baculo & annulo, chirothecis & mitrâ, baltheo, Dalmaticâ, & sandalijs. Oportet autem eum sacram Scripturam & traditiones Patrum habere, ut possit de singulis justè discernere, & quælibet quærentibus rationabiliter respondere.

* Vide Glossarium Guil. Lambardi (præfixum Ἀρχαιονομία) in *Ordalio*. D. Henr. Spelmanni,in *Iudicio Dei*. Fr. Pithæi,in Capitular. &c.

Archiepiscopo omnia supradicta conveniunt: insupèr pallio honoris induitur; quia ipse, adjutus tamen ab omnibus Diœcesis suæ Episcopis, ordinat Episcopum. Si quis enim ipsorum ordinationi adesse non possit; litteris suis se excusans atque legatis, assensum suum in ordinandis facere confirmat. *Primas* quoque & ipse Archiepisco-

pus

pus est: nec ipse Archiepiscopum ordinat. utrumque enim, Archiepiscopum & Primatem, oportet Romæ ab Apostolico ordinari, aut à Româ eis à Papâ pallium afferri, * quâ Coëpiscopis sublimari: quia tunc tantùm datur licentia, si fortè infirmitatis vel belli, aut aliqua alia causa necessaria intercesserit. Eo tantùm ergo præest Primas Archiepiscopo: quòd cùm multi sint in eâdem regione Archiepiscopi, solus ex eis qui Regem ordinat & in tribus sollennitatibus coronat, & apud quem Concilia pro veritate peraguntur, ipse eorum Primatum tenet.

* atque à

Locum itaque quem apud Orientales *Patriarchæ* possident, hunc apud nos *Primates* quodammodo obtinere videntur: utrique Romano Pontifici primo gradu supponuntur. Sed quia *Patriarchæ* sedibus præsident Apostolicis (ut *Hierosolymitanus*, *Antiochenus*, *Alexandrinus*) iccircò Archiepiscopos ordinant, & pares quodammodo Romano ascribuntur. Soli tamen *Petro* dictum est: *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* *Papa* ergo solus universali præeminet Ecclesiæ & ipse omnes ordinat & judicat; & ab omnibus ordinatur, quia ex consensu totius Ecclesiæ Romani eum sublimant. qui quotidiè chlamyde coccineâ induitur, ut semper martyrio paratus probetur.

Matth. 16. 18.

EPISTOLA XXXI.

Ejusdem *Gilleberti*, ad *Anselmum* Cantuariensem archiepiscopum.

C. A. 1094.

Anselmo Dei gratia Anglorum Archi-præsuli, Gillebertus Dei quoque misericordiâ Lunicensis Episcopus fidele servitium & orationes.

AUDIENS, Pater, certaminis vestri laborem & laboris victoriam; subditas esse videlicèt indomitas *Normannorum* mentes Regularibus sanctorum Patrum decretis, ut legaliter fiat Abbatum & Præsulum electio & consecratio: immensas divinæ clementiæ refero gratias; & quas possum Deo preces effundo, ut perseverantiam vobis & tanti laboris præmium largiatur. Munusculum paupertatis meæ & devotionis transmitto, XXV. margaritulas inter optimas et viliores: et rogo ne sitis immemor mei in orationibus vestris, in quibus post divinam largitatem confido.

EPISTOLA XXXII.

ANSELMI Cantuariensis archiepiscopi, ad eundem *Gilkebertum.*

Anselmus servus Ecclesiæ Cantuariensis, Gilleberto Lunicensi Episcopo Salutem.

GRATIAS ago Reverentiæ vestræ, quia lætari se significat in litteris suis, quòd Deus in Ecclesiâ suâ ad profectum religionis per me dignatur aliquid operari. Quoniam autem olim nos apud *Rethomagum* invicem cognovimus, dilectione

sociati

ſociati ſumus, & nunc cognoſco vos ad Epiſcopatus dignitatem gratiâ Dei profeciſſe: confidenter audeo vos obſecrare, & ſecundùm quod intelligo opus eſſe, vobis conſulere. Sublimavit Deus in *Hiberniâ* veſtram prudentiam ad tantam dignitatem; & poſuit vos, ut ſtuderetis ad religionis vigorem & animarum utilitatem. Satagite ergo ſollicitè (ſicut ſcriptum eſt; *Qui præeſt, in ſollicitudine,*) in illâ gente, quantum in vobis eſt, corrigere & extirpare, & bonos mores plantare & ſeminare. Ad hoc etiam (quantum in vobis eſt) Regem veſtrum, & alios Epiſcopos, & quoſcunq; poteſtis ſuadendo, & gaudia quæ parata ſunt bonis, ac mala quæ expectant malos, oſtendendo attrahite. Et de veſtris, & de aliorum bonis operibus præmium mereamini à Deo accipere. Grates refero pro munere veſtro, quod mihi benignè miſiſtis. Orate pro me.

Rom. 12. 8.

EPISTOLA XXXIII.

EIUSDEM *Anſelmi*, ad Epiſcopos Hiberniæ.

Anſelmus Cantuarienſis Eccleſiæ Metropolitanus Antiſtes; reverendis Coëpiſcopis, ſeniori Domnaldo, Donato, ac cæteris in Hiberniæ Inſulâ Pontificali eminentibus dignitate, à Deo Patre & Ieſu Chriſto filio ejus unico Salutem, & perpetuæ hæreditatis benedictionem.

C. A. 1095.

ODOREM religionis veſtræ plurimis indicijs agnoſcens, calamitates quas patior decrevi potiſſimùm vobis aperire: ut quanto viciniùs aſſiſtitis Creatori, tanto familiariùs angu-

ſtias meas in conſpectu ejus valeatis indicare, & indicantes compaſſionis gemitibus ipſius miſericordiam mihi impetrare. Defuncto beatæ memoriæ prædeceſſore meo *Lanfranco* Archiepiſcopo, cùm in Normanniâ *Beccenſis* monaſterij abbas extitiſſem (unde & præfatus anteceſſor meus ad regendam Eccleſiam, cui Deo auctore præſideo, ante me proceſſerat) occulto Dei judicio, pro utilitatibus Eccleſiaſticis in Angliam veni. Quò venientem tam Rex quàm Pontifices regniq; optimates, ad Cathedram Pontificalem, non vocando, non rogando (ut fieri aſſolet) immò violenter rapiendo pertrahunt: Clero & populo acclamantibus in id ipſum; ut nec unus, cui quod gerebatur diſpliceret, viſus fuerit intereſſe. Deniq; cùm adhuc id nolle, nec aſſentire me debere occlamarem, quòd de poteſtate *Normanni* Ducis, quòd de ſubjectione Metropolitani *Rothomagenſis*, ipſis ignorantibus ereptus eſſem, (quorum jure effugere enitebar:) eorundem præfati videlicet Ducis & Archiepiſcopi præcepto, onus officij coactus & obediens accepi. Quo pacto in gradum Pontificalem ſublimatus, idcircò aſſenſi, quòd contraire non potui.

Proinde infulatus, ſedulè quid Chriſto, quid ejus Eccleſiæ (pro loco, pro officio) deberem, cogitare cœpi: & paſtorali regimine vitia reſecare, præſumptores coërcere, & quæq; inordinata (ut meâ intererat) ad ordinem debitum volui revocare. Quâ cauſâ, quos adjutores me oportuerat habere in cauſâ Dei, terribiliter offenſos patior; & quæ per me creſcere debuerat, me præſente deperit cauſa Dei. Vnde (Reverendi Patres gemebundè vobis loquens fateor) invenerunt me amariſſimæ tribulationes; dum & requiem fructuoſam me reminiſcor perdidiſſe, & infructuoſum periculum me conſidero incurriſſe. Ita etenim peccatis meis facientibus actum eſt, ut qui noſtræ ſe ſponte ſubdiderant ditioni, à noſtrâ ſponte reſiliant ditione: & qui illis amabilis extiteram, omnibus fermè odioſus exiſtam. Quapropter (venerandi Fratres, filij charitatis æternæ) obſecro vos in nomine ejus qui ſuos inimicos redemit ſanguine ſuo,

ſuo, orate ut in omnibus Deus pacem nobis tribuat, inimicos noſtros in gratiam convertat, & ſecundùm ſuam voluntatem nos vivere faciat.

Præterea,quanquàm rectè viventem rectq; ſapientem, paſtorali ſollicitudine fraternitatem veſtram monere compellor, quatenùs viriliter ac vigilantiùs agat in doctrinâ Dei; canonicâ ſeveritate,ſi quid contra Eccleſiaſticam doctrinam in Provincijs ſuis inventum fuerit,compeſcens & ſecundùm Dei voluntatem cuncta diſponens. Si quando verò(ſeu in conſecrationibus Epiſcoporum,ſeu in Eccleſiaſticorum negotiorum cauſis,ſeu quibuſlibet alijs rationibus) aliquid quod ad ſacram religionem pertineat inter vos ortum fuerit,quod per vos canonicè nequeat definiri: charitatis officio id ad notitiam noſtram perferri commonemus; quatenùs à nobis potiùs conſilium & ſolatium accipiatis,quàm prævaricatores mandatorum Dei in judicium ejus incidatis. Iterùm,Chariſſimi,rogamus vos;orate pro nobis, erigite nos de tribulationibus noſtris manu veſtræ orationis, pijs fletibus pulſantes aures clementiæ Dei. Dominus, qui *juſſit de tenebris lucem ſplendeſcere,* (2. Corinth. 4. 6.) mentibus veſtris infundat lucem ſapientiæ; ut quæ jubet intelligatis,intelligentes opere compleatis.

EPISTOLA XXXIIII.

WATERFORDIENSIUM, ad *Anſelmum* Cantuarienſem archiepiſcopum.

A. C. 1096.

Anselmo, Dei gratiâ Anglorum Archiepiscopo, & omnibus diœcesis suæ Episcopis; Clerus & populus oppidi Watafordiæ, cum Rege Murchertacho & Episcopo Domnaldo, salutem in Domino.

PATER sancte, cæcitas ignorantiæ nos diù detrimenta salutis nostræ sustinere coëgit; quia magis elegimus serviliter Dominico jugo colla subtrahere, quàm liberaliter Pastorali obedientiæ subesse. Nunc autem quantum proficiat Pastorum cura cognoscimus, cùm aliarum rerum similitudines ad mentem revocamus: quòd sine regimine nec Exercitus bellum, nec Navis marinum audet attentare periculum. Navicula ergò nostra mundanis dedita fluctibus, sine Pastore contra callidum hostem quâ ratione pugnabit? Propterea nos, & Rex noster *Murchertachus*, & Episcopus *Domnaldus*, & *Dermeth* Dux noster frater Regis, elegimus hunc presbyterum *Malchum*, *Walchelini* Wintoniensis Episcopi Monachum, nobis sufficientissimè cognitum, natalibus & moribus nobilem, Apostolicâ & Ecclesiasticâ disciplinâ imbutum, fide Catholicum, prudentem, docibilem, patientem, moribus temperatum, vitâ castum, sobrium, humilem, affabilem, misericordem, literatum, in lege Dei instructum, in Scripturarum sensibus cautum, hospitalem, modestum, suæ domui benè præpositum, non neophytum, habentem testimonium bonum in gradibus singulis. Hunc nobis petimus à vestrâ Paternitate ordinari Pontificem: quatenùs regulariter nobis præesse valeat & prodesse, & nos sub ejus regimine salubriter Domino militare possimus. Vt autem omnium nostrûm vota in hanc electionem convenire noscatis; huic Decreto Canonico promptissimâ voluntate singuli manibus proprijs roborantes subscripsimus.

Ego

Ego Murchertachus Rex Hiberniæ subscripsi.
Ego Dermeth Dux Frater Regis subscripsi.
Ego Domnaldus Episcopus subscripsi.
Ego Idunan Episcopus Midiæ subscripsi.
Ego Samuel Dublinensis Episcopus subscripsi.
Ego Ferdomnachus Laginiensium Episcopus subscripsi.&c.

EPISTOLA XXXV.

ANSELMI Cantuariensis archiepiscopi, ad *Muriardachum* Hiberniæ Regem.

Muriardacho glorioso gratiâ Dei Regi Hiberniæ, Anselmus servus Ecclesiæ Cantuariensis Salutem cum orationibus, & Dei misericordiâ regi & protegi. C.A.1100.

GRATIAS ago Deo de bonis multis, quæ de vestrâ Celsitudine audio. Inter quæ est hoc; quia gentem regni vestri in tantâ pace facitis vivere, ut omnes boni, qui hoc audiunt, Deo agant gratias, & vitæ vestræ diuturnitatem desiderent. Vbi enim pax est, licet omnibus bonam voluntatem habentibus, quod optant sine perturbatione malorum hominum efficere. Vnde vestra Celsitudo, per quam Deus facit, ab eo certissimè magnam retributionem [poterit] expectare. Super hoc utique pacis fundamentum facile est alia, quæ Ecclesiastica religio exigit, ædificare. Precor itaque bonæ voluntatis vestræ constantiam, quatenùs consideret, si qua sunt in regno vestro corri-

genda, propter vitæ æternæ præmium: & ut magis ac magis in vobis gratia Dei augeatur, sollicitè Deo adjuvante studeatis emendare. Nihil enim est contemnendum quod corrigi possit. Quia Deus exigit ab omnibus, non solùm quod malè agunt; sed etiam quòd non corrigant mala, quæ corrigere possunt. Et quanto potentiores sunt, ut corrigant; tanto districtiùs exigit ab illis Deus, ut secundùm potestatem misericorditer impensam bene velint & faciant, Quod maximè videtur ad Reges pertinere: quoniam ipsi cognoscuntur majorem potestatem, & cui minùs contradicitur, inter homines obtinere. Si autem non omnia simul potestis; non debetis propter hoc, quin à melioribus ad meliora studeatis proficere: quia bona proposita & bonos conatus Deus solet benignè perficere, & beatâ plenitudine retribuere. Auditur apud nos, quia conjugia in regno vestro sine omni ratione dissolvuntur, & commutantur: quia cognati sive sub nomine conjugij sive alio modo, palàm, sine reprehensione, contra canonicam prohibitionem commisceri non verentur. Episcopi quoque (qui debent esse forma & exemplum alijs Canonicæ religionis) inordinatè, sicut audimus, aut à solis Episcopis, aut in locis ubi ordinari non debent, consecrantur. Hæc, & alia quæ Magnitudinis vestræ prudentia in *Hiberniâ* corrigenda cognoverit, precor, obsecro, & consulo sicut illi quem valdè diligo, & cujus profectum per omnia desidero; quatenùs consilio bonorum virorum & sapientium regni vestri corrigere studeatis: & Deum oro, ut de regno terreno ad regnum cœleste transeatis. Amen.

EPIST. XXXVI.

EPISTOLA XXXVI.

EIUSDEM, ad eundem.

Muriardacho glorioso Regi Hiberniæ, Anselmus Archiepiscopus, servus Ecclesiæ Cantuariensis, fidele cum orationibus obsequium, & per regnum terrenum mereri cæleste.

QVONIAM multa de vestrâ Excellentiâ prædicantur, quæ Regiam decent dignitatem, valdè gaudemus: & Deo, à quo est omne bonum, devotas exinde gratias agimus. Confidimus autem, quia qui vobis contulit gratiam suam in faciendis bonis quæ fecistis, conferet quoq; effectum perficiendi ea, quæ super illa quæ facitis, eum velle cognoscitis. Quapropter (gloriose Fili, & in Deo charissime) precor, ut ea quæ in regno vestro secundùm Christianam religionem emendanda cognoveritis, omni instantiâ & sollicitudine emendetis. Ad hoc enim Deus in Regali sublimitate vos constituit; ut virgâ æquitatis subditos populos gubernetis, & quidquid in eis justitiæ adversatur, eâdem virgâ percutiatis & amoveatis. Et quidem quiddam dicitur fieri in ipso populo, quem regendum suscepistis, quod magnoperè corrigendum est. quia Christianæ religioni omnimodis contrarium est. Dicitur enim, quòd viri ita liberè & publicè uxores suas uxoribus aliorum commutant, sicut quilibet equum equo, aut quamlibet aliam rem re aliâ ab illo commutat; aut pro libitu, & sine ratione relinquunt. Quod quàm malum sit, omnis qui Christianam legem novit, intelligit.

telligit. Si igitur Excellentia vestra divinarum Scripturarum sententias, quæ huic infami negotio obviant, per se legere non valet; præcipite Episcopis & religiosis Clericis, qui in vestro regno sunt, ut eas vobis edicant: quatenùs eis cognitis, quo studio vobis invigilandum sit, ut hoc malum corrigatur, cognoscatis. Item dicitur, Episcopos in terrâ vestrâ passim eligi, & sine certo Episcopatus loco constitui: atq; ab uno Episcopo Episcopum, sicut quemlibet presbyterum, ordinari. Quod nimirùm sacris Canonibus omninò contrarium est: qui eos, qui taliter instituti sunt aut ordinati, cum suis ordinatoribus ab Episcopatus officio deponi præcipiunt. Episcopus namq; nisi certam parochiam & populum, cui superintendat, habeat, constitui secundùm Deum non potest: quia nec in sæcularibus nomen vel officium Pastoris habere valet, qui gregem, quem pascat, non habet. Honor quoq, Episcopalis non parùm vilescit, dum is ad Pontificatum assumitur, qui ordinatus, quò divertat, vel cui per Episcopale ministerium certò præsideat, nescit. Minùs quoq; quàm à tribus Episcopis ordinari non debet: cùm propter multas & alias rationabiles causas, quas epistolaris brevitas non admittit, tùm, ut fides, vita, & sollicitudo ejus, qui invigilare debet, idoneis & legalibus testibus comprobetur. Precor itaq;, hortor, & moneo; quatenùs Excellentia vestra operam det, ut ista in regno suo corrigantur: quatenùs merces, quam à Deo pro alijs bonis * expeditis, pro istis vobis augeatur. Cæterùm si quid in vobis, aut in his quos regere suscepistis, quod ullatenùs voluntati Dei adversari queat, perpenderitis, sollicitè emendare satagite: ut cùm de terreno regno transibitis, ad cœleste regnum veniatis. Amen. De fratre nostro *Cornelio*, quem sibi Celsitudo vestra mitti rogavit, dico, quia ita occupatus est circa servitium patris sui, ut nec ab eo queat sine periculo vitæ illius separari, nec eum, qui jam senio confectus est, secum ullatenùs ducere.

* *expetitis*, vel, *expectatis*.

EPIST: XXXVII.

EPISTOLA XXXVII.

MURCHARDACHI Hiberniæ Regis, ad *Anselmum* Cantuarienſem archiepiſcopum.

Murchardachus Rex Hiberniæ, Anſelmo Anglorum Archipræſuli ſalutem & fidele ſervitium.

QVAM magnas vobis grates (Domine) referre debeo; quòd, ſicut mihi relatum eſt, memoriam mei peccatoris in continuis veſtris peragis orationibus: ſed & genero meo *Ernulfo* auxilio & interventione (quantum fuerat dignitati veſtræ fas) ſuccurriſti. Scias tu quoq;, me vobis in his quæ mandaveris famulaturum. Vale.

EPISTOLA XXXVIII.

ANSELMI Cantuarienſis archiepiſcopi, ad *Malchum* Waterfordienſem epiſcopum.

C. A. 1110.

Anselmus Archiepiscopus Cantuariæ, amico & Coëpiscopo Malcho Waterfordensi Salutem & benedictionem.

AUDIVI, quòd Dominus *Samuel* Episcopus *Dublinensis* monachos Ecclesiæ *Dublina*, aut nullâ aut parvâ occasione, ejicit; nec pro ullâ satisfactione vult recipere: & quòd, contra consuetudinem, Crucem facit gestari ante se in itinere; & quòd res Ecclesiæ illius ab Archiepiscopo *Lanfranco* datas velut proprias distribuit: De his omnibus illi nostras mitto litteras: & populo ejusdem Civitatis mando, ut prædictarum rerum distributionem prohibeat. Et quoniam non invenio per quem litteras nostras illi aptiùs mittam: precor fraternitatem vestram, quatenùs eas illi per præsentiam vestram exhibeatis; ut eum charitativè vivâ voce, ut monitioni nostræ quam illi scribimus assensum præbeat, rogando & consulendo moneatis. Valete.

EPISTOLA XXXIX.

EIUSDEM, ad *Samuelem* Dubliniensem episcopum.

Anselmus Archiepiscopus Cantuaris, venerabili fratri Samueli Dublinæ Civitatis Episcopo Salutem.

AUDIVI, quòd libros & vestimenta & alia ornamenta Ecclesiæ, quæ Dominus *Lanfrancus* Archiepiscopus dedit avunculo tuo Domino *Donato* Episcopo ad opus Ecclesiæ, cui tua fraternitas præsidet, tu pro voluntate tuâ exponis, & ea extraneis das. Quod si verum est, miror cur ita facias: cùm ipsa ornamenta non ei sed Ecclesiæ data sint; sicut fratres *Cantuariensis* Ecclesiæ filij attestantur. Unde moneo, & monens rogo te; quatenùs si aliquid de prædictis rebus extra Ecclesiam datum est, celeriter illud restitui facias. Item audivi, quòd monachos, qui in ipsâ Ecclesiâ ad serviendum congregati erant, expellas & dispergas; nec redire volentes ullatenùs recipere velis. Quòd si ita est, non te decet: officij siquidem tui scitur esse, magis dispersa congregare, quàm congregata dispergere. Quapropter mando tibi, ut si aliqui abjecti sunt, & redire volunt, seseq; in Dei servitio sub obedientiâ custodire; eos suscipias, & saluti eorum per paternum affectum studiosè intendas: nisi (quod absit) hujusmodi causa in illis obsistat, quæ hoc fieri omnino prohibeat. Prætereà audivi, quia facis portari Crucem ante te in viâ. Quod si verum est; mando tibi ne amplius hoc facias: quia non pertinet nisi ad Archiepiscopum à Romano Pontifice pallio confirmatum; neq; decet te, ut ullâ præsumptione insolitæ rei te notabilem & reprehensibilem hominibus ostendas. Vale.

EPISTOLA XL.

DUBLINIENSIUM, ad *Radulphum* Cantuariensem archiepiscopum.

A.C.1122.

Domino reverentissimo ac religiosissimo, Radulpho Archiepiscopo Cantuariæ, omnes Burgenses Dublinæ Civitatis, cunctusq; Clericorum conventus, æternam optant Salutem.

CUM te, Sancte Pater, pro merito summæ pietatis plurimi venerentur; & omnibus fidelibus, causâ magnæ fidei & sanæ doctrinæ, honorabilis atq; amabilis existas: congruum esse judicamus, ut *Gregorium* nostrum electum, Dei gratiâ, ad vos mittamus. Antecessorum enim vestrorum magisterio semper nostros libenter subdimus, à quo recordamur nostros accepisse dignitatem Ecclesiasticam. Sciatis vos reverâ, quod Episcopi *Hiberniæ* maximum zelum erga nos habent, & maximè ille Episcopus qui habitat *Ardmachæ*; quia nos nolumus obedire eorum ordinationi, sed semper sub vestro dominio esse volumus. Iccircò vestra suffragia supplices petimus, quatenùs *Gregorium* ad sacrum ordinem Episcopatus promoveatis; si ampliùs illam parochiam, quam multo tempore vobis servavimus, retinere volueritis. Vale.

EPIST. XLI.

EPISTOLA XLI.

HENRICI I. Anglorum Regis, ad eundem *Radulphum.*

Henricus Rex Angliæ, Radulpho Cantuariensi Archiepiscopo, Salutem.

MANDAVIT mihi Rex *Hiberniæ* per Breve suum, & Burgenses *Dubliniæ*, quòd elegerunt hunc *Gregorium* in Episcopum, & eum tibi mittunt consecrandum. Unde tibi mando, ut petitioni eorum satisfaciens, ejus consecrationem sine dilatione expleas. Teste Ranulpho Cancellario apud Windelsor.

EPISTOLA XLII.

BERNARDI Claraevallensis abbatis, ad *Malachiam* Hiberniæ Episcopum.

C.A.1140.

Venerabili Domino & beatiſſimo Patri Malachiæ, Dei gratiâ Hibernienſium Archiepiſcopo; Apoſtolicæ ſedis legato; frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, invenire gratiam apud Dominum.

INTER multiplices æſtus & curas pectoris mei (præ multitudine quarum, anima mea turbata eſt valdè) fratres de terrâ longinquâ venientes ut ſerviant Domino, epiſtola tua, *& baculus tuus ipſa me conſolata ſunt.* (Pſalm. 23.4.) *Epiſtola* in oſtenſione bonæ voluntatis, *baculus* ad ſuſtentandum corpus infirmitatis, *fratres* qui Deo ſerviunt in ſpiritu humilitatis. Omnia ſuſcepimus. omnia placent, omnia pariter *cooperantur in bonum.* (Rom. 8.28.) Quòd autem voluiſtis duos de fratribus mitti vobis ad prævidendum locum: communicato cum fratribus conſilio, dignum duximus non eos ſeparandos abinvicem, donec plenius *in eis formetur Chriſtus*, (Gal. 4.19.) donec ad integrum doceantur *præliari prælia Domini.* (1. Sam. 25.28.) Cùm igitur fuerint in ſcholâ ſancti ſpiritus eruditi, cùm *induti virtute ex alto*, (Luc. 24.49.) tunc demùm ad Patrem filij revertentur, ut *cantent canticum Domini* non jam *in terrâ alienâ*, (Pſalm. 137.4.) ſed in ſuâ. Vos autem interim, *juxta ſapientiam vobis datam à Domino*, (2. Pet. 3.15.) ſecundum habitudinem locorum quæ vidiſtis apud nos, prævidete & præparate eis locum à tumultibus ſeculi ſeparatum. Tempus enim propè eſt, in quo vobis (operante Dei gratiâ) novos de veteribus homines producemus. Sit nomen Domini benedictum in ſecula, de cujus munere venit ut communes habeam filios vobiſcum; quos veſtra prædicatio *plantavit*, noſtra exhortatio *rigavit*, Deus autem *incrementum dedit.* (1. Cor. 3.6.)

Sanctitatem veſtram rogamus, ut verbum Domini prædicetis, *ad dandam ſcientiam ſalutis plebi ejus.* (Luc. 1.77.) Duplex enim vobis incumbit neceſſitas, & ex officio legationis, & epiſcopali

ſcopali negotio. De cætero, quoniam *in multis offendimus omnes*, & inter homines ſeculi frequenter poſiti multum de pulvere mundi contrahimus: veſtris & veſtrorum orationibus me commendo, ut in fonte miſericordiæ ſuæ nos lavare & emaculare dignetur ipſe fons pietatis Ieſus Chriſtus, qui dixit Petro; *Niſi lavero te, non habebis partem meeum.* Sed & hoc ipſum non ſolùm precibus, verumetiam quaſi ex debito requiro: cùm ego clamem ad Dominum pro vobis, ſi quid poſſit peccatoris oratio. In Domino valete.

Iacob. 3. 2.

Iohan. 13. 8.

EPISTOLA XLIII.

EIVSDEM, ad eundem.

Malachiæ Dei gratiâ Epiſcopo, ſedis Apoſtolicæ legato, frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, ſi quid poteſt peccatoris oratio, & ſi quid pauperis devotio prodeſt.

FECIMVS quod præcepit ſanctitas veſtra; etſi non ut dignum, profectò ut poſſibile pro tempore fuit. Tanta apud nos ubique malitia graſſatur; ut vix id tantillum quod factum eſt, fieri licuerit. Miſimus tam exiguum ſeminis quod videtis, ad ſeminandum vel modicam partem agri illius, in quem verus *Iſaac* quondam exierat ad meditandum; cùm primùm adducta eſt ei *Rebecca* per puerum *Abraham* perenni conjugio feliciter copulanda. Nec contemnendum ſemen, de quo illud in patribus veſtris experimur impletum hoc tempore: *Niſi Dominus ſabaoth reliquiſſet nobis ſemen,*

Geneſ. 24. 63.

Rom. 9. 29.

semen, quasi Sodoma fuissemus, & sicut Gomorrha similes essemus. Itaque ego seminavi, rigate vos, & Deus incrementum dabit. Sanctos omnes qui apud vos sunt, per vos salutamus: humiliter ipsorum nos & sanctis vestris orationibus commendantes. Valete.

1. Cor. 3. 6.

EPISTOLA XLIIII.

EIVSDEM, ad eundem.

Amantissimo Patri & Domino reverentissimo Malachia Dei gratiâ Episcopo, sanctæ & Apostolicæ sedis legato, suus sanctitatis frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, Salutem, & qualescunque nostras orationes.

QVAM dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine Pater, quàm jucunda tuæ memoriæ sanctitatis! Si quid affectionis, si quid devotionis, si quid animi in nobis est: totum sine dubio sibi vendicat tuæ dilectionis charitas. Nec opus est verborum multitudine, ubi multùm viget affectus. Confido enim quòd testimonium perhibeat spiritui tuo spiritus quem habes à Deo, tuum esse modicum id quod sumus. Tu quoque, Pater amantissime & desiderantissime, ne tradas oblivioni animam pauperis, charitatis nexibus adhærentem tibi; & animum pauperis tui ne obliviscaris in finem. Neque enim quasi de novo commendamus nos tibi; cùm in multo jam tempore glorietnur in Domino, quòd invenire meruit parvitas nostra gratiam in oculis sanctitatis tuæ: sed oramus ut dilectio, jam non nova, novis quotidiè proficiat

ficiat incrementis.

Filios nostros, imò & vestros, tanto obnixiùs commendamus vobis, quanto ampliùs remoti sunt à nobis. Vos scitis, quoniam tota post Deum fiducia nostra fuit, ut mitteremus eos: quoniã sanctitatis vestræ precibus non acquiescere illicitum videbatur. Facite quod vos decet; ut totis visceribus charitatis amplectamini eos & foveatis. Nequaquàm occasione aliquâ circa eos sollicitudo & diligentia tepescat; & pereat quod plantavit dextera tua. Iam quidem quia bene proficit domus, & ex vestris litteris, & ex fratrum nostrorum relatione didicimus; multiplicata tàm in temporalibus, quàm in spiritualibus. Vnde & congratulamur plurimùm, & toto animo gratias agimus Deo & paternæ sollicitudini vestræ. Et quoniam multâ adhuc opus est vigilantiâ (tanquam in loco novo, & in terrâ jam insuetâ, immò & inexpertâ monasticæ religionis:) obsecramus in Domino ne retrahatis manum vestram, sed quod bene incepistis, optimè perficiatis. De fratribus nostris qui redierunt à loco illo, nobis bene placuisset si remansissent. Et fortassè nonnullam occasionem præbuerunt eis, fratrum qui de terrâ sunt minùs disciplinati mores; in eo maximè, quòd minùs facilè eorum consilijs acquiescere videntur in his rebus quarum priùs fuerant inexperti.

Charissimum filium nostrum *Christianum* & vestrum remisimus ad vos, quantum potuimus instructum pleniùs in his quæ ad ordinem pertinent, & de cætero circa observantias ejus sollicitiorem futurum, ut speramus. Nec miremini, quòd non plures cum eo misimus fratres: quoniam nec idoneos invenimus fratres qui facilè acquiescerent, nec invitos cogere consilium fuit. Dilectissimus frater noster *Robertus* precibus nostris acquievit etiam hàc vice, tanquam filius obedientiæ. Vestrum erit juvare eum; ut possit jam & in ædificijs & in cæteris necessarijs promoveri domus vestra. Illud quoq; paternitati vestræ suggerimus; ut viris religiosis, & quos speratis utiles fore monasterio, persuadeatis quatenùs ad eorum ordinem ve-

niant: quoniam hæc erit summa utilitas domus, & vobis faciliùs acquiescent. Valeat sanctitas vestra, nostri semper memor in Christo.

EPISTOLA XLV.

EIVSDEM, ad *Hibernienses* fratres.

A. C. 1148.

Religiosis fratribus qui in Hiberniâ sunt, & his maximè congregationibus, quas beatæ memoriæ Malachias Episcopus fundavit, frater Bernardus Claravallis vocatus abbas, paracleti consolationem.

Heb. 13.14.

SI haberemus hic *civitatem manentem* copiosissimis jure lachrymis plangeremus talem nos amisisse concivem. Cæterùm si *futuram* magis *inquirimus*, ut oportet: est quidem non modica doloris occasio, tam necessario duce destitui; debet tamen zelum temperare scientia, & dolorem spei fiducia delinire. Nec mirari quempiam decet, si gemitum extorquet affectus, si desolatio lachrymas exprimit: modum tamen adhibere necesse est, imò non modicè etiam consolari intuentes *non quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna.* Primùm quidem congratulandum est animæ sanctæ; ne nos arguat de inopiâ charitatis, dicens & ipse quod Dominus ad Apostolos ait: *Si diligeritis me, gauderetis utique; quia vado ad Patrem.* Prævenit nos ad *Patrem Spirituum*

2. Cor. 4.18.

Johan. 14. 28.

Heb. 12. 9.

ritunm ſpiritus patris noſtri. Nec modò charitatis inopes, ſed ingratitudinis etiam rei eſſe convincimur, ſuper omnibus quæ per eum nobis beneficia provenêre; ſi non congratulamur ei, qui de labore ad requiem, de periculo ad ſecuritatem, de mundo tranſijt ad Patrem. Itaq; & pium eſt *Malachiam* flere defunctum, & pium magis *Malachiæ* congaudere viventi. Nunquid non vivit? Vtique & beatè. *Viſus eſt oculis inſipientium mori: ille autem eſt in pace.* Sapient.3.2.&

Dehinc etiam utilitatis propriæ conſideratio exultandum nobis ſuggerit & lætandum, quòd tam potens ſuos patronus ad cœleſtem Curiam, tam fidelis præceſſerit advocatus: cujus & ferventiſſima charitas obliviſci nequeat filiorum, & probata ſanctitas obtineat gratiam apud Deum. Quis enim nunc *Malachiam* ſanctum aut minùs poſſe prodeſſe, aut minùs ſuos diligere audeat ſuſpicari? Profectò cùm diligeretur priùs, certiora nunc ſuæ dilectionis à Deo capit experimenta: & *cùm dilexiſſet ſuos, in finem dilexit eos.* Abſit autem ut tua nunc, ô Anima ſancta, minùs efficax æſtimetur oratio; quando præſenti vividius ſupplicare eſt Majeſtati, nec jam in *fide* ambulas, ſed in *ſpecie* regnas. Abſit ut imminuta nedùm exinanita tua illa tam operoſa charitas reputetur; cùm ad fontem ipſum charitatis æternæ procumbis pleno hauriens ore, cujus & ipſa priùs ſtillicidia ſitiebas. Non potuit morti cedere charitas *fortis ut mors*, imò & morte fortior ipſâ. Nam & decedens non erat immemor veſtri, affectuoſiùs vos commendans Deo; & noſtram quoque exiguitatem ſolitâ illâ ſuâ manſuetudine & humilitate exorans, ut veſtri non obliviſceremur in finem. Iohan.13.1. 2.Cor.5.7. Cantic.8.6.

Unde & dignum duximus ſcribere vobis; ut ſciatis nos, & in ſpiritualibus (ſi quid noſtra in his exiguitas per beati hujus patris noſtri merita unquàm potuerit) & in corporalibus (ſi quàndo forte opportunitas præberetur) omnem vobis conſolationem impendere totâ devotione paratos. Et nunc quoq; (dilectiſſimi) *Hibernienſis* Eccle-

fiæ gravem hanc destitutionem toto miseramur affectu; & eo ampliùs vobis compatimur, quo nos ampliùs ex hoc novimus debitores. Magnificavit enim Dominus facere nobiscum; cùm locum nostrum dignatus est beatæ mortis ejus honorare præsentiâ, & pretiosissimo corporis ejus locupletare thesauro. Nec molestum sit vobis, quòd apud nos habeat sepulturam: quando sic ordinavit Deus, secundùm multitudinem misericordiæ suæ, ut vos cum vivum haberetis, nobis habere liceat vel defunctum. Et nobis siquidem communis vobiscum pater ille erat & est: nam in morte ipsius hoc nobis confirmatum est testamentum. Quamobrem, sicut nos hujus tanti patris gratiâ universos vos tanquam germanos fratres totis amplectimur visceribus charitatis; sic & de vobis nos idem sentire, spiritualis ipsa * cognitio persuadet.

* cognatio.

Hortamur autem vos, fratres, ut beati hujus patris nostri semper curetis sectari vestigia; eo studiosiùs, quo vobis certiùs sancta ejus conversatio diuturnis experimentis innotuit. In hoc enim veros vos ejus filios esse probabitis, si paterna viriliter instituta servetis: & ut in eo vidistis, & audistis ab eo, quemadmodum vos oporteat ambulare, sic ambuletis, & abundetis magis. Siquidem gloria patris, sapientia filiorum. Nam & nostram non mediocriter excutere desidiam, & reverentiam incutere cœpit præsens nobis tantæ perfectionis exemplar. Atq; utinam sic nos post se trahat, ut pertrahit in tam recenti virtutum ejus odore avidiùs alacriusq; currentes. Orantem pro nobis universitatem vestram *Christus* custodiat.

Cantic. 1. 3. 4.

EPIST. XLVI.

EPISTOLA XLVI.

ADRIANI IIII. Pontificis Romani, ad *Henricum II.* Anglorum Regem.

Adrianus Episcopus servus servorum Dei, charissimo in Christo filio, illustri Anglorum Regi, Salutem & Apostolicam benedictionem. A.C.1155.

LAVDABILITER & satis fructuosè de glorioso nomine propagando in terris, & æternæ felicitatis præmio cumulando in cœlis, tua Magnificentia cogitat: dum ad dilatandos Ecclesiæ terminos, ad declarandam indoctis & rudibus populis Christianæ fidei veritatem, & vitiorum plantaria de agro Dominico extirpanda, sicut Catholicus Princeps intendis; & ad id convenientiùs exequendum, consilium Apostolicæ Sedis exigis & favorem. In quo facto, quanto altiori consilio & majori discretione procedis, tanto in eo feliciorem progressum te (præstante Domino) confidimus habiturum: eo quòd ad bonum exitum semper & finem soleant attingere, quæ de ardore fidei & religionis amore principium acceperunt. Sanè *Hiberniam*, & omnes Insulas, quibus Sol justitiæ *Christus* illuxit, & quæ documenta fidei Christianæ ceperunt, ad jus beati *Petri* & sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ (quod tua etiam Nobilitas recognoscit) non est dubium pertinere: Vnde tanto in eis libentiùs plantationem fidelem, & germen gratum Deo inserimus;

quanto id à nobis * interno examine districtiùs prospiciemus exigendum. Significâsti siquidem nobis (fili in Christo charissime) te *Hiberniæ* insulam, ad subdendum illum populum legibus, & vitiorum plantaria inde extirpanda, velle intrare: & de singulis domibus annuam unius denarij beato *Petro* velle solvere pensionem; & jura Ecclesiarum illius terræ illibata & integra conservare.

*in extremo, habet Scotichronicon.

Nos itaq; pium & laudabile desiderium tuum cum favore congruo prosequentes, & petitioni tuæ benignum impendentes assensum, gratum & acceptum habemus, ut (pro dilatandis Ecclesiæ terminis, pro vitiorum restringendo decursu, pro corrigendis moribus & virtutibus inserendis, pro Christianæ religionis augmento) Insulam illam ingrediaris, & quæ ad honorem Dei & salutem illius terræ spectaverint exequaris; & illius terræ populus honorificè te recipiat, & sicut Dominum veneretur: jure nimirùm Ecclesiarum illibato & integro permanente, & salvâ beato *Petro* & sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ de singulis domibus annuâ unius denarij pensione. Si ergò quod concepisti animo, effectu duxeris prosequente complendum; stude gentem illam bonis moribus informare: & agas (tam per te, quàm per illos quos ad hoc fide, verbo, & vitâ idoneos esse perspexeris) ut decoretur ibi Ecclesia, plantetur & crescat fidei Christianæ religio; & quæ ad honorem Dei & salutem pertinent animarum [per te] taliter ordinentur, ut à Deo sempiternæ mercedis cumulum consequi merearis, & in terris gloriosum nomen valeas in sæculis obtinere. Datum Romæ, &c.

EPIST. XLVII.

EPISTOLA XLVII.

ALEXANDRI III. Pontificis Romani, ad eundem.

Alexander Episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio, illustri Anglorum Regi, Salutem & Apostolicam benedictionem.

A.C. 1172.

QVONIAM ea quæ à decessoribus nostris rationabiliter indulta noscuntur, perpetuâ merentur stabilitate firmari; venerabilis *Adriani* Papæ vestigijs inhærentes, nostriq; desiderij fructum attendentes, concessionem ejusdem super Hibernici regni dominio vobis indulto (salvâ beato *Petro* & sacrosanctæ *Romanæ* Ecclesiæ, sicut in *Angliâ*, sic & in *Hiberniâ*, de singulis domibus annuâ unius denarij pensione) ratam habemus & confirmamus. quatenùs eliminatis terræ illius spurcitijs, barbara natio, quæ Christiano censetur nomine, vestrâ indulgentiâ morum induat venustatem; & redactâ in formam hactenùs informi finium illorum Ecclesiâ, gens ea per vos Christianæ professionis nomen cum effectu de cetero consequatur.

EPIST: XLVIII.

EPISTOLA XLVIII.

EIVSDEM *Alexandri*, ad *Laurentium* Dublinienſem Archiepiſcopum.

A. C. 1179.

Alexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei, Venerabili fratri Laurentio Dublinenſi Archiepiſcopo, ejuſq́, ſucceſſoribus canonicè ſubſtituendis in perpetuum.

CUM teneamur ex debito ſuſcepti regiminis circa univerſum corpus Eccleſiæ aciem noſtræ conſiderationis extendere, & neceſſitatem patientibus prout convenit ſuffragari: fratribus & coëpiſcopis noſtris Apoſtolicum cogimur ſuffragium impartiri, & his maximè qui pro multâ locorum diſtantiâ, & impedimentis viarum, liberum non poſſunt acceſſum ad ſedem Apoſtolicam habere. Eapropter, venerabilis in Chriſto frater Archiepiſcope, tuis juſtis poſtulationibus clementer annuimus; & *Dublinenſem* Eccleſiam, cui auctore Deo præeſſe dinoſceris, ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione ſuſcipimus, & præſentis ſcripti privilegio communimus. Statuentes ut quaſcunq; poſſeſſiones, quæcunq, bona quæ eadem Eccleſia inpræſentiarum juſtè & canonicè poſſidet, aut in futurum conceſſione Pontificum, largitione Regum vel Principum, oblatione fidelium, ſeu alijs juſtis modis (præſtante Domino) poterit adipiſci; firma tibi, tuiſq; ſucceſſoribus, & illibata permaneant. *Glendalenſis, Darenſis, Fernenſis, Lechlinenſis, & Oſragenſis* Epiſcopatus,

ſcopatus, ſicut tibi ſunt Metropolitico jure ſubjecti; tibi tuiſq; ſucceſſoribus auctoritate Apoſtolicâ confirmamus. Adjicientes quoq; ſtatuimus, ut cathedrales Eccleſiæ prædictorum Epiſcopatuum, cum omnibus bonis & poſſeſſionibus ſuis quas inpræſentiarum canonicè poſſident, vel in futurum juſtis modis (Deo propitio) poterunt adipiſci; ſub beati *Petri* & noſtrâ protectione conſiſtant.

Præterea eccleſias, villas, & poſſeſſiones Eccleſiæ tibi commiſſæ, inferiùs adnotatas, tibi tuiſq; ſucceſſoribus nihilominùs confirmamus: videlicèt *Luſcam* cum omnibus ſuis, *Sord* cum omnibus pertinentijs ſuis intùs & extrà, *Finnglas* cum omnibus pertinentijs ſuis, *Cluaindoleam* cum omnibus pertinentijs ſuis, *Tamlachtan* cum omnibus pertinentijs ſuis, *Cell* epiſcopi *Sanctani* cum pertinentijs ſuis, medietatem de *Tignai* cum Eccleſiâ ipſius villæ, *Raithmichael*, *Cellcomgaill*, *Cellachaith Driegnig*, *Cellcritchaith*, cum montanis ab *Igis* uſq; *Sudi*, *Cheli*, *Cellcoemgen* cum ſuburbio & alijs pertinentijs ſuis, & *Technabretnach*, *Lechrecaſandi*. ad menſam autem Canonicorum; medietatem de *Rathravini*, & portus *Beth*, *Raithchillin*, *Glaſneden* cum molendino, *Chenndrochit* cum molendino pontis, *Balemett amlaib*, *Dun-Cuanach*, *Baleugore*, *Celleſta*, *Cenannſale*, *Liſluan*, tertiam partem de *Clochair*, tertiam partem de *Cellalia*, *Clainkeuy*, *Kalgobc*, *Tilachbacham*, *Cellmgenalenin*; *Celltuca*, *Raithſalcan*, *Tulath narephſcop*, *Drumind*, *Balexcharam*, *Tir odraun*, *Bale uroolef*, *Bale mochain*, *Bale macc murguſſa*, *Baleudelan*. Parochiales autem Eccleſias, ſcilicèt ſancti *Thome*, ſancti *Nicolai*, ſanctæ *Warburga*, ſancti *Patricij* in inſulâ, cum omnibus earum pertinentijs; Inſulam filiorum quondam *Neſſani*, & *Deltinſi*, cum appendicijs earum, & cæteras Eccleſias tuæ diœcêſis, cum decimis & alijs earum pertinentijs.

Decernimus ergò, ut nulli omninò hominum fas ſit præfatam Eccleſiam temerè perturbare, aut ejus poſſeſſiones auferre, vel ablatas retinere, minuere, ſeu quibuſlibet vexationibus fatigare; ſed omnia integra conſerventur eo-

Pp rum,

rum, pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura: salvâ sedis Apostolicæ auctoritate. Si qua igitur in futurum Ecclesiastica secularisve persona hanc nostræ Constitutionis paginam sciens, contra eam temerè venire temptaverit, secundò tertióve commonita, nisi reatum suum dignâ satisfactione correxerit; potestatis honorisq; sui dignitate careat, reamq; se divino judicio existere de perpetratâ iniquitate cognoscat, & à sacratissimo corpore ac sanguine Dei & Domini redemptoris nostri *Iesu Christi* aliena fiat, atq; in extremo examine divinæ ultioni subjaceat. Cunctis autem eidem loco sua jura servantibus sit pax Domini nostri *Iesu Christi*; quatenùs & hìc fructum bonæ actionis percipiant, & apud districtum Iudicem præmia æternæ pacis inveniant. *Amen.* Datum Laterani, per manum *Alberti* sanctæ Romanæ Ecclesiæ presbyteri Cardinalis & Cancellarij, XII. Kal. Maij. Indictione XII. Incarnationis Dominicæ annò MCLXXVIIII. Pontificatus verò Domini *Alexandri* Papæ III. anno XX.

EPISTOLA XLIX.

GIRALDI *Barrij* Cambrensis, ad *Guilielmum Verum* Herefordensem Episcopum.

G.A. 1196.

De Mirabilibus Hiberniæ.

LECTIO certa prodest, varia delectat. Si ergò legendo proficere quæris: primò continentiam operis cum diligentiâ seriatim transcurras; quatenùs & materiæ tenor, & tractandi modus, & rerum cohærentia cuncta patescat.

patescat. Quoties verò transcurso volumine delectari volueris; circa titulos istos verseris. In *primâ* distinctione: de avibus earumq; naturis, & defectibus. De feris. De vermibus. De comparatione Occidentis & Orientis; usq; in finem illius distinctionis. In *secundâ* distinctione: de lupo cum sacerdote loquente. De muliere barbatâ, & in tergo cristatâ. De semibove viro semiviroq; bove. De vaccâ cervinâ. De hirco ad mulierem accedente, & leone mulierem adamante. De mirandis Sanctorum refugijs. De saltu Salmonis, & modo saliendi. De libro miraculosè conscripto, & libri compositione. De vitâ Brendani. In *tertiâ* distinctione: de gentis *Hibernicæ* naturâ, moribus & cultu. De gentis ejusdem in musicis instrumentis peritiâ incomparabili. De commodis artis Musicæ. In calce verò ejusdem distinctionis; De victorijs Anglorum Regis *Henrici* II. & filiorum titulis, usq; in finem Operis. Notulas quoque contra magis notabiles tam sententias quàm sermones per loca disposui; ad quæ perfacilè tota lectoris acies dirigatur. Præ omnibus autem titulis, meo judicio, de musicis instrumentis & arte Musicâ tractatus, pro sui captu laudabilior: quanto ibidem & materia inusitatior, & stylus elegantior invenitur.

EPISTOLA L.

EIUSDEM *Giraldi* Cambrensis in *librum tertium Vaticinum* Prologus. qui adjectus est, vice Appendicis, ad duos ejusdem libros *Vaticinalis Historiæ*, de Expugnatione Hiberniæ.

QVONIAM in prioribus libris *Merlini* vaticinia tam *Caledonij* quàm *Ambrosij* locis competentibus, prout res exigebat, inseruimus; *Ambrosio* verò dudùm exposito, nondum *Caledonius* Britannicam exutus barbariem, usque ad hæc nostra tempora latuit parùm agnitus: nostræ videbatur interesse diligentiæ, tam ipsum ab antiquis & occultis scrutabundâ inquisitione latebris, ut pulchriùs elucescat, in commune deducere, & ab ignorantiæ tenebris in lucem transferre, quàm translatum quoque præsenti volumini coaptare. Non indecens enim, non incongruum videri debet, si id unde authoritatem & præscientiam nec non & Vaticinale nomen sortitur Historia, id ipsi statim Historiæ continuetur: & ut ea quæ carptim & variè, prout ordo tractatus exigebat, dispersa per opus reperiuntur, ea in ejusdem operis continentiâ, eo quo prolata sunt ordine, loco competenti Lector valeat invenire. plurima tamen quæ Vaticinalis, quisquis fuerit & undecunque proveniens, variè deprompsit & dispersè, sub certos redacta titulos, prout dicti causa vel dicendorum materia potiùs conjungenda poposcerat, ad majorem evidentiam series ordinata connexit. Nec indignetur inspector, nec in calumniam prorumpat lector delicatus, si ab historiâ tanquam ad fabulas converti videar. Non enim fabulosa sunt omnia, quæ falsitatis imaginem tenent; sicut nec verisimilia cuncta statim pro veris suscipienda.

Erat itaque *Caledonij Silvestris* solùm hactenùs fama percelebris; à Britannicis tamen *Bardis*, quos Poëtas vocant, verbo tenùs penes plurimos, scripto verò penes paucissimos vaticiniorum ejusdem memoria retenta fuerat. Quoniam igitur *Merlini* istius expositionem Anglorum Regem *Henricum* secundum summoperè requisîsse multoties audieram: tanto propensiùs elaborandum in hoc duxi, quanto id ipsum & Principi placiturum & posteritati profuturum pro certo compereram. Nam, ut ait

Poëta,

Poëta: *Principibus placuisse viris non ultima laus est.* Quinimò diligi à principe & dignè commendari, major est laus quàm principari. Illud enim fortunæ, illud virtutis est. In hujus igitur inquisitione libelli, cùm penitimos *Cambriæ* fines frustrà pluries transpenetrâssem: tandem viro sancto & literatissimo *Baldewino* Cantuariorum archipræsuli in salutiferæ Crucis obsequium laudabili per *Cambriam* legatione fungenti regio mandato comes effectus, in remotissimâ quâdam *Venedotiæ* provinciâ & Hibernico mari conterminâ, quæ *Leni* vocatur, in veneratione quâdam ab antiquo repositum, operam adhibens & impensam, diu quæsitum desideratumque demùm non absque labore libellum elicui.

Functus igitur interpretis officio, peritis quoq; linguæ Britannicæ viris mecum adhibitis, in quantum idiomatum permisit diversitas, verbo ad verbum plurima, sententias autem in singulis fideliter expressi. Sed quoniam sicut in alijs, sic & in istis *Bardorum* ars invida naturam adulterans multa de suis tanquam prophetica veris adjecit: cunctis moderni sermonis compositionem redolentibus quasi reprobatis & abjectis, sola veritatis amica sermonis antiqui rudis & plana simplicitas diligenter excepta mentem allexit. Seriatim itaque singula depromens, & Vaticinali historiæ Vaticiniorum librum non incompetenter annectens; Barbaræ linguæ tenebras Latini luce sermonis illustravi: veritus quippe posterorum invidiam, si ea posteris inviderem. In publica namque commoda peccem; si vel hæc studia in tempus differam, vel negligenter omittam. Quibus expletis & in commune deductis, ad *Britannicæ Topographiæ* declarationem, Deo duce vitaque comite, studiosus pedetentim animus aspirabit. Quia tunc mihi molliter ossa cubabunt; si trino saltem nostra diligentia beneficio (tanquam triplici funiculo difficilè rumpendo) & longè sui memoriam in ævum extenderit, & favorabilem sibi posteritatis gratiam comparaverit.

Ecclesiast. 4.12

Tradunt Britones, & antiqua referunt historia,&c.

Sed hæc hactenùs. Hujus enim tertiæ Distinctionis editio,& nova Vaticiniorum interpretatio suum adhuc saniori consilio tempus expectet: quia nondum venit hora ejus. Satius est enim ut veritas, quanquam perutilis & desiderabilis, aliquamdiu tamen suppressa lateat; quàm in lucem cum majorum offensâ præproperè pariter & periculosè prorumpat.

PROFESSIONES
ab *Ostomannorum* in Hiberniâ Episcopis, ordinationis suæ tempore, Cantuariensibus Archiepiscopis factæ.

A. C. 1074.

PROFESSIO
I. PATRICII, *Dublinensis Episcopi.*

QVISQVIS alijs præsidet, si & ipse alijs subjaceat dedignari non debet: sed potiùs obedientiam quam à subjectis suis desiderat habere, propter Deum studeat prælatis sibi per omnia humiliter exhibere. Propterea ego *Patricius*, ad regendam *Dublinam* metropolem *Hiberniæ* electus antistes, tibi (reveren-

de

de Pater *Lanfrance*, Britanniarum Primas & sanctæ *Dorobernensis* Ecclesiæ Archiepiscope) professionis meæ chartam porrigo: meq; tibi tuisq; successoribus in omnibus quæ ad Christianam religionem pertinent, obtemperaturum esse promitto.

2. DONATI, *Dublinensis Episcopi.* A.C. 1085.

EGO *Donatus*, *Dublinensis* Ecclesiæ antistes, quæ in Hiberniâ sita est; Canonicam obedientiam tibi promitto & successoribus tuis, ô *Lanfrance*, sanctæ *Dorobernensis* Ecclesiæ Archiepiscope.

3. SAMUELIS, *Dublinensis Episcopi.* A.C. 1095.

EGO *Samuel*, ad regimen Ecclesiæ *Dublinensis* quæ sita est in *Hiberniâ* electus, & à te (reverende pater *Anselme*, sanctæ *Cantuariensis* Ecclesiæ Archiepiscope, & totius *Britanniæ* Primas) antistes consecrandus; tibi & omnibus successoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia servaturum promitto.

4. MALCHI, *Episcopi VVateferdiæ.* A.C. 1096.

EGO *Malchus* Ecclesiæ *Wateferdiæ* electus, & à te (reverende pater *Anselme*, sanctæ *Cantuariensis* Ecclesiæ Archiepiscope, & totius *Britanniæ* Primas) antistes consecrandus; tibi & omnibus successoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia servaturum promitto.

5. GREGORII, *Dublinensis Episcopi.* A.C. 1121.

EGO *Gregorius*, ad regimen *Dublinensis* Ecclesiæ quæ in *Hiberniâ* sita est electus, & à te (reverende pater *Radulphe*,

dulphe, sanctæ *Cantuariensis* Ecclesiæ Archiepiscope, & totius *Britanniæ* Primas) antistes consecrandus; tibi & omnibus successoribus tuis Canonicam obedientiam me per omnia servaturum promitto.

C.A.1140.

6. PATRICII, *Limbricensis Episcopi.*

EGO *Patricius*, ad regimen Ecclesiæ *Limbricensis* electus, & à te (reverende pater *Theobalde*, sanctæ *Cantuariensis* Ecclesiæ Archiepiscope, & totius *Britanniæ* Primas) per gratiam Dei antistes consecrandus; tibi, & omnibus successoribus tuis tibi canonicè succedentibus, debitam subjectionem & Canonicam obedientiam per omnia me exhibiturum fore promitto.

FINIS.

ÆDGARI Regis Anglorum Charta de Oswaldes-law.

A.C. 964.

ALTITONANTIS Dei largifluâ clementiâ, qui est Rex regum & Dominus dominantium, Ego *Ædgarus* Anglorum * Basileus, omniumq; regum insularum Oceani quæ Britanniam circumjacent, cunctarumq; nationum quæ infra eam includuntur, Imperator & Dominus; gratias ago ipsi Deo omnipotenti, Regi meo, qui meum imperium sic ampliavit & exaltavit super regnum Patrum meorum. qui licèt monarchiam totius Angliæ adepti sunt, à tempore *Æthelstani*, qui primus regum Anglorũ omnes nationes quæ *Britanniam* incolunt sibi armis subegit; nullus tamen eorũ ultra ejus fines imperium suum dilatare aggressus est. Mihi autem concessit propitia divinitas, cum *Anglorum* imperio, omnia regna insularum Oceani cum suis ferocissimis regibus, usq; *Norvegiam*, maximamq; partem *Hiberniæ* cum suâ nobilissimâ civitate *Dubliniâ*, Anglorum regno subjugare: quos etiam omnes meis imperijs colla subdere, Dei favente gratiâ, coëgi.

* Βασιλεύς, Rex.

Quapropter & ego *Christi* gloriam & laudem in regno meo exaltare, & ejus servitium amplificare, devotus disposui: & per meos fideles fautores, *Dunstanum* videlicèt Archiepiscopum, & *Athelwoldum* ac *Oswaldum* Episcopos (quos mihi Patres spirituales & Consiliatores elegi) magnâ ex parte, secundùm quod disposui, perfeci. &c. Et ipsis supradictis meis cooperatoribus strenuè annitentibus, jam XL. & VII. monasteria cum Monachis & Sanctimonialibus constitui; & si *Christus* vitam mihi tam diu concesserit, usq; ad quinquagesimum remissionis numerum meæ devotæ Deo munificentiæ oblationem protendere decrevi. Vnde nunc in præsenti Monasterium, quod prædictus reverendus Episcopus *Oswaldus* in sede Episcopali * *Wiogreceastre*, in honore Sanctæ Dei genitricis

* Wigorniensi

Maria amplificavit, & eliminatis Clericorum nænijs & ſpurcis laſcivijs, religioſis Dei ſervis Monachis, meo conſenſu & favore conſultus, locavit; Ego ipſis Monaſticæ Religionis viris Regali authoritate confirmo, & conſilio & aſtipulatione Principum & Optimatum meorum corroboro & conſigno. ita ut jam ampliùs non ſit fas neq; jus Clericis reclamandi quicquam inde; quippe qui magis elegerunt, cum ſui ordinis periculo & Eccleſiaſtici beneficij diſpendio, ſuis uxoribus adhærere, quàm Deo caſtè & canonicè ſervire. Et ideò cuncta quæ illi de Eccleſiâ poſſederant, cum ipſâ Eccleſiâ, ſive Eccleſiaſtica ſive ſecularia, tam mobilia quàm immobilia, ipſis Dei ſervis Monachis ab hâc die perpetualiter Regiæ munificentiæ jure deinceps poſſidenda trado & conſigno, ita firmiter; ut nulli Principum, nec etiam ulli Epiſcopo ſuccedenti, fas ſit aut licitum quicquam inde ſubtrahere aut pervadere, aut ab eorum poteſtate ſurripere, & in Clericorum jus iterùm traducere, quamdiu fides Chriſtiana in Angliâ perduraverit. &c.

Facta ſunt hæc anno Dominicæ Incarnationis DCCCCLXIIII. Indictione VIII. regni verò *Ædgari* Anglorum Regis ſexto, in regiâ urbe quæ ab incolis * Gleawceaſtre nominatur; in Natali Domini, feſtivitate Sanctorum Innocentium, feriâ quartâ.

* Gloceſtriæ.

✠ Ego *Eadgar* Baſileus Anglorum & Imperator regum gentium, cum conſenſu & Principum & Archiepiſcoporum meorum, hanc meam munificentiam ſigno Crucis corroboro.

✠ Ego *Ælfryth* Regina conſenſi, & ſigno Crucis confirmavi.

Ego *Dunſtan*, Archiepiſcopus Dorobernenſis Eccleſiæ Chriſti, conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Oſcitel*, Archiepiſcopus Eboracenſis Eccleſiæ, conſenſi & ſubſcripſi.

Ego *Alfric* Dux. Ego *Brithnod* Dux. Ego *Ardgari* Dux.

EPISTOLARVM

quæ in hâc συλλογῇ continentur, Recensio.

Epist. I. Gregorij *I.* Romani Pontificis, ad Episcopos Hiberniæ.

E*X Gregorij Regesto, lib. 2. epist.36. Indictione 10. quæ anno æra nostra Christiana 592. respondet.*

II. Ejusdem Gregorij ad Quirinum, & cæteros in Hiberniâ Episcopos.

Ex Regest. lib.9. epist.61. Indictione 4. (quæ in annum 601. incurrit:) licèt manuscriptus Vaticanus Iberiam *hîc legat*, *pro* Hiberniâ.

III. S. Columbani Hiberni.

De eo Trithemius, *in libro de Scriptoribus Ecclesiasticis.* Ex Hiberniâ veniens in Galliam & Germaniam, velut olim Druydum princeps, cultus divini & cœnobia auxit & famulos. Cùm adhuc junior esset, magnum studium litteris sanctis impendit: adeò ut eleganti stylo scripserit. In totum Psalterium Commentariorum lib.1. & quasdam ad fratres Epistolas. *Inter Epistolas verò hanc primùm edidit V. CL. Melchior Haiminsfeldius Goldastus, ex vetustissimo codice Bibliothecæ monasterij S. Galli; in quo, hoc titulo prænotata legebatur. INCIPIT EPISTULA S. COLUMBANI ABBATIS. quanquam in eâ* nullum apparere epistolici characteris vestigium, *rectè à viro eruditissimo est observatum: sicut etiam, hinc sermonis sui 49 exordium mutuatum esse Homiliarum ad fratres in*

 eremo,

eremo quæ inter Augustini opera feruntur, consarcinatorem. Et sane, inter Columbani instructiones seu Homilias XIII. quæ in MSto monasterij Bobiensis habentur, hæc ipsa ordine quinta *reperitur; indeq; descriptus, Parisijs à Thomâ Messinghamo typis est mandatus. Nos verò, ex mutuâ utriusq; editionis collatione, hanc sive Epistolam sive Homiliam aliquanto emendatiorem hîc exhibuimus.*

IIII. Ejusdem Columbani.

Ex duobus antiquis Bibliothecæ Sangallensis monasterij exemplaribus edidit Goldastus: quorum unum ἀνώνυμον, *alterum auctoris nomen præferebat. Verùm & illum & me quoq; fugerat, quod à doctissimo Episcopo Kilmorensi D. Guilielmo Bedello est animadversum; rhythmis orationem totam contineri. Vt inter ea quæ* ad canendum digna *Columbanum edidisse scribit* [a] *Ionas &* [b] *Sigebertus, etiam hæc numeranda fuerit epistola. Versus enim sunt parisyllabi omnes, modulationi accommodati: in quibus, elisionum & quantitatis ratione prorsùs neglectâ, quatuordecim syllabarum numerus studiosè est observatus. Unde singulis per* στίχους *descriptis, paucula quædam à nobis sunt leviter immutata, & tres quoq; dempti versiculi, quibus nullus alius simili rhythmo desinens respondere deprehendebatur. nempè post distichon 13um.*

[a] Ionas abbas, in Vitâ S. Columbani, cap. 2

[b] Sigebert. de script. Eccles. cap 60.

Pulchritudo hominum senescens delabitur.

post 23um. Vbi laudes Domini nulla vox retinet. *vel potiùs (ut & sensus & numeri syllabarum ratio postulat)* nulla vox non recinet.

& post 25um. In quâ malè resonans, nulla vox audita est.

Hujus generis versus, inter Bonifacij Moguntini epistolas, complures cernuntur, octosyllabarum numero constantes: de quibus (in epistolâ 65a ad Aldhelmum) ita meminit Ædilwaldus. Huic nostræ parvitatis Epistolæ trina cantati modulaminis carmina, binis generibus digesta subdidimus. *&c.* quorum tertium non pedum mensurâ elucubratum, sed octonis syllabis in uno quolibet versu compositis (unâ eademque litterâ comparibus linea-

rum

rum tramitibus aptatâ) cursim calamo perarante caraxatum tibi sagacissime .* sator, transmittens dicavi. *Simplicibus verò hisce rhythmis successerunt demùm versus qui (ab inventoris, ut putatur, nomine)* Leonini *sunt dicti; ex* rhythmo *pariter &* metro *constantes: utpote, in quibus tùm similiter cadentium, tùm quantitatis syllabarum ratio est habita. Cujus generis inter primos qui extant,* Guilielmi Pictaviensis *illi sunt, quos ad Epistolam 29am sumus producturi.*

* Pater, ut infrà in (ipsius Aldhelmi) epistolâ XIII.

V. Ejusdem Columbani ad Hunaldum.

Acrostichis utrinsque nomen complectens, à Goldasto primùm est edita, sed à subsequente Epistolâ divulsa, quam ille ad Sethum *quendam scriptum fuisse putavit; fretus authoritate MS^ti Sangallensis, in quo primus versus ita legebatur.*

Suscipe, Sethe, libens & perlege mente serena.

Nos verò inscriptionem alteram, quam in primâ hujus Epistolæ editione ex suis codicibus expressit Georgius Fabricius, vel eo nomine retinendam censuimus; quòd non tam ad ipsam acrostichidem, quàm ad sequens Carmen, illa loquacitatis excusatio referenda videatur:

Da veniam dictis, fuimus fortasse loquaces.

VI. Ejusdem Columbani ad Fedolium.

Ex MSS. Bibliothecæ monasterii S. Galli, anno 1604. *à M. Goldasto & Henr. Canisio edita. Versibus autem bipedalibus* Adonicis *est conscripta: elisionis syllabarum occasione omni diligenter evitatâ, ut Carmen esset constanter πεντασύλλαβον, eoque ad cantum magis aptè conveniret. Annexi sunt & Hexametri sex: in quorum antepenultimo ætatem suam author ita indicat.*

Nunc ad Olympiadis ter senæ venimus annos,
vel pluraliter potiùs, Olympiadum ter senum. *Ut istâ scripserit Columbanus, annum agens vel LXXII. si* quatuor, *vel XC. si quinque annorum spatio (Latinorum quorundam more) Olympiadicum periodum definiamus.*

VII. Laurentij Dorobernensis archiepiscopi, ad Scotos Hiberniæ incolas.

Desumptum est hoc Epistolæ hujus principium ex Bedæ Historia Ecclesiastica libro 2. cap. 4. ubi & reliqua parte, quæ desideratur, argumentum ita enarratum invenitur. Laurentius non solum novæ, quæ de Anglis erat collecta, Ecclesiæ curam gerebat; sed & veterum Britanniæ incolarum, nec non & Scotorum, qui Hiberniam insulam Britanniæ proximam incolunt, populis pastoralem impendere sollicitudinem curabat. Siquidem ubi Scotorum in præfatâ ipsorum patriâ, quomodo & Britonum in ipsâ Britanniâ, vitam ac professionem minùs Ecclesiasticam in multis esse cognovit; maximè quòd Paschæ solennitatem non suo tempore celebrarent, sed à decimâquartâ Lunâ usque ad vicesimam Dominicæ Resurrectionis diem, observandum esse putarent; scripsit cum Coëpiscopis suis exhortatoriam ad eos Epistolam; obsecrans eos & contestans, unitatem pacis & Catholicæ observationis cum eâ quæ toto orbe diffusa est Ecclesiâ Christi tenere. *De eodem etiam Laurentio, in Vitâ ejus à Gotcelino Bertiniano descriptâ, hæc pertexitur narratio.* Famâ ejus transvolante maria, quia lux in candelabro & civitas in monte nequit abscondi; sanctus Terenanus archipontifex Hiberniæ ad eum transijt, vir tantæ sanctitatis, ut tres mortuos suscitasse perhibeatur. Qui audiens beatum Laurentium de Paschæ observatione alijsque Apostolicis institutionibus mutuo conventu disputantem, dedit manus veritati; suosque discipulos (indignantes quòd tam divinus vir tali advenæ subjaceret) ad veritatis lineam, suo exemplo, cum suâ gente correxit. *vel potiùs (ut Iohannes Tinmuthensis, & ejus exscriptor Iohannes Capgravius, rem narrat)* suam gentem in posterum corrigere satagebat.

VIII. S. Livini Episcopi & Martyris, ad Florbertum Abbatem monasterij S. Bavonis.

De eo Christianus Massæus Cameracensis, Chronicorum libro

libro 13. ad annum Christi 633. S. Livinus natione Scotus, Archiepiscopus Hiberniæ, Gandavum venit cum tribus discipulis, 16. Iulij, Indict. 6. Mansit illic mense uno. Deinde profectus ad Escam, prædicavit Christum, multos convertit. Quidam verò indurati occiderunt eum, 12. Novembris ejusdem anni. *Iohannes Baleus (nentiquàm verò, uti Dempsterus putavit, ipse Massaus) Hiberniam*, sylvestrem Scotiam (*sive Montanam Albaniam*) *perperàm interpretatur. De hoc verò Livini scripto subjicit.* Epitaphium Allowini Bavonis Austrasiorum ducum hæredis, qui illum Gandavi per annum unum (*vel juxta Massaeum*, biennium *potiùs*) morte præcesserat, Latinè & doctè edidit. *de quo etiam Molanus, in Natalibus Sanctorum Belgij, ad diem 1. Octobr.* Floriberto abbati in sancti Bavonis memoriam elegiacum carmen transmisit. *Hos autem S. Livini Elegos, ex MSto Corssendonckano ab Heriberto Rosweydo descriptos, communicavit mihi D. Rothaeus, patriarum antiquitatum indagator diligentissimus. quorum duo disticha postrema ad Epistolæ epilogum referenda sunt, non ad interjectum Epitaphium S. Bavonis.*

IX. Romani Cleri, ad Clerum Hibernicum.

Anno Christi DCXXXIX. sede Romanâ per mortem Severini Pontificis vacante, scriptæ sunt istæ litteræ. De quibus, & consimilibus alijs ante quinquennium ad eosdem Hibernos ab Honorio Papâ missis, ita scribit Beda lib. 2. Histor. Ecclesiast. cap. 19. Misit Papa Honorius litteras genti Scotorum, quos in observatione sancti Paschæ erràsse compererat. solerter exhortans, ne paucitatem suam in extremis terræ finibus constitutam, sapientiorem antiquis sive modernis, quæ per orbem erant, Christi Ecclesijs æstimarent; néve contra Paschales computos & decreta synodalium totius orbis Pontificum aliud Pascha celebrarent. Sed & Iohannes, qui successori ejusdem Honorij Severino successit, cùm adhuc esset electus in Pontificatum, pro eodem errore corrigendo litteras eis magnâ au-

toritate atq; eruditione plenas direxit: evidenter astruens, quia Dominicum Pasche diem à quintadecimâ lunâ usq; ad vicesimam primam lunam (quod in Nicænâ synodo probatum est) oportet inquiri. Nec non & pro Pelagianâ hæresi (quam apud eos reviviscere didicerat) cavendâ ac repellendâ, in eâdem illos epistolâ admonere curavit. *Deinde Epistolam hanc adjungit: sed quæ de* ratione Paschalis observantiæ *in eâ sunt exposita prætermittit. Quod & in superioribus Laurentij Cantuariensis ad Hibernos literis, & in alijs Vitaliani Romani Pontificis ad Oswium Nordanhumbrorum regem (quas penultimo 3. libri capiti inseruit) ab eo factum videmus. qui posteriorum illarum defectus ex antiquissimis fortassè Whitbiensis cœnobij schedis aliquo modo suppleri poterit; in quibus, præfixo titulo* Vitalini (Vitaliani *haud dubiè*) Papæ Vrbis Romæ, *subjectum repperi.* Nunquàm enim celebrare [*debemus*] sanctũ Pascha, nisi secundùm Apostolicam & Catholicam fidem, ut in toto orbe celebratur à Christianâ plebe; id est, secundùm Apostolicam regulam CCCXVIII. sanctorum Patrum, ac Computum sancti Cyrilli & Dionysij. Nam in toto terrarum orbe sic Christi una columba, hoc est, Ecclesia immaculata, sanctum Paschæ resurrectionis diem celebrat. Nam Victoris sedes Apostolica non adprobavit regulam Paschæ: ideò nec sequitur dispositionem ejus pro Pascha.

X. S. Galli Hiberni, ad Desiderium Cadurcensem Episcopum.

„ Scotia quondàm bruta, nunc in Christo prudentissima, nobis lumen nostrum primitivum destinavit Kilianum, Burgundis Columbanum, Alamannis Gallum: *inquit Egilwardus, Prologo in Vitam S. Burchardi. & Georg. Wicelius, in Vitâ Kiliani*: Ex Hiberniâ, hoc est Scotus natus; sicut Columbanus quoq; & Gallus. *A Gallo nostro, Vrbs & Monasterium* Sancti Galli *in Helvetiâ nomen accepit. Ejus Vita à Walafrido Strabo Abbate Augiensi est descripta, & à Melch. Goldasto annotationibus illustrata; in quibus, ex vetere*

quodam

quodam codice, ista ad maternum Galli genus pertinentia producuntur. Fertur, prout à quodam Hibernico ore accepi, quòd mater S. Galli Regina fuerit ex Vngariâ, & genuit cum viro XXI. filios & III. filias. Requiescit ejus sacrum corpus in oppido *Formalin*, in monasterio S. Benedicti, sito in quodam monte, habente ad latera montis torrentes duos: unus vocatur *Dun* alius *Lin* appellatur. Super eodem monte situm est oppidum præfatum in Hiberniâ. *Hæc verò Galli Epistola, inter alias ad Desiderium datas, ab Henr. Canisio tomo 5. Antiquæ Lectionis, & Marquardo Frehero in Corpore Francicæ historiæ scriptorum, est edita.*

XI. Cummiani Hiberni, ad Segienum Huensem abbatem, de Controversiâ Paschali.

Eam ex veteribus Cottonianæ Bibliothecæ membranis descripsi, hoc titulo prænotatis. Epistola Cummiani, directa Segieno Abbati, de Disputatione Lunæ. *qui quidem* Segienus *non alius fuisse videtur, quàm* Segenus *sive* Segianus *ille (variant enim ibi in nominis descriptione exemplaria) cujus in IX. Epistolæ* ἐπιγραφῇ *facta est mentio; quemq́ Huensis S. Columbæ insulæ ab anno 622. usq́ ad 652. Abbatem extitisse, ex Annalibus nostris Vltoniensibus didicimus. Meminit ejusdem & Beda libro 3. Historiæ, capitis 5. (vel 4. ut antiquissimi codices MSS. distinguunt) initio; & Adamnanus de S. Columbâ lib. 1. cap. 3.*

XII. Scoti cujusdam anonymi, ad Aldhelmum Malmesburiensem Abbatem.

Aldhelmus, cùm esset adhuc presbyter, Abbas *fuit* monasterij quod Maildubi (*vel* Maildufi) urbem nuncupant: *ut in libro 5. Historiæ, capite 19. (vel, ut in MSS. 18.) confirmat Beda. Est autem monasterium illud, non in* Scotiâ (*ut Trithemius, eumq́ secuti Gesnerus & * maledicentissimus Dempsterus, ariolati sunt) sed in* Angliâ *positum; atq́, olim* Maildulfesburch, *hodie* Mailmesburiæ *nomine notissimum. Quo in loco Aldhelmus* à primo ævo infantiæ, atq; ab ipso tyrocinio rudimentorum, liberalibus literarum studijs eruditus, & in

* Dempster. lib. 1. Histor. Ecclesiast. pag. 7.

gremio

† Guil. Malmesbur. de gest. Reg. Anglor. lib. 1. cap. 2.

gremio sanctæ matris Ecclesiæ nutritus, vitam duxit: *ut habet in † Chartâ, 8. Kalend. Septembr. anno Dom. 675. datâ, Leutherius Occidentalium Saxonum episcopus; à quo primus cœnobij illius Abbas constitutus est ipse Aldhelmus. Quæ enim priùs* Ingelborne, *posteà* Malduburi *&* Maldunsburg *nomen habere cœpit ab Aldhelmi magistro* Maildulpho Scoto-Hiberno, viro summâ eruditione & singulari vitæ sanctitate: *quemadmodum in* Wiltoniæ *descriptione docet Guilielmus Camdenus. Cui & Guilielmi Malmesburiensis adjicimus testimonium, in Aldhelmi Vitâ anno* 1105. *ab eo exaratâ.* Cùm jam majusculus à Cantiâ in Westsaxones remeâsset; religionis habitum in *Meldunensi* accepit cœnobio, quod situm in civitate quæ antiquo vocabulo *Mealduberi*, nunc *Mealmesberi* vocatur. Id quidam *Meldum*, qui alio nomine vocatur *Meildulf*, natione Scotus, eruditione Philosophus, professione Monachus fecerat. Qui cùm natali solo voluntariè carens illuc deveniisset; nemoris amœnitate (quod tunc temporis in immensum eo loci succreverat) captus, eremiticam vitam exercuit: deficientibusq; necessarijs, scholares in discipulatum accepit, ut ex eorum liberalitate tenuitatem victus corrigeret. Illi procedente tempore magistri sequaces, ex scholaribus monachi effecti, in conventum non exiguum coaluere. Horum exemplo & consortio Aldhelmus informatus ad studium, liberales artes plenitudini scientiæ adjecit. *Unde jam liquet, quid illa sibi velint Scoti nostri verba in hâc ad Aldhelmum epistolâ:* „quòd à quodam sancto viro de nostro genere nutritus es.

Addit de Aldhelmo ibidem Guilielmus. Taceo de compatriotis, qui certatim ad eum scripta sua emittebant, ejus judicij censuram subitura. Prætereo Scotos, tum maximè doctos, qui idem fecisse noscuntur. Quorum aliquos non obscuræ literaturæ nominare possum: maximè Artwilum, regis Scotiæ filium. Hic quicquid literariæ artis elaborabat (quod non adeò exile erat) Aldhelmi committebat arbitrio; ut perfecti ingenij limâ eraderetur scabredo Scotica. *Videndum igitur an non* Artwilus *sive* Artvillus *ille*

author

author hujus fuerit Epistola: cujus partem quidem huic ipsi scripto Malmesburiensis inseruit; integram verò, unà cum annexo Carmine (quod à quibusdam Damaso, *ab alijs* Claudiano *tribuitur) ex Viennensis & Ingolstadiensis Bibliothecæ MSS. inter Bonifacianas edidit Nicolaus Serarius. qui etiam in Notis, non alium hic* Scotum *accipiendum esse quàm* Hibernum, *rectè monuit.*

XIII. Aldhelmi Malmesburiensis abbatis, ad Eahfridum.

Ex quatuor antiquissimis codicibus descripta: quorum primum suppeditavit mihi nobilissimus Dominus Gulielmus Howardus de Naworth, secundum D. Robertus Cottonus, tertium Thomas Alanus Oxoniensis, & ex Regiâ Bibliothecâ quartum amicissimus Patricius Iunius. Scripta est autem stylo ita impedito & implicato; ut non admodùm mirari subeat, etiam Gulielmi Malmesburiensis temporibus repertos fuisse, quibus hujusmodi Aldhelmi scripta nauseam pepererint: non attendentibus quòd juxta mores gentium varientur modi dictaminum. *Ita ille, de gestis Regum Anglorum lib. 1. cap. 2. ad dicti confirmationem porrò subjiciens;* Græcos involutè, Romanos circumspectè, Gallos splendidè, Anglos pompaticè dictare solere. *Porrò* Eahfridus *sive* Æhfridus *(EA enim Anglo-Saxonum, AE Latinorum diphthongo respondet) ad quem, post sex annos studijs in* Hiberniâ *impensos, missa est hæc Epistola, non alius esse videtur quàm* Eadfridus *(ab alijs* Eatferd, *à quibusdam etiam* Egfridus *dictus) cui Beda Vitam Cuthberti solutâ oratione à se descriptam dicavit; quemq́; Eadberto anno Dom. 698. in Lindisfarnensi episcopatu successisse, ex Dunelmensis Ecclesiæ Historiâ à Turgoto conscriptâ, & Florentij Wigorniensis Annalibus, intelligimus. Antequàm verò ille Episcopatum est adeptus, Epistolam hanc scriptam fuisse liquet; licèt in Regio MS. titulum hunc præfixum habeat,* Incipit Epistola Aldhelmi Episcopi. *Verùm, cùm post annum 698. ad Schireburnensem Episcopatum Aldhelmum provectum fuisse constet: nos priorem* Malmesburiensis Abba-

tis *appellationem retinere maluimus.*

XIIII. Adamnani Huensis monasterij Abbatis.

De Adamnano *pluribus agit Beda, libro 5. Histor. Ecclesiast. cap. 16. & Ceolfridus Abbas in Epistolâ ad Naitanum Pictorum regem, ibid. cap. 22. indeq; Matthæus Florilegus:* Anno gratiæ *DCCI.* floruit vir bonus & literatus Adamnanus presbyter & Abbas monachorum qui erant in insulâ Hii. Hic missus ad Aldfridum regem gratiâ legationis, cùm videret ritus Ecclesiasticæ institutionis & observantiæ festi Paschalis, continuò trahitur ad consensum. Qui cùm domum redijsset, curavit suos, qui erant in insulâ Hii, ad callem perducere veritatis, nec valuit: navigansq; in Hiberniam, penè omnes ad legitimum Paschæ tempus observandum induxit. Scripsit idem vir Domini librum de loco Dominicæ nativitatis, passionis & ascensionis; situmque Terræ sanctæ mirabiliter descripsit. *Editus est hic liber Ingolstadij anno 1619. à Iacobo Gretsero, titulo* Adamanni Scotohiberni: *ibidemq; anno 1604. ab Henr. Canisio, (tomo 5. Antiquæ lectionis) libri ejusdem tres de* S. Columbâ. *cujus operis Prologum paulo correctiorem ex MS. nostro hic damus: addito etiam, ex alio Cottoniana Bibliotheca codice, Epilogo hactenus inedito; unâ cum Adjuratione quâ transscriptores obtestatur author,* * *Irenæi in libro περὶ ὀγδοάδος & Eusebij in Chronico exemplum imitatus.*

* apud Eusch. lib. 5. Histor. Ecclesiast. cap. 19. 20. & Hieronymum, de scriptor. Ecclesiast. in Irenæo.

XV. Bonifacij Moguntini archiepiscopi, ad Zachariam Romanum Pontificem; de causâ Adelberti Galli & Clementis Scoti.

Inserta est Actis Romanæ Synodi, anno 745. habitæ: in quâ contra Clementem *Scotum, hujusmodi lata est sententia.* Clemens, qui per suam stultitiam sanctorum Patrum statuta respuit, vel omnia Synodalia acta; inferens etiam Christianis Iudaismum, dum prædicat fratris defuncti accipere uxorem, insuper & Dominum Iesum Christum descendentem ad inferos, omnes pios & impios exinde prædicat

cat abstraxisse: ab omni sit sacerdotali officio nudatus, & anathematis vinculo obligatus, pariterq; Dei judicio condemnatus, vel omnis qui ejus sacrilegis consenserit prædicationibus. *Videantur de* Adelberti *&* Clementis *causâ*, Zachariæ *Romani Pontificis Responsa, inter Bonifacij epistolas à Serario editas, num.* 138. 139. *&* 144.

XVI. Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonifacium Moguntinum; de causâ Virgilij Hiberni & Sidonij.

A Iacobo Merlino Coloniæ anno 1530. *cum Isidori Mercatoris Canonum & Epistolarum Pontificiarum Collectione primùm est edita; & deinde, tùm in tomis Conciliorum tùm alibi sæpius recusa. De* Virgilio *& socijs Thadæus, abbas Scotorum Ratisbonæ, ex* Chronico fundationis Scotorum *ista refert.* Tempore eodem *(quo de Hiberniâ venit Kilianus, cum duobus socijs suis Colonato & Totnano)* venit honorabilis turma Sanctorum de Hiberniâ, videlicèt S. *Virgilius* Episcopus, cum alijs septem Episcopis sanctis, multisque alijs socijs: qui proposuerunt Domini vestigia ac Sanctam terram corporeis oculis videre, solito * more reverendorum Patrum Scotorum. *&c.* S. Virgilius *Salizburgæ* Episcopus est factus. Cæteri ejus Coëpiscopi Saltzburgæ in ministerio operis Dei remanserant usq; ad diem obitus eorum. Cæterùm eorum socius, videlicèt B. *Lullus*, apud *Illminster* gloriosis operibus intrepidus permansit. Et B. *Declanus* cum alijs duobus apud *Frisingiam*, duoq; alij apud *Roti* beata ossa sua terræ commendaverunt; & S. *Alto* apud *Altenminster*. Et sic sanctus grex beatorum virorum divisim in diversis locis regna cœlestia sunt adepti. *& Wiguleus Hundius, in Iuvaviensium sive Salisburgensium Episcoporum Catalogo.* B. Virgilius, natione Hibernicus, ex nobili progenie ortus, à Stephano Papâ & Pipino Rege Francorum ad administrationem Episcopatus Iuvaviensis destinatus est: sed à Rege per duos ferè integros annos, propter eximiam eruditionem & sanctimo-

* Vid. sup. epist. 2. pag. 3.

niam vitæ, retentus est; posteà verò honorificè ad Ottilonem Boiorum tùm temporis Ducem dimissus, ab eo Episcopatum accepit. Dissimulatâ autem consecratione, penè duorum annorum spatio, * Pontificem secum habuit proprium *Dobdan* nomine, Græcum, qui ipsum secutus erat ex patriâ. Is interim ipsius munere fungebatur. Postulantibus deinde subditis, Boijsq; Pontificibus, consecratus est anno Christi 767. *XVII.* Calendas Iulii. Græco autem illi Magistro & Sacerdoti Dobdan tradidit Otilo sedem Chiemensem: ubi aperuit ille Scholam, & agmina discentium quamplurima habuit. *Mirarer verò ex Hiberniâ nostrâ hominem Græcum prodijsse, nisi scirem in agro Midensi apud Trimmenses, ædem sacram extitisse, quæ* Græcæ Ecclesiæ *nomen ad hunc usq; diem retinet.*

* *Habuit secum laboris & coronæ participem Episcopum comitantem de patriâ nomine* Dobda, *ad persolvendum Episcopale officium* inquit, Vitæ S. Virgilij descriptor, Eberhardi Salisburgensis episcopi discipulus. Vide etiam Acta Ruperti primi Salisburgensium episcopi, apud Surium, tom. 2. die 27. Martij.

XVII. Ejusdem Zachariæ ad Bonifacium; de alijs quæstionibus à Virgilio & Sampsone Scoto motis.

Hæc, unà cum duabus epistolis præcedentibus, non solùm in Bonifacianarum epistolarum habetur volumine, sed etiam in Bonifacij Vitâ ab Othlono descriptâ, atq; à Surio (tom. 3. die 5. Iunij) & Serario (lib. 3 rer. Moguntiac.) publicatâ. Quas editiones, & inter se, & cum Romanâ Pontificiarum Epistolarum editione contulimus. Neq; hanc tamen epistolam, quæ longiuscula erat, integram hic descripsimus: sed quæ ad Sampsonis *&* Virgilij *causam pertinebant inde excerpta dedimus. Extat vita* Virgilij *nostri,* Carinthiæ *Apostoli, à quodam Eberhardi Salisburgensis episcopi discipulo literis consignata, & ab Hen. Canisio in Antiqua lectionis tomis edita: cujus hoc initium.* Beatissimus Virgilius in Hiberniâ insulâ de nobili ortus prosapiâ, litterarum studijs ita animum applicavit, ut inter doctos sui temporis atq; Climatis, doctissimus haberi potuisset. *Atq; inde nata est hæc, quæ inter illum & Bonifacium intercessit, de Antipodibus controversia: de quâ videndi rerum Boicarum scriptores, Io. Aventinus & M. Velserus. Litterarum verò Virgilij monumentum hodie nullum*

lum superest: si Glossarium *fortè exceperis, à Goldasto, in Notis ad Columbanum (pag. 83. 152. & 155.) citatum.*

XVIII. Albini Magistri, ad Colcum lectorem in Scotiâ.

Pars hujus epistolæ à Gulielmo Malmesburiensi, libro 1. de Gestis Regum Anglorum cap. 4. producitur: sed integram ex duobus antiquissimis Cottonianæ Bibliothecæ Codicibus descripsimus. in quibus & alia ad Iosephum *illum habetur, cujus in hâc epistolâ facta est mentio: ubi de* Colco *vel* Colcano *ita meminit.* Sanus est magister vester Colcu, & sani amici tui, qui apud nos sunt.

XIX. Claudij Scoti presbyteri, ad Iustum Abbatem.

De eo Bostonus Buriensis, in Scriptorum Catalogo. Claudius monachus, & discipulus sancti Bedæ secundùm quosdam, floruit circa annum Christi 815. & scripsit ex opusculis Origenis, Hieronymi, Ambrosij, Hilarij, Augustini, Rufini, Iohannis, Fulgentij, Leonis, Maximi, Gregorij & Bedæ; super Euangelium Matthæi lib. 3. *Eum annum, & istos authores, in Commentariorum horum Præfatione author ipse commemorat: cujus ea tantùm pars hîc est adscripta, quam ad finem historiæ anni 815. in tomi 9ⁱ. Appendice, ex Vallicellanâ urbis Romanæ bibliothecâ, attexuit Cæsar Baronius. Nos verò integrum hoc opus cùm alibi vidimus; tùm Cantabrigiæ, in Collegij Benedictini & Aulæ Pembrochianæ Bibliothecis.*

XX. Ejusdem Claudij, ad Dructerannum Abbatem.

Habentur Claudij in epistolas Pauli Commentarij in Bibliothecâ Cœnobij Cassinensis (ex dono Theobaldi Abbatis, ut ex Chronico Cassinensi Leonis Ostiensis, lib. 2. cap. 53. intelligitur) & S. Germani in urbe Antissiodoro; unde enarrationem epistolæ ad Galatas, cui hæc præfixa est Præfatio, descripsit Petrus

trus Pesseliarus, & Parisijs anno 1542.*in lucem emisit. Ejusdem in libros Mosis, Iudicum & Ruth Commentarij (quorum meminit Trithemius) an alicubi adhuc extent, nescio: ex libris in Leviticum, has tantùm sententias citatas invenio.* * Sicut „qui sanus ferè totus, pro parte aliquâ leprosus, removetur „à tabernaculo ut immundus: sic qui Legis præcepta trans„greditur ex aliquâ parte, nihil ex custodiâ mandati juva„tur alterius; quia transgressor unius reus est omnium. *I„tem* . Christus in Cruce carnem suam fecit nobis esibi„lem. Nisi enim fuisset crucifixus, sacrificium corporis „ejus minimè comederetur. Comeditur autem nunc in „memoriâ Dominicæ passionis. Crucem tamen præve„niens, in Cœnâ Apostolorum seipsum immolavit, qui „post resurrectionem in cœli Tabernaculum suum sangui„nem introduxit, portans cicatrices passionum.

* Claudius super Leviticum, lib. 2. cap. 4. tit. de leprâ corporis aut cutis, *citat. ad marginem Hesychij in Leviticum, MS. in Bibliothecâ Regiâ.*

XXI. Gildæ, ad Rabanum monachum.

Habetur MS. in Cottonianâ Bibliothecâ liber ejus de Computo, 99 Capitulis constans: præfixâ Prefatione hâc ad Rabanum; quem ex monacho abbatem Fuldensem post annum salutis 820. *factum fuisse constat. Illud verò tempus ætati Gildæ illius quarti quadrat, quem* genitorem Hiberniensem Scotum habuisse *scribit Baleus, &* studuisse in finibus Scotorum Hiberniensium *ex Lelando addit. quanquam Historicum opus, quod ab utroque illi tribuitur, illud ipsum planè est quod in veracioribus exemplaribus Ninio Britanno adscribitur.*

XXII. Iohannis Scoti Erigenæ, ad Carolum Calvum Francorum Regem.

De hoc, Guilielmus Malmesburiensis lib. 2. de gestis regum Anglorum, cap. 4. Hoc tempore creditur fuisse Iohannes Scotus, vir perspicacis ingenij & multæ facundiæ: qui dudùm concrepantibus undiq; bellorum fragoribus, in Franciam ad Carolum Calvum transierat; cujus rogatu Hierarchiam Dionysij Areopagitæ in Latinum de Græco verbum

verbum è verbo transtulit. *& Nicolaus I. in epistolâ ad ipsum Carolum.* Relatum est Apostolatui nostro, quòd Opus B. Dionysij Areopagitæ, quod de Divinis nominibus, vel Cœlestibus ordinibus, Græco descripsit eloquio, quidam vir Iohannes, genere Scotus, nuper in Latinum transtulerit. *Huic verò translationi præmissum est hoc ad regem Carolum Carmen: cujus primum distichon (quod tituli vice reliquis versibus superscriptum fuisse videtur) vir doctus ita legendum censuit:*

Hunc librum, sacro Græcorum nectare fartum,
Advena Iohannes pando meo Carolo.

& paulo pòst:

Parcite Cecropidis; Attica vela sequor.

XXIII. Ejusdem Iohannis, ad eundem Carolum.

Hæc etiam Epistola præmissa est libris S. Dionysij Areopagitæ quos Iohannes Eriugena transtulit de Græco in Latinum, jubente ac postulante gloriosissimo rege Carolo, Ludovici Imperatoris filio. *ut habetur in libro MS. quo hîc sum usus, Collegij S. Trinitatis Cantabrigiæ. Iohannis quoq; nostri putantur esse Excerpta illa, quæ inter Macrobij scripta feruntur,* De differentijs & societatibus Græci Latiniq; verbi; *hâc ad finem notatione adjectâ.* Explicit defloratio de libro Ambrosij Macrobij Theodosij, quam Iohannes carpserat ad discendas Græcorum verborum regulas. *Atq; ita etiam censuit V. CL. P. Pithæus;* esse hunc Iohannem Scotum, virum illum Græcæ Latinæq; linguæ peritissimum, qui Carolo imperatori coætaneus & Dionysij libros Latinos fecit: *quemadmodum in suis ad hunc libellum notulis monuit Iohannes Opsopæus. Refert Io. Balæus (Centur. 2. scriptor. Britann. cap. 24.) & eum secuti alij, transtulisse eum* in tres linguas, scilicèt Chaldaicam, Arabicam & Latinam, Aristotelis Moralia de secretis secretorum, seu recto regimine Principum. *Latinè scripti duo penès me sunt MSS. exemplaria: quod posterioris alicujus Iohannis opus esse, mihi non est dubium.*

XXIIII.

XXIIII. Anastasij Romanæ Ecclesiæ Bibliothecarij, ad eundem Carolum.

Idem hic de Iohannis Scoti translatione ab Anastasio fertur judicium, quod postea à Rogero Hovedeno latum est, in priore parte Annalium. Caroli rogatu Hierarchiam Dionysij Areopagitæ in Latinum de Græco verbum è verbo transtulit: quo fit, ut vix intelligatur Latina litera, quæ volubilitate magis Græcâ, quàm positione construitur nostrâ. *Ex hac autem Epistolâ intelligimus, Græca in Dionysium quæ Maximo tribuuntur Scholia, non illius esse omnia, sed Iohannis Sycopolitani episcopi παρα‌θέσεις habere admixtas. Unde & Prologo in Græcâ editione Morelianâ titulum hunc præfixum videmus:* Πρόλογος τοῦ ἁγίου Μαξίμου, ἢ κατά τινας τοῦ Συκοπολίτου. Prologus sancti Maximi, vel, secundùm quosdam, Sycopolitani.

XXV. Dubliniensium, ad Lanfrancum Cantuariensem archiepiscopum.

Historia, cum hujus Epistolæ argumento connexa, & in Dubliniensibus & in Cantuariensibus Annalibus habetur tradita. In Dubliniensibus quidem ita. Anno Domini 1074. Dunanus, episcopus Dublinensis civitatis in Christo quievit, & in Ecclesiâ S. Trinitatis, juxta magnum altare, ad dextram ipsius, est sepultus. Eodem anno ad regimen Dublinensis Ecclesiæ Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariæ, petente Goderico Rege, Dublinensis Ecclesiæ populo & clero consentientibus & eligentibus, in Ecclesiâ S. Pauli Londoniæ Patricium sacravit antistitem, acceptâ priùs ab ipso examinato Professione, de suâ obedientiâ (modò antecessorum suorum) sibi suisq; successoribus adhibendâ: sacratumq; in patriam, unde venerat, remisit; dans ei literas ferendas Goderico regulo, & Terdilvaco maximo Regi Hiberniæ. *In Cantuariensibus breviùs, hoc modo. Lanfrancus, ordinationis suæ* quarto anno, Patricium Dubliniæ civitati in Hiberniâ sacravit Episcopum Lundoniæ: à quo

& Professionem accepit; & literas ei, deferendas Regibus Hiberniæ, dignas valdè memoriæ contradidit. *Professionem, cujus hîc fit mentio, pagina* 118. *exhibemus, ex eodem Cottoniana Bibliotheca codice desumptam, è quo præsentem Epistolam descripsimus, Literæ verò ad Reges missa, jam proximè subsequuntur.*

XXVI. Lanfranci Cantuariensis archiepiscopi, ad Gothricum Regem Dubliniæ.

Gothricus hîc non alius fuisse videtur quàm Godredus, cognomento Crouan, *de quo in Chronico regum Manniæ, ad annum* 1066. *ita legimus.* Godredus subjugavit sibi Dubliniam, & magnam partem de Laynestir. Scotos verò ita perdomuit; ut nullus qui fabricaret navem vel scapham, ausus esset plus quàm tres clavos inserere. Regnavit autem sexdecim annis; & mortuus est in insulâ quæ vocatur Yle.

XXVII. Ejusdem Lanfranci, ad Terdelvacum Hiberniæ Regem.

Hanc, & præcedentem Epistolam, Annalibus suis (in anni 1089. *historiâ) inseruit Cæsar Baronius: quam utramq; ex Cottoniano optimæ notæ Manuscripto, emendatiorem hîc dedimus. De barbarâ autem istâ (quæ non solùm in Hiberniâ, sed etiam apud Anglo-saxonas & Scotos in Britanniâ invaluerat) legitimas uxores deserendi consuetudine, videndus Camdenus in Hiberniâ suâ pag.* 765. *& Iohannes Picardus, in notis ad Anselmi lib.* 3. *Epistol.* 147. *ubi tamen* Terdelvacum *(ad quem & hæc à Lanfranco, & 29a à Gregorio VII. data est epistola)* Gothrici successorem *perperàm constituit: cùm eodem tempore Gothricus Dubliniæ regulus, & Terdelvachus (quem nostri* Toirrdhealbach O Briain *nuncupant) summus Hiberniæ Rex fuerit.*

XXVIII. Ejusdem Lanfranci, ad Domnaldum Hiberniæ Episcopum.

Huc spectant, quæ in Cantuariensibus Annalibus, ad annum

11.um *Lanfranci, memorantur.* Eo quoq; tempore misit in Hiberniam Domnaldo Episcopo literas, sacræ doctrinæ pinguedine refertas. *Has verò, in tomo Epistolarum Lanfranci non inventas, Decretis Synodicis & Pontificijs ab Isidoro Mercatore collectis, tùm in publicâ Academia Cantabrigiensis tùm in privatâ D. Roberti Cottoni Bibliothecâ, subjuncta reperimus.* Domnaldus *autem sive* Dofnaldus, *cujus etiam in* 33.& 34. epistola *fit mentio, Armachanus videtur fuisse Archiepiscopus & totius Hibernia Primas.*

XXIX. Gregorij *VII.* Romani Pontificis, ad Hibernos.

Hanc quoq; Epistolam, in Gregorij Regesto nequaquàm inventam, eidem Isidori Mercatoris Collectioni annexam reperimus: & quia nullius certi anni, quo scripta ea fuerit, comparebat indicium; ad postremum Pontificatus illius annum referre libuit. Anno autem 1085 *.vitâ illum excessisse constat,* 15. *vel* 16. *annis ante obitum Guiberti Antipapæ, qui ab Archiepiscopatu Ravennate ad Romanum Pontificatum evectus, Clemens III. est dictus. in quem à* Guilielmo Pictaviensi *Leonini isti editi sunt versiculi, quos (ut ad* 4am *Epistolam sumus polliciti) ex MS. quondam ad Succentoriam Thorneya apud Halifaxenses pertinente descriptos, huc apponere visum fuit.*

Willelmus Canonicorum beati Hilarij minimus, Wiberto.

Ne metra contemnas tibi scripta videre Ravennas:
Consilium sanum ne crede tibi fore vanum.
Ad cor manè citò ratione fruendo redito.
Si cor habes mundum, monstrabit te furibundum:
Qui contra cœlum jacis impenetrabile telum.
Te patet incautum, qui cornua ponis in altum;
Eventu tristi regnum posceris tibi Christi.
Insanis penitùs in ludibrium stabilitus;
Qui sanctæ sedis Papam fore te malè credis,

Quam

Quam factus prædo violâsti corpore fœdo.
Stat meritò *Demens* nomen tibi stat malè *Clemens*,
O caput erroris per multa fluenta cruoris:
Nunc manifestabit error tuus atq; probabit,
Quos velut argentum fidei probat experimentum.
Ergo quamproperè tua cœpta caveto tenere:
Et fastu spreto quid sis moriture videto.
Papæ prostratus transactos ede reatus;
Et veniam quære, culpamq; tuam profitere:
Est pius indultor, tamen æquè criminis ultor.

XXX. Gilleberti Lunicensis Episcopi, ad Episcopos Hiberniæ.

Ex MS. codice Bibliothecæ publicæ Cantabrigiensis Academiæ descripsi: collato Prologo De Usu Ecclesiastico *cum alio Benedictini Collegij, & libello* De Statu Ecclesiæ *cum altero monachorum Dunelmensium exemplari, à D. Augustino Linsello Decano Lichfeldiensi accepto. Est autem hic* Gillebertus *ille*, quem aiunt primâ functum legatione Apostolicæ sedis per universam Hiberniam, *ut in vitâ Malachiæ retulit Bernardus: non* Gilla Lincolniensis Episcopus *(cujusmodi nunquam in rerum naturâ quis extitit) quemadmodum in Appendicis illustrium Angliæ Scriptorum Centur.* I. *cap.* 93. *somniavit Iohannes Pitseus.*

XXXI. Ejusdem Gilleberti, ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum.

In MS. Epistolarum Anselmi volumine, quod mihi impartivit D. Robertus Cottonus, hoc habetur epistolium. Ex eo integrum librum Epistolarum Gilberti Westmonasteriensis ad Anselmum effinxit Io. Balæus, in Scriptorum Britanniæ Centur. 2. *cap.* 64. *addens*, esse qui istum, episcopum Lunicensem in Hiberniâ, olim fuisse contendant. *Sed falluntur illi, errore manifesto. Gillebertus enim sive Gislebertus cognomento* Crispinus, *in Beccensi cœnobio unà cum Anselmo monachus fuerat (non, ut Lunicensis noster, Rothomagi obiter illi cognitus;)*

tus:) & à Westmonasteriensi postmodùm abbatiâ ad Episcopatum nunquam fuit provectus; sed abbas Westmonasterij obijt, ibidemq; sepultus est, hoc laudatus Epitaphio.

Hic pater insignis, genus altum, virgo senexq;,
Gisleberte jaces; lux, via, duxq; tuis.
Mitis eras, justus, prudens, fortis, moderatus;
Doctus quadrivio, nec minùs in trivio.
Sic tamen ornatus, nece sextâ luce Decembris
Spiramen cœlo reddis & ossa solo.

XXXII. Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, ad Gillebertum Lunicensem episcopum.

Habetur inter excusas Anselmi, lib. 3. epist. 143. ubi editor Iohannes Picardus Lunicensem *hunc episcopum in suo apographo* Lunidensem *dictum innuit; cumq; episcopatum in Hiberniâ authoritatem Armachani Metropolitæ spectare, ex MSS. & impressis Codicibus annotat.* Lunidensis *enim vel* * Luuidensis *potiùs, id est, Louthianus Episcopatus is olim fuit, qui Clochorensis hodie appellatur. In exemplaribus ex quibus* 30ª, *descripta est Epistola, Gillebertum* Luniceusem, Lunnicensem, *&* Lumnicensem *Episcopum nominatum deprehendimus. quæ postrema nomenclatio ad Limiricensem Episcopatum, qui Cassiliensis archiepiscopi ditioni subest, nos ducit. Urbs enim quæ Anglis* Limrick, *Hibernis* Lumneach *nuncupatur.*

* Girald. Cambrens. Topograph. Hiberniæ, distinct. 2. cap. 30.

XXXIII. Ejusdem Anselmi, ad Episcopos Hiberniæ.

Ex MSº nunc primùm edita est hac Epistola: in cujus ἐπιγραφῇ *duo tantùm Episcopi nominatim compellantur,* Senior Domnaldus *&* Donatus. *è quibus Domnaldus (qui & Dofnaldus &* Donaldus*) Primas ille Hiberniæ fuisse videtur, cujus ad 28ªm Epistolam jam meminimus.* Senior *enim apud Latinos mediæ ætatis scriptores (ut etiam nunc apud Gallos* Seigneur*) dignitatis est nomen, non ætatis. Donatus verò Dubliniensis ille est, quem Patricio, anno* 1084. *VI. Idus Octobris in Britannico Oceano submerso, in Episcopatu successisse, Dubliniensis*

nienses produnt Annales : in quibus etiam mortis ejus tempus ita consignatum legimus. Anno Dom. 1095. Dungus, qui & Donatus, Episcopus Dublinensis in Christo quievit. *Ut enim priorem Donatum, qui primus Ostomannorum Dubliniensium fuit Episcopus, discriminis gratiâ* Dunanum; *ita posteriorem hunc* Dungum, & Dongum & Donugum (*deflexo à* Donagh *vocabulo, quod Hibernicâ linguâ* Donatum *sonat) appellatum invenimus.*

XXXIIII. Waterfordiensium, ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum.

Habetur tùm in MS° Epistolarum Anselmi volumine, tùm in Ædmeri Historiæ Novellæ libro 2. ubi totius rei gestæ series ita pertexitur. Rex Hiberniæ *Murchertachus* nomine, & *Dofnaldus* Episcopus cum cæteris Episcopis, & quiq; Nobiles cum Clero & populo ipsius Insulæ miserunt nuncios ac literas ad *Anselmum*, innotescentes ei Civitatem quandam *Watafordiam* nomine, in unâ suarum Provinciarum esse; cui ob numerosam Civium multitudinem expediret Episcopum institui, simulq; petentes, quatenùs ipse (Primatus quem super eos gerebat potestate, & quâ fungebatur vicis Apostolicæ authoritate) sanctæ Christianitati ac necessariæ plebium utilitati instituendo eis Pontificem subveniret. Iam enim sæcula multa transierant, in quibus eadem Civitas absq; providentiâ & curâ Pontificali consistens, per diversa tentationum pericula jactabatur. Elegerant autem idem ipsi in hoc officium quendam suæ gentis virum vocabulo *Malchum*, eumq; sacrandum cum communi Decreto ad Anselmum transmiserunt. Igitur Anselmus considerans & intelligens eos justa & utilia petere, petitioni eorum libens annuit. Electum ergò Pontificem diligenter in his quæ sacra jubet auctoritas examinatum, ac multorum cum vitæ suæ testimonio, dignum Episcopatu comprobatum, sumptâ ab eo ex more de subjectionis suæ obedientiâ Professione, sacravit eum *Cantuariæ* quinto Kal. Ianuarij; assistentibus & cooperantibus sibi in

hoc ministerio suo duobus Episcopis suis, *Radulpho* scilicèt Cicestrensi & *Gundulpho* Roffensi. *Malchi verò* Professio, *cujus hic fit mentio, post Epistolas habetur, pag.* 119.

XXXV. Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, ad Muriardachum Hiberniæ Regem.

Inter editas habetur, lib. 3. *epist.* 142. *Est autem* Muriardachus *hic, idem cum præcedentis epistolæ* Murchertacho; *qui (nisi me fallo) Rex Lageniensium est* Murchardus, *pater* Dermitij *illius qui Anglos ad debellandam Hiberniam primus sollicitavit &, paternæ memor injuriæ, summo* Dublinienses *prosecutus est odio*. In medio namq; domus cujusdam grandis,* ubi tanquam in foro pro rostris sedere consueverant, patrem ipsius interemptum, damno dedecus annectentes, cum cane cives tumulaverant: *ut in libro* 1. *Expugnationis Hiberniæ cap.* 17 *refert Giraldus Cambrensis. Perpetratum est hoc facinus anno Salutis* 1120. *ad quem in Britannico Chronico annotat Caradocus Lhancarvanensis*, decessisse Murcartum, dignissimum & maximum totius Hiberniæ Principem. *& Thadæus Doulingus, Leghlinensis Ecclesiæ nuper Cancellarius, in Hibernicis suis Annalibus.* Murchardus serenissimus Lageniæ in Hiberniâ Princeps, fidus amicis, terribilis inimicis, alienis liberalis, à subditis propter ejus bene meritam pietatem & justitiam præ cæteris amandus, obijt & apud Fernes sepelitur. *Ad hunc quoq; spectat illa Giraldi, in Itinerarij Cambriæ lib.* 2. *cap.* 1. *narratio.* Gulielmus Gulielmi Regis Bastardi filius & Normannorum in Angliâ rex secundus, qui Rufus est agnominatus, Cambriam suo in tempore animosè penetrans & circundans, cùm a rupibus Hiberniam fortè prospiceret, dixisse memoratur: *A*d terram istam expugnandam ex navibus regni mei huc convocans, pontem adhuc faciam. Quo verbo ad Murchardum Lageniæ tunc Principem in Hiberniam fortè translato, cùm aliquandiu propensiùs inde cogitâsset, fertur respondisse: Nunquid tantæ comminationis verbo Rex ille, *Si Deo placuerit*, adjecit? *A*udito verò quod nullam

* the Colseale

nullam prorsùs Dei mentionem in hoc suo Rex sermone fecisset, tanquàm prognostico gaudens certissimo: Quoniam, inquit, homo iste de humanâ tantùm confidit potentiâ, non divinâ; ejus adventum non formido.

XXXVI. Ejusdem, ad eundem.

Si cui minùs videatur verisimile, ejusdem argumenti ad eundem secundas esse missas literas, nullâ priorum mentione factâ: sciat, eodem tempore regnâsse quoq; Muirceartach *sive* Murchertach O Briain; *qui* Terdelvaco O Briain *in summo Hiberniæ principatu anno* 1086. *successit. Ejus in Regum Manniæ Chronico hujusmodi fit commemoratio. Anno* 1089. Omnes proceres Insularum audientes mortem Lagmanni, miserunt legatos ad *Murecardum O Brien* Regem Hiberniæ, postulantes ut aliquem virum industrium de regali stirpe in regem eis mitteret, donec Olavus filius Godredi cresceret. Annuit eis Rex libentissimè, & quendam Dopnaldum filium Tade ad eos misit: monens & præcipiens ei, ut cum omni benignitate & modestiâ regnum, quod sibi non debebatur, gubernaret. Sed ille postquàm ad regnum pervenit, parvipendens præcepta sui Domini, cum magnâ tyrannide abusus est regno; & multis sceleribus perpretratis, tribus annis enormiter regnavit. Tunc omnes principes Insularum unâ conspiratione commoti, adversùs eum congregati sunt, & expulerunt à finibus suis. Ille autem fugiens ad Hiberniam, non est ultrà reversus ad eos. *Hanc verò Epistolam, inter reliquas Anselmi, lib.* 3. *epist.* 147. *Iohannes Picardus edidit; & annotationes adjecit.*

XXXVII. Murchardachi Hiberniæ Regis, ad Anselmum Cantuariensem archiepiscopum.

Ernulfus, *quem generum suum hic appellat Murchardachus, est* Arnulphus de Monte Gomerico, *primus Penbrochiæ expugnator, & regionis illius (quæ Dyvet & Occidentalis Wallia appellatur) Dominus, filius Rogeri de Monte Gomerico*

merico primi Salopiæ & Arundeliæ Comitis. De eo Giraldus Cambrensis, in Itinerarij Cambriæ lib.1. cap.12. Primus *Penbrochiæ* castrum Arnulphus de Montgomery sub Anglorum rege Henrico primo, ex virgis & cespite tenui, satis exile construxit. Quod postmodùm in Angliam revertens viro probo prudentiq; Giraldo de Windesorâ Constabulario suo primipiloq; cum paucis custodiendum exposuit. *illi nimirùm* Giraldo, *à quo Kildariæ & Desmoniæ Comites, aliæq; in Hiberniâ* Giraldinorum *familiæ, genus repetunt suum. Arnulphus posteà simul cum fratre Roberto de Belesmo Comite Salopiensi ab Henrico I. deficiens, ut auxiliaribus contra regem suum copijs magis firmaretur, in Hiberniam trajecit, &* Murcharti *sive* Murchardachi *regis filiam uxorem duxit: quemadmodum in anni* 1101. *&* 1102. *historiâ confirmat Caradocus Lhancarvanensis. Conjurationis verò exitum Guilielmus Malmesburiensis libro 5. de Regibus ita explicat.* Robertus cum fratribus, Ernulpho (qui paternum cognomen sortitus fuerat) & Rogerio Pictavensi (quòd ex eâ regione uxorem acceperat sic dicto) Angliam perpetuò abjuravit: sed vigorem sacramenti temperavit adjectio; nisi Regi placito quandoque satisfecisset obsequio. *Quæ historia ad hujus necessaria est intellectum epistolij, quod ex MS° epistolarum Anselmi volumine descripsimus.*

XXXVIII. Anselmi Cantuariensis archiepiscopi, ad Malchum Waterfordiensem episcopum.

Ex eodem MS.° in quo circiter 90. Anselmi adhuc inedita continebantur epistolæ. De Malchi *ad Waterfordiensem episcopatum electione XXXIIII^a^ (suprà pag.92.) agebat Epistola. Neq; Waterfordiæ solùm sed etiam vicinæ Lismoriæ erat ille Episcopus. Unde* senior Lesmorensis (*eâ senioris notione, quam ad XXXIII. epistolæ ἐπιγραφῇ aperuimus) in vitâ discipuli ejus Malachiæ à Bernardo appellatur: ubi etiam de Malcho hæc, inter alia complura, memorantur.* Hic erat senex plenus dierum & virtutum, & sapientia Dei

erat

erat in illo. Natione quidem Hibernus, sed in Angliâ conversatus fuerat in habitu & proposito monachali in Vintoniensi monasterio: de quo assumptus est in Episcopum in Lesmor civitate Mumoniæ, & ipsâ nobiliore inter cæteras regni illius. Ibi tanta ei desupèr collata est gratia, ut non modò vitâ & doctrinâ, sed & signis clareret.

XXXIX. Ejusdem, ad Samuelem Dubliniensem episcopum.

Cum alijs Anselmi, lib. 3. epist. 72. Iohannes Picardus divulgavit, & notas adjunxit: in quibus tamen illud pronuntiatum necessariò est castigandum, Hiberniæ Episcopos ab Archiepiscopo Eboracensi, duobusq; Episcopis quos debet Cantuariensis Archiepiscopus mittere, esse inaugurandos: *quæ hallucinatio non aliunde quàm ex crasso illo ejusdem in notis ad 149. epistolam processit errore;* insularum Orcadum *nomine* Hiberniam & Scotiam *contineri. De Donato, cujus hic mentio, Samuelis avunculo & in Dubliniensi episcopatu proximo antecessore, ad epistolam 33am dictum est aliquid. Consecrationis ejus memoria in Cantuariensibus Annalibus ita est consignata. Lanfrancus, ordinationis suæ* sextodecimo anno, sacravit Donatum monachum suum Cantuariæ ad regimen Dubliniæ, petente Rege, Clero & populo Hiberniæ; quibus etiam literas exhortatorias misit. *& in Dubliniensibus:* Anno Domini 1085. Lanfrancus Archiepiscopus Cantuariensis ad regimen Dublinensis Ecclesiæ sacravit Donatum monasterij sui monachum, in sede metropoli Cantuariæ; petentibus atq; eligentibus eum Terdilvaco Hiberniæ Rege, & Episcopis Hiberniæ regionis, atq; Clero & populo præfatæ Civitatis. *Quo eodem etiam anno ipsum* Terdilvacum *regem mortuum esse, in Buellianis Annalibus legimus; in quibus* Tairdelbach mac Taidg mac Briain *nominatur. Donato verò anno 1095. vitâ functo successor datus est Samuel: de quo Ædmerus, in Novellæ Historiæ 2o libro.* Venit ad Anselmum quidam monachus Cœnobij sancti Albani, natione Hibernensis, nomine Samuel. Hic

 defuncto

defuncto bonæ memoriæ Donato Dublinæ Civitatis Episcopo, à Rege Hiberniæ Murierdach nomine, necnon à Clero & populo in Episcopatum ipsius Civitatis electus est, atq; ad Anselmum, juxta morem antiquum, sacrandus cum communi Decreto directus. Quorum electioni & petitioni Anselmus annuens, hominem aliquandiù secum honorificè detentum, necnon qualiter in domo Dei conversari deberet diligenter instructum, sumptâ ab eo de Canonicâ subjectione suâ ex antiquo more Professione, promovit in Episcopatus officium Wintoniæ, octavâ die subsequentis Paschæ, ministrantibus sibi in hoc officio quatuor Episcopis suffraganeis suis. Qui novus Pontifex tanti Patris benedictione, ac literarum præfato Regi, Clero quoq; ac plebi Hiberniæ, prò testimonio suæ consecrationis scriptarum astipulatione roboratus, in patriam suam cum gaudio revertitur, atq; in sedem suam cum honore pro usu suscipitur terræ. *Habetur hîc, pag. 119. tum Donati tum Samuelis Professio: verùm Lanfranci & Anselmi cum eis missæ litteræ interierunt.*

XL. Dubliniensium, ad Radulphum Cantuariensem archiepiscopum.

De Gregorij ordinatione ita scripsit, qui tum vixit, Wigorniensis monachus, Florentij Continuator: Anno 1121. Clericus quidam natione Hibernensis nomine Gregorius, à Rege Hiberniæ, Clero & populo, in Episcopatum Dublinæ civitatis electus, Angliam venit antiquo pro more ordinandus ab Archiepiscopo Cantuariensi, Anglorum Primate. Quem, ex præcepto ejusdem archipræsulis, Rogerus Saresberiæ episcopus apud castellum suum quod vocatur Divisio VIII. Calend. Octobris, Sabbato, ad diaconatus & ad presbyteratus promovit gradum. Ordinatus est autem episcopus. VI. Nonas Octobris, Dominicâ, apud Lambhitham à Radulpho Cantuariorum Pontifice. Ejusq; consecrationi interfuere episcopi, Richardus Lundoniæ, Rogerus Saresberiæ, Robertus Lincolniæ, Everardus Norwicensis,

censis, & David Bangorensis. *Dublinienfium Episcoporum postremus hic fuit, & Archiepiscoporum primus: vitaq; supremum egit diem, VIII. Id. Octobr. (ut habetur in Necrologio Ecclesiæ S. Trinitatis Dublin.) anno.* 1161. *Hanc verò Dubliniensium Epistolam, ad calcem Collectionis Decretalium Isidori Mercatoris, in Cottonianâ Bibliothecâ invenimus.*

XLI. Henrici I. Anglorum Regis, ad eundem Radulphum.

Superiori epistolæ in eâdem Collectione subjunctum erat hoc Breve regis Henrici I. Nam ut Latini Brevia, *sic etiam eorum exempla recentiores Græci* βρέβια, *brevia hujusmodi Regum scripta appellant: & ut apud Græcos (quemadmodum alibi à nobis ad hoc ipsum Rescriptum ex Eustathio est observatum)* κελεύω *non est semper* δεσποτικὴ λέξις, *sed aliquando respondet* τῷ ἀξιῶ καὶ τῷ σημαίνειν, *ita &* Mandandi *vocem eodem sensu usurpant aliquando Latini. quemadmodùm tùm paulo antè in* 38. *&* 39. *epistolâ, tùm manifestissimè in hâc præsente licebit animadvertere. Nam, ut in libro* 5. *de gestis Regum Anglorum Guilielmus Malmesburiensis retulit,* Hiberniensium regem Murcardum & successores ejus, quorum nomina fama non extulit, ita devotos habuit Henricus *I.* ut nihil, nisi quod cum palparet, scriberent, nihil, nisi quod juberet, agerent. *& tamen scribit hic ille, sibi mandavisse* Regem Hiberniæ per Breve suum; *hoc est, significavisse.*

XLII. Bernardi Claræuallensis abbatis, ad Malachiam Hiberniæ Episcopum.

Hæc, & duæ sequentes ad Malachiam missæ, inter editas Bernardi epistolas habentur, numero 315. 316. *&* 317. *Frustrà verò à Iohanne Picardo (in notis ad Anselmi lib.* 3. *epist.* 72.) *injectus est scrupulus: quomodo Bernardus Malachiam in ejus Vitâ nominet Archiepiscopum; quum facto functus is fuerit anno* 1148. *biennio scilicet ante Pallia in Hiberniam per Iohan-*

nem Paparonium Romanæ Sedis legatum delata, ni forsan (*inquit*) dicas, quod Balæum de Malachiâ loquentem scripsisse recolo, nempè quòd obtinendi Pallij gratiâ Romam accessisset. Verùm penes auctorem sua fides esto. *Atqui minimè erat opus Balæum hîc testem advocare: hujus rei fides penès ipsum Bernardum est, qui Romæ Pallium ab eo petitum, nec tamen impetratum fuisse narrat.* Metropoliticæ *enim* sedi (*ait ille*) deerat adhuc & defuerat ab initio Pallij usus; quod est plenitudo honoris. *Sed ante accepta Pallia, Armachanos antistites jam inde ab initio Archiepiscopos extitisse & Metropolitanos totius Hiberniæ, atq; adeò novas suâ authoritate Metropoles instituisse, ex eâdem Malachiæ Vitâ à Bernardo descriptâ manifestius est, quàm ut in quæstionem vocari debeat.* Celsus *enim Armachanus non modò* Archiepiscopus *ibi appellatur atq;* Metropolitanus: *sed & insupèr additur*. Erat & altera sedes Metropolitica, quam de novo constituerat Celsus; primæ tamen sedi & illius Archiepiscopo subdita, tanquàm Primati. *De eodem quoq; Celso ibidem legitur.* Cognoscens quia moreretur, fecit quasi testamentum, quatenùs Malachias deberet succedere sibi; quòd nullus videretur dignior qui episcoparetur in sede primâ. *Et pòst.* Anno ætatis suæ tricesimo octavo pauper Malachias, pulso incubatore, intravit Ardmacham Pontifex & Metropolitanus totius Hiberniæ. *Illud potiùs dubitationem hîc movere posset: quòd quum tertio pòst anno Malachias relicto Archiepiscopatu, Dunensis Episcopatus administrationem susceperit, ac deinde anno* 1137. *Romam ad Innocentium* II. *profectus, Pontificis in Hiberniâ legatus primùm constitutus fuerit; in hujus tamen Epistolæ inscriptione simul* Hiberniensium Archiepiscopus *&* Apostolicæ sedis legatus *salutetur. nisi fortè* Archiepiscopi *nomen, pro* Episcopi, *in editos codices irrepsisse putandum sit: vel* Archiepiscopi *delatum fuisse illi titulum, quòd nuper eo honore fuisset functus, & jam legatus factus parem aut etiam majorem dignitatem adhuc obtinere existimaretur.*

XLIII. Ejus-

XLIII. Ejusdem, ad eundem.

De primâ Cisterciensium monachorum ex Claravallensi cœnobio in Hiberniam missione agit hæc Epistola; cujus historiam ipse Bernardus sic enarrat, de reditu Malachiæ ab itinere Romano sub Innocentio II. verba faciens. Revertens per Claramvallem, suam secundam nobis largitus est benedictionem. Et alta suspiria trahens, quòd non liceret sibi pro suo desiderio remanere; Hos, inquit, interim pro me oro ut retineatis, qui à vobis discant quod nos postmodùm doceant. Et infert. Erunt nobis in semen, & in semine isto benedicentur gentes: & illæ gentes quæ à diebus antiquis monachi quidem nomen audierunt, monachum non viderunt. Et dimissis quatuor à latere suo, abijt. Qui probati & digni inventi, monachi facti sunt. Post aliquod tempus cùm jam sanctus esset in terrâ suâ, misit alios: & factum est de illis similiter. Quibus per aliquantum tempus instructis & eruditis corde in sapientiâ, dato eis in patrem sancto fratre Christiano, qui erat unus ex ipsis, emisimus eos; adjungentes de nostris, quanti sufficerent ad numerum abbatiæ. Quæ concepit & peperit filios quinque: & sic multiplicato semine, augescit indies numerus monachorum, juxta desiderium & vaticinium Malachiæ. *Illa reliquarum mater Abbatia Mellifontis fuit in Armachanâ diœcesi posita: de cujus extructione (quinquennio post Hibernienses monachos in Clarâ-valle relictos factâ) in Annalibus à Thomâ Casæo editis ita legimus. Anno* 1142. fundatur abbatia Mellifontis, Donato rege * Vrgalliæ terras & possessiones donante, Malachiâ Episcopo procurante. ad quam regendam Bernardus abbas Claravallensis misit conventum de illis quos Malachias in † Clarevalle ad addiscendum ordinem reliquerat, & posteà miserat: dato eis in patrem fratre Christiano. *Hinc, circa annum* 1144. *propagatum est cœnobium * Nevoracense,* de Viridi ligno *appellatum, & ab ipso Malachiâ episcopo fundatũ. Deinde anno* 1146. XIV *Januar. apud Midenses,* Lieltrede, *Latinis* de Beatitudine, *vulgo*

* Uriell.

† Clair-vaux.

* Newry.

Bective *dictum, ac demùm anno* 1148. *XVI. Augusti*, Buellium *in Tuamensi diœcesi*, Boyle *hodie vocitatum. Atq; has tres filias, vivente Malachiâ, enixa est Mellifontis abbatia: quibus, Bernardo adhuc superstite, circa annum* 1151. *dua videntur accessisse alia*: de Valle Salutis, *sive* Baltinglas *in agro Wicklœnsi*, & Magio *sive* Nenay *in Limiricensi. Nam* Rupensem *prope Cassiliam, licèt Mellifontis filia & ipsa fuerit, posteriorum tamen fuisse temporum, in fine Notitiæ Cœnobiorum Cistercienfium Hiberniæ & Cassiliensium Archiepiscoporum Catalogo ostendit D. Iacobus Waræus eques auratus, in hoc studiorum genere versatissimus.*

XLIIII. Ejusdem, ad eundem.

De Claravallensibus monachis in Hiberniam missis, etiam in hâc epistolâ agit Bernardus: ut & in 205ª. *ad Roffensem episcopum.* Retribuat vobis Dominus in vitam æternam, quòd viscera nostra refovistis: filios nostros loquor, quos misimus in Hiberniam. *ad cujus loci illustrationem, à Iohanne Picardo in Notis duo producuntur testimonia: ex Godefrido unum, in Vitâ Bernardi libro* 3. (*al.* 1.) *cap.* 6. *scribente, superesse ejus monumenta etiam* apud Soles occiduos Hibernorum; *ex quintâ distinct. cap.* 2. *veterum rituum à Cisterciensibus servatorum, hoc alterum.* Abbates de Hiberniâ tribus annis remaneant, & quarto anno veniant ad Capitulum: & Abbas Mellifontis ita ordinet, ut aliqui eorum singulis annis veniant ad Capitulum. *Primus autem Mellifontis Abbas fuit Christianus Conarchius, cujus in hâc epistolâ* 44ª *fit mentio: frater Malchi, non Waterfordiensis illius & Lismorensis Episcopi, ad quem* 34ª & 35ª *spectavit epistola; sed alterius, cujus in vitâ Malachiæ ita meminit Bernardus.* Frater est iste secundùm carnem Christiani nostri Mellifontis abbatis: ambo enim superstites adhuc sunt, sibi in spiritu modò germaniores. *Priori verò Malcho in Lismorensi episcopatu, ut & Malachiæ in Pontificiâ legatione, successit ipse Christianus; quem duabus generalibus Hiberniæ Synodis præsedisse legimus; Mellensi anno* 1152. &

Cassiliensi

Cassiliensi anno 1172. celebrata. Cui & tertius ille conventus addi poterit, de quo in Annalibus Casaus. Anno 1157. Ecclesia Mell dedicatur: in cujus dedicatione fuerunt isti venerabiles patres. Christianus Episcopus Lismorensis, totius Hiberniæ legatus, qui fuit primus Abbas ejusdem ecclesiæ; Gelasius Armachanus, Gregorius Dublinensis, Edanus Tuamensis, archiepiscopi, cum suis suffraganeis, XVIII. Abbatibus,& Prælatis ferè totius Hiberniæ; nec non & Mauricius Rex Hiberniæ, cum populi sui nobilioribus. *Vnde etiam liquet, Mellis & Mellifontis eandem fuisse Ecclesiam; licèt is locus qui Mellis nomen hodie retinet, tribus passuum millibus à Mellifonte sit remotus: nomine, ut videtur, utriq; dato à sancto Mel Episcopo, B. Patricij discipulo,& sororis ipsius Darercha filio. de quo videndus in Patricij Vitâ Iocelinus, cap. 50. 102. & 186.*

XLV. Ejusdem, ad Hibernienses fratres.

Consolatoria hæc est, de morte Malachiæ: cujus laudes duobus Sermonibus in ipsius Natali habitis idem Bernardus prædicat,& libro singulari de Vitâ ejus, Congani abbatis & reliquorum fratrum Hiberniensium rogatu edito. id enim ipse, in fine Præfationis ita indicat. Tu id mihi abba Congane injungis, reverendus frater & dulcis amicus meus, ac tecum pariter (ut ex Hiberniâ scribis) vestra illa omnis ecclesia sanctorum. Libens obedio: præsertim quod non eloquium exigitis, sed narrationem. Dabo verò operam, ut ea sit pura & luculenta, devotos informans, fastidiosos non onerans. Sanè narrationis veritas secura apud me est, intimata à vobis; haud alia proculdubio protestantibus, quàm quæ certissimè comperta sunt vobis.

XLVI. Adriani *IIII.* Pontificis Romani, ad Henricum *II.* Anglorum Regem.

„ *Adrianus IIII. Papa, natione Anglus, Norwegiam pri-*
„ *mus Christianâ fide imbuit, amoreq; patriæ ductus Imperium*
„ *Hiberniæ, quæ Pontificiæ ditionis fuerat, Henrico II. An-*

„ *glorum Regi concessit: inquit Reginaldus Polus Cardinalis in* oratione ad Anglos suos anno 1554. in Comitijs Parlamentarijs habitâ. Quo verò jure dominium Hiberniæ Pontifex sibi vendicaverit; Iohannes Sarisburiensis, qui ipse Privilegium hoc ab Adriano impetravit, libro 4. Metalogici sui capitulo ultimo ita aperit.* Ad preces meas illustri Regi Anglorum Henrico *II.* concessit & dedit Hiberniam jure hæreditario possidendam: sicut literæ ipsius testantur in hodiernum diem. Nam omnes insulæ de jure antiquo, ex donatione Constantini qui eam fundavit & dotavit, dicuntur ad Romanam Ecclesiam pertinere. Annulum quoque per me transmisit aureum, smaragdo optimo decoratum, quo fieret investitura Iuris in gerenda Hibernia: idemq; adhuc annulus in curiali archîo publico custodiri jussus est. *Narrat quoq; Giraldus Cambrensis in Hibernia expugnata historiâ, lib. 2. cap. 6. Regem Henricum ab Adriano Papâ Privilegium hoc perquisivisse*, per Iohannem Salisburiensem, postmodùm Episcopum Carnotensem, Romam ad hoc destinatum. Per quem etiam (*inquit*) idem Papa Anglorum Regi annulum aureum in investituræ signum præsentavit: qui statim, simul cum Privilegio, in archivis Wintoniæ repositus fuerat. *Anno verò* 1155. *sub ipsa videlicet initia regni Henrici & Pontificatus Adriani, impetratum fuisse hoc privilegium, docent in suis Annalibus Rogerus Wendoverius, Matthæus Parisiensis & Nicolaus Trivettus:* Per idem tempus, *(ait ad eum annum Matthæus Westmonasteriensis)* rex Anglorum Henricus nuncios solennes Romam mittens, rogavit Papam Adrianum, adhuc novum, cujus gratiam confidenter obtinere speravit, utpote Anglum, ut liceret ei Hiberniam hostiliter intrare, & eam sibi subjugare; atq; homines illos bestiales ad fidem Christi decentiùs revocare, Ecclesiæq; Romanæ fideliùs inclinare. Quod Papa Regi gratanter annuit; & eidem, super hoc, Privilegium destinavit. Rex igitur Henricus (*addit ad eundem annum Trivettus*) circa festum S. Michaelis, habito Wintoniæ Parliamento, de conquirendâ Hiberniâ cum suis optimatibus

* Iohan. Elder. liter. ad Cathonesiæ episcopū, dat. Londini Kalend. Ianu. ar. an. 1555. & Matth. Parker. in vitâ Poli.

optimatibus tractavit. Quod quia matri ejus Imperatrici non placuit;ad tempus aliud dilata est illa expeditio. *Similia habet Robertus de Monte in Continuatione Chronographia Sigeberti,anno* 1156. *& Iohannes Rossus Warwicensis in libello de terris Corona Anglia annexis; cui & integram hanc Adriani Bullam inseruit. quod etiam à Matthao Parisiensi & Nicolao Trivetto ad annum* 1155. *Casare Baronio, ad annum* 1159. *& Giraldo Cambrensi(tum in loco jam citato,tùm in* 1. *libro de Vitâ suâ) est factũ. Eandem etiam in Scotichronici,lib.*12.*cap.*33. *necnon in Dubliniensis archiepiscopi & Lismorensis episcopi Regestis descriptam vidimus. Eidem in MS. Giraldi codice,quo Iohannes Stovaus est usus, (sicut in Annalibus ejus,ad annum* 1160. *videre licet) adjuncta erat Symboli Apostolici & Orationis Dominica vetus Anglicana versio:quam nonnulli eodem tempore ab Adriano ad populares suos missam fuisse autumant.*

XLVII. Alexandri *III.* Pontificis Romani, ad eundem.

Habetur apud Giraldum Cambrensem libro 2° *Historia Hibernia expugnata cap.* 6. *indeq; apud Iohannem Rossum Warwicensem in libro de terris Corona Anglia annexis. In Francofurtensi tamen Giraldi editione, non solùm integrum hoc Diploma est pratermissum,sed etiam tota ejus historia inversa & depravata: quam nos ex duobus MSS. exemplaribus ita restituìmus. Anglorum rex*, directis ad Curiam Romanam nuncijs,ab Alexandro tertio tunc præsidente privilegium impetravit,ejusdem auctoritate simul & assensu,Hibernico populo tam dominandi quam ipsum in fidei rudimentis incultissimum Ecclesiasticis normis & disciplinis (juxta Anglicanæ Ecclesiæ mores)informandi. In Hiberniam itaq; Privilegio transmisso per Nicolaum Walingfordensem tunc Priorem (Malmesburiensem quoq; postmodùm Abbatem tam positum quàm depositum) necnon & Gulielmum Aidelmi filium,convocatâ statim apud Waterfordiam Episcoporum Synodo, in publicâ audientiâ

ejusdem Privilegij, cum universitatis assensu, solemnis recitatio facta fuit: necnon & alterius Privilegij per eosdem transmissi, quod idem Rex ab Adriano Papâ, Alexandri decessore, anteà perquisierat per Iohannem Salisburiensem, postmodùm Episcopum Carnotensem, Romam ad hoc destinatũ. *Vnde corrigendus error Richardi Stanihursti V. C L. avunculi mei, qui in 3. de rebus Hibernicis libro, depravata Giraldi secutus exemplaria, ait* Iohannnm Salisburiensem, convocato Waterfordiæ antistitum Concilio, Pontificias litteras publicè recitâsse. *Huc verò spectat locus ille Rogeri Hovedeni, in posteriore Annalium parte, ad annum* 1171. Rex Angliæ misit transcriptum Chartarum universorum Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ ad Alexandrum Papam: & ipse authoritate Apostolicâ confirmavit illi & hæredibus suis regnum Hiberniæ, secundùm formam Chartarum Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ. *& Iohannis Bramptoni in Iorvalensi Historiâ.* Rex Angliæ misit nuncios suos ad Alexandrum Papam, cum litteris Archiepiscoporum & Episcoporum Hiberniæ, ad regimen Hiberniæ sibi & hæredibus suis auctoritate Apostolicâ confirmandum: sicq; factum est. Nam summus Pontifex regnum illud sibi & hæredibus suis auctoritate Apostolicâ confirmavit, & in perpetuum eos constituit inde Reges.

XLVIII. Ejusdem Alexandri, ad Laurentium Dubliniensem Archiepiscopum.

Est hic Laurentius O Tolus; cujus Vitam ab Augiensis Collegij monacho descriptam tomo 6. Vit. Sanctor. Novemb. 14. inseruit Laurentius Surius. Patrem habuit, ut author ille indicat, Muriartach *sive Mauricium O Tuohail, ad quem* non modica pars Hiberniæ, quæ Lagenia dicitur, jure hæreditario pertinebat: *matrem* Ingen Ybruin (*ita enim legunt duo hujus Vitæ, quæ ego habeo, MSS. exemplaria*) id est, filiam Principis, *ex Birnorum, ni fallor, familiâ. Annos natus decem, Dermitio regi (qui alius ab illo Murchardi filio fuit, à quo Angli in Hiberniam sunt introducti) à patre obses datus,*

datus, durissimè ab eo habitus est: post biennium verò patri restitutus, & Ecclesiæ ministerio ab eo dicatus, sub magisterio Glindelacensis Episcopi vixit. Cùm annorum esset XXV. Ecclesiæ S. Comgeni sive Keivini de Glindelach Abbas, Clero & populo id postulantibus, *constitutus est: ac demùm Gregorio Dubliniensi archiepiscopo defuncto, ad Dubliniensem cathedram evectus, anno Domini* 1162. a Gelasio totius Hiberniæ Primate, in ipsâ Dubliniensi Ecclesiâ, multis Episcopis præsentibus, gratias agente populo, solenniter consecratus est. *Anno* 1179. *unâ cum* Catholico *Tuamensi Archiepiscopo, &* * *quinque vel sex Hiberniæ Episcopis, Romam ad Lateranense Concilium profecturus, per Angliam transiit: ubi omnes* pro licentiâ transeundi juraverunt, quòd neque Regi, neque regno ejus damnum quærerent; *quemadmodum in anni illius historiâ refert Rogerus Hovedenus. Laurentium tamen*, ob privilegia in Lateranensi Concilio contra Regiæ dignitatis honorem, zelo suæ gentis, ut ferebatur, impetrata, Anglorum Regi suspectum *fuisse, libro* 2. *Expugnat Hibern. cap.* 23. *narrat Giraldus Cambrensis. Eo tempore, Dubliniensi suâ Metropoli præsens hoc impetratum est ab eo Privilegium; ex antiquo Dubliniensis archiepiscopi Regesto, quod* Crede mihi *appellant, à nobis exscriptum. Obiit apud Augiense Normanniæ castrum (cujus Comes Richardus Strongbow fuerat, qui Dubliniam & Lageniam, Laurentii sedem metropoliticam & provinciam, ipso vivente & vidente subjugavit:) quum patriæ ab Anglis vastatæ calamitatem deplorâsset, miserabilitèr linguâ maternâ dicens:* Heu popule stulte & insipiens; quid jam facturus es? Quis sanabit aversiones tuas? Quis miserebitur tui? *Atq; ita, XVIII. Calendas Decembris*, cùm sextæ feriæ terminus advenisset, in confinio Sabbati subsequentis spiritum sancti viri requies æterna suscepit; *inquit Vitæ ejus scriptor. Annum, quem ille tacet, Annales nostri assignant* 1180. *quo &* 14. *dies Novembris* in sextam feriam *incidit. Rogerus Hovedenus, & eum secutus Cæsar Baronius, in Annalibus suis ad sequentem annum malè referunt. Nam, ut ipse Rogerus posteà confirmat,*

* ita Hovedenus. sed quatuor tantùm habentur in nomenclaturâ Episcoporum, quam in notis ad Guilielmi Neubrigensis histor. lib. 3. cap. 2. edidit Iohannes Picardus: nempe *Constantinus Episcopus de Quidalna*, qui Laonensis fuisse putatur, *Bricius Lunbnensis* sive Limericensis, *Augustinus Waterfordensis, & Felix Lismorensis*.

firmat, anno 1181. Henricus rex Angliæ, filius Imperatricis, dedit Iohanni Cumin, clerico suo, Archiepiscopatum Diveliniæ in Hiberniâ, *VIII.* Idus Septembris apud Euesham. *(ideoq; Novembris dies* 14. *qui electionem hanc antecesserat, ad annum* 1180. *necessariò retrahendus est.) &* *anno* 1182. Lucius Papa *III.* ordinavit Iohannem Cumin in Sacerdotem *III.* Idus Martij apud Velletre: deinde consecravit eum in Archiepiscopum Diveliniæ *XII°* Calend. Aprilis, Dominicâ in ramis Palmarum, apud Velletre. *cui Calendarij quoque ratio suffragatur; quæ anno* 1182. *Dominicam Paschalem* 28° *die Martij celebratam fuisse docet. In Sanctorum verò numerum relatus est Laurentius ab Honorio III. anno* 1225. *cujus canonizationis Bulla, data Reate, III. Id. Decembr. anno Pontificatus* 10. *habetur in Laertij Cherubini Bullario; tomo* 1. *pag.* 49. *edit. Rom. anno* 1617.

XLIX. Giraldi Barrij Cambrensis, ad Guilielmum Verum Herefordensem Episcopum.

Giraldus de Cambriâ oriundus, & australi ejusdem parte maritimisq; Demetiæ finibus, non procul ab oppido principali de Penbroc castello, sc. de * Mainarpu; ingenuis natalibus prosapiam duxit. Ex matre namq; Angareth (*filiâ* Nestæ nobilis filiæ Resi principis Sudwalliæ, sc. filij Theodori) viro egregio Willelmo de Barri matrimonialiter copulatâ processit. *Ita de genere suo scribit, in* 1° *de Vitâ suâ libro cap.*2. *Giraldus noster; qui à patre* Barrij, *à patriâ* Cambrensis *cognomen traxit. Is ab avunculo suo Davide, (Nestæ illius, quam Angli* Annes *vocant, filio) Brechiniensis archidiaconatus (qui è quatuor Menevensis diœceseos unus erat) munus accepit. Galfrido, anno* 1198. *defuncto, in Menevensi Episcopatu successisse* Silvestrum Giraldum, vel potiùs Giraldidam, Mauricio nempè prognatum, Giraldi de Winsor (qui arcem condidit Penbrochianam) & Nestæ (sororis Griffini Australis Walliæ Principis) filio; *in Menevensium Episcoporum Catalogo affirmat eruditissimus antistes*

* *Mainor Pyrr,* id est, *mansio Pyrri:* de quâ vid. Girald. Itinerar. Cambriæ, lib. 1. cap 12.

antistes D. Franciscus Godwinus. Silvestri *nomen primus, quod sciam,* Giraldo *Iohannes Lelandus imposuit: neq; enim in Vitâ, quam ipse conscripsit suam, neq; in tot Manuscriptis, quæ videre contigit, operum ipsius exemplaribus, ejusmodi quid adhuc invenire potui.* Giraldi, *absq; omni dubio, proprium fuit illi nomen:* Giraldidæ *verò cognomentum, ut ex maternâ parte indi illi potuisse fortassè non abnuerim, ita ex paternâ* Barrensem *extitisse, tam certum est quàm quod certissimum. Mauricius quidem Giraldides, Dominus de Landesteffan, qui in Hiberniâ fixis posteà sedibus Comitibus nostris Kildariensibus & Desmondanis originem dedit, matrem habuit Nestam (Giraldi nostri aviam) patrem Giraldum Winsorium, Arnulphi illius qui castrum Penbrochianum primus construxit (ut ad epistolam 37am ex ipso Giraldo ostendimus) Castellanum; at filium etiam (quod errori videtur præbuisse ansam)* Giraldum: *verùm non nostrum, sed alium, cujus in 2° Expugnationis Hiberniæ libro cap. 20. hic noster meminit. Anno verò* 1198. *obijt non Galfridus, sed Petrus proximus illius in sede Menevensi antecessor. Unde longa illa lis est exorta, Romæ coram Innocentio III. agitata, inter Galfridum Huberti Cantuariensis archiepiscopi operâ promotum, & Giraldum nostrum à Menevensi Capitulo electum: cujus historiam fusè lateque ipse Giraldus exequitur, tùm in Dialogo de statu Ecclesiæ Menevensis, tùm in libro 2° de Vitâ suâ, ubi ostendit* qualiter ad collyrium *(ita enim ille loquitur)* efficax in Curiâ pars adversa se convertit, & totam contra Giraldum Curiam per hoc corrupit. *Unde demùm causâ cedere; & Galfrido Menevensem episcopatum relinquere coactus est.*

Anno 1185. *ab Henrico II. Anglorum rege, cum filio suo Iohanne Moretoniq; tunc Comite, in Hiberniam missus est: ubi dum moram faceret,* duorum Episcopatuum qui tunc vacabant, Weséfordensis sc. (qui & Fernensis dicitur) & Lechelinensis, Archidiacono Comes optionem dedit; & cùm utramq; recusaret, obtulit ei duas Ecclesias illas & dioce-

ses in unum convertendas, si regimen ipsarum suscipere vellet. Ad quod respondit: quòd si animum ipsius ad hoc datum videret, ut Ecclesiam Hibernicam extollere vellet & sublimare; se forsan, usq; ad hoc cooperari & coadjuvare posset, oblatum honorem su scepturum. Sed quoniam hoc non attendit: maluit esse privatus, quàm inutiliter in potestate constitutus; nec aliquatenùs ibi præesse voluit, ubi prodesse non potuit. Videns ergò quòd Comes ibi nil proficeret, sed de die in diem deteriorem per ejus adventum terra statum haberet; considerans etiam multa ibidem nova & notabilia, alijs aliena regnis & prorsùs incognita: ut vel ipse questum aliquem aut conquestum suo saltem labore faceret; primùm Topographiæ suæ, deinde Expugnationis Hibernicæ materiam ibi colligere, studio grandi & diligenti inquisitione, curavit. Cùm itaq; Comes per æstatem totam & hyemis partem morâ in Hiberniâ inutili factâ, remenso pelago in Walliam & Angliam remearet: Giraldus cum senescallo Hiberniæ Bertramo de Verdun socius & rerum gerendarum testis relictus, ut studio prædicto pleniùs indulgeret, non solùm congerendo sed etiam digerendo, usq; ad Pascha sequens moram in Insulâ fecit. *Hæc de seipso Giraldus, libro 1. de Vitâ suâ, cap. 25. quibus & capite 28. deinde addit.* Cùm itaq; magni nominis in Insulâ tunc Giraldus extiterit & famæ præclaræ, inter Pascha & Pentecosten de Hiberniâ in Walliam transfretavit: ubi & Topographiæ suæ, cujus tractatum jam inchoaverat, consummationi studiosam ex toto mentem applicavit. Processu verò temporis opere completo & correcto, lucernam accensam non sub modio ponere, sed super candelabrum ut luceret erigere cupiens; apud Oxoniam, ubi Clerus in Angliâ magis vigebat & clericatu præcellebat, Opus suum in tantâ audientiâ recitare disposuit. Et quoniam tres erant in libro suo Distinctiones, qualibet recitatæ die, tribus diebus continuis recitatio duravit: primoq; die pauperes omnes oppidi totius ad hoc convocatos, hospitio suscepit & exhibuit. In crastino verò Doctores

res

res diversarum facultatum omnes, & discipulos famæ majoris & notitiæ. Tertio die reliquos scholares, cum militibus oppidanis & Burgensibus multis. Sumptuosa quidem res & nobilis: quia renovata sunt quodammodò antiqua & authentica in hoc facto Poëtarum tempora; nec rem similem in Angliâ factam, vel præsens ætas, vel ulla recolit antiquitas.

Huic Recitationi præmissa fuit Præfatio in Hibernicam Topographiam prima: *cui in aliquibus exemplaribus titulum appositum inveni,* Introitus in recitationem. *In aliis duobus, fini Operis hanc ad Guilselmum Herefordensem Episcopum epistolam subjunctam repperi: in quâ tituli recensentur insigniores* Topographiæ *hujus, sive* Libri de mirabilibus Hiberniæ. *Cui cùm fabulosa complura inseruisse Giraldus insimularetur: præter apologismum, quem primæ in librum Expugnationis Hiberniæ Præfationi intexuit, hanc etiam in Retractationum suarum tractatu admonitionem subjiciendam putavit.* De Topographiâ Hibernicâ, labore scilicèt nostro primævo ferè nec ignobili, ubi multa nova aliisq; regionibus prorsùs incognita (ideoq; magis admiranda) scribuntur, hoc pro certo sciendum: quòd quorundam, quinimò & quamplurium, perdiligentem & certam indagationem à magnis terræ illius & authenticis viris notitiam eliciuimus; de cæterisq; totius terræ famam potiùs secuti fuimus. De quibus omnibus cum Augustino sentimus: qui in libro de Civitate Dei, de talibus quæ solùm fama celebrat nec certâ veritate fulciuntur loquens, nec ea affirmanda plurimùm nec prorsùs abneganda decrevit.

L. Ejusdem Giraldi in librum tertium Vaticinum Prologus.

Ut Hibernicam Topographiam triennii, *ita Vaticinalem expugnationis Hibernicæ historiam* biennii *labore complevit: quemadmodum testatur ipse, tùm in Vaticinalis hujus historiæ libro 2.cap.31. tùm initio Præfationis prioris in Descriptionis Cambriæ libros duos; quorum primus, qui* laudabilium *inscribitur,*

bitur, à D. Davide Ponelo est editus, secundo illaudabilium *prætermisso. In eâ verò præfatione, ad Stephanum Langtonum Cantuariensem archiepiscopum scriptâ, Vaticinalem suam historiam* duabus distinctionibus *constitisse significat: neq; plures ea quam typis vulgatum habemus continet editio. At in codicibus quibus ego sum usus MSS. author hunc* Vaticiniorum librum *subinde pollicetur; ut libro 1. cap. 20. 30. 32. & 44. (nam in editis, Vaticinia, & ibi & alibi etiam aliquoties citata, desiderantur) atq; secundum librum ita concludit.* Novis de cætero historicis tàm indolis egregiæ gesta, digno coæquanda stylo, nunc relinquentes; ad toties promissum Vaticiniorum librum transeamus. *Deinde sequitur* Liber tertius Vaticinus; *vel hic potiùs, quem jam damus, in illum Prologus. Nam ipsum librum, sicut &* Britannicam *quam hîc & * alys in locis promittit* Topographiam, *Giraldus nunquam videtur perfecisse. Hibernicæ verò expugnationis Historiam idcircò* Vaticinalem *à se fuisse inscriptam in hujus Præfationis vestibulo significat;* quòd ei Merlini vaticinia tam Caledonij quàm Ambrosij locis competentibus, prout res exigebat, inseruerit. *de quo utroq;, libro 2. Itinerary Cambriæ cap. 8. sic ipse scribit.* Non procul ab ortu Conwey, in capite montis Eryri, stat Dinas Emrys, id est, promontorium Ambrosij; ubi Merlinus prophetavit, sedente super ripam Vortigerno. Erant enim Merlini duo: iste qui & Ambrosius dictus est (quia binomius fuerat) & sub rege Vortigerno prophetavit, ab incubo genitus, & apud Caermardhin inventus. unde & ab ipso ibidem invento denominata est *Caermerdhin*, id est, urbs Merlini. Alter verò de Albaniâ oriundus, qui & Calidonius dictus est, à Calidoniâ sylvâ in quâ prophetavit; & Sylvester, quia cùm inter acies bellicas constitutus, monstrum horribile nimis in aëra suspiciendo prospiceret, dementire cœpit, & ad sylvam transfugiendo sylvestrem usq, ad obitum vitam perduxit. Hic autem Merlinus tempore Arthuri fuit, & longè pleniùs & apertiùs quàm alter prophetâsse perhibetur. *Merlinum suum Britanni* Merdhyn *vocant, & ab eo* Caer-mardhyn *denominatam*

* Topograph. Hibern. lib. 3. cap. 16. & in Descript. Cambriæ præfat. 1.

natam censent: cùm longè ante Merlinum natum urbs ea Maridunі *nomine Ptolemaeo nota fuerit. Ut Ambrosius ille Maridunensis cognomentum ab urbe potiùs traxisse dicendus sit, quàm urbs ab illo nomen accepisse. De fabuloso ejus ortu & rebus gestis, videri potest Ninius Britannus in Breviario suo, cap.*41.42.43. *Galfridus Monemuthensis sub finem 6i libri Historiae Britannicae, Alanus de Insulis in Praefatione explanationum Prophetiarum ipsius, Vincentius Bellovacensis in Specul. Historial. lib.*20.*cap.*30. *Rabbi Abraham Zachutus in libro* Iuchasin, *Stephanus Forcatulus de Gallorum imperio & philosophiâ libro* 7. *Wierus de praestigijs daemonum lib.* 2. *cap.*16. *Iohannes Twinus Commentariorum Britannicorum libro* 2.*& alij plurimi. Ejus Vaticinia, Alexandri Lincolniensis episcopi jussu, Galfridus Monemuthensis Henrico I. regnante de Britannico in Latinum transtulit, & libro* 7° *Britannicae suae historiae intexuit, quae deinde, Henrico II. in Angliâ imperante, Alanus de Insulis Germanus additis Commentariorum libris* 7.*illustravit. Eorum vanitatem, Prooemio in Historiam sub Richardo I. à se editam, detexit Guilielmus Neubrigensis: quam superiori quoq; saeculo perstrinxerunt, inter alios, Richardus Stanihurstus noster rerum Hibernicarum libro* 3.*pag.*128. *& lib.*4.*pag.* 181. *Georgius Buchananus rerum Scoticarum libro* 5. *(in Rege XLIIII.) Guilielmus Camdenus in* Caermarden-shire *(pag.* 504.*) David Powelus in annotationib. ad Giraldi lib.*2. *Itinerarij Cambriae cap.*8.*& epistolâ ad Guilielmum Fleetwodum de Brittannicâ historiâ rectè intelligendâ. quibus & Romanus librorum prohibitorum Index accedit, in quem* Merlini Angli *(vel* Britanni *potiùs)* liber obscurarum praedictionum *est relatus. Poëticam vel jocosam potiùs Merlini fabulam versu heroico à Galfrido Monemuthensi descriptam in Bibliothecâ Cottonianâ vidimus. Ab eodem Propheticum Merlini Sylvestris (quem Britanni* Merdhyn Wylht *appellant) libellum in carmen redactum fuisse asserit Iohannes Lelandus, Commentar. in Cygneam Cantionem, voc.*Britanniae,*& in Assertione Arturij; ubi de funere Arturij ex eodem libello versus quosdam producit* Mer-

 lini

lini Caledonij à Theliesino vate, ut quidam volunt, edocti. *Eosdem versus, ut* Thaliessino *vati inscriptos, citat etiam D. Iohannes Priseus eques auratus, in Historia Brytannicæ defensione, (pag. 137.) ubi etiam carmina, vetustissimâ linguâ Brytannicâ conscripta, habuisse se significat* Taliessini & utriusq; Merlini, Ambrosiani videlicèt & Sylvestris: quorum hunc (*inquit ille, pag.* 10.) tempore Aurelij Ambrosij à quo & nomen sumpsisse videtur, illum verò Vortigerni, Taliessinum verò tempore Mailgonis regis floruisse constat.

Professiones ab Ostmannorum in Hiberniâ Episcopis, ordinationis suæ tempore, Cantuariensibus Archiepiscopis factæ.

LIvonia,[a] *ad Eoum maris Baltici littus porrecta, in tres partes, locis & linguis distinctas,* Estiam, Lettiam & Curlandiam *distribuitur.* Estiæ *sive (ut* [b]*Cranzius appellat)* Estoniæ *provinciam ij incoluisse videntur, qui à* [c] *veteribus Græcis* Ostiæi & Ostiones, *à Tacito in Germaniâ suâ Æstij, ab Eginhardo in Caroli Magni Vitâ* Aisti, *à* [d] *Saxone Grammatico* Estones, *à nostris* Ostmanni *appellantur. Hos, ducibus tribus fratribus,* Amelano, Sitaraco, & Yvoro, *de Norwagiæ & insularum Borealium partibus, quasi mercaturæ exercendæ prætextu, in Hiberniam advenisse, & maritimos portus statim occupâsse, scribit* [e] *Giraldus Cambrensis. Factum hoc sub initium seculi post natum Christum decimi: circa quod tempus,* Danos in insulam ingressos cum Hibernis pugnavisse, [f] *Caradocus Lhancarvanensis, &* Haraldum Harfagir *(sive, Pulcricomum)* Hiberniam subjugavisse, *is refert, à quo Griffithi filij Conani Principis Venedotiæ Vita est conscripta.* Ipse *(inquit author ille)* civitatem Dublinienſem, aliasq; civitates, castella & munitiones ædificabat, ubi jam in hujus regni possessione conquieverat: fratremq; alterum in unâ illarum quas condiderat urbium præfectum constituit, quæ illorum usitato sermone vocatur Porthlarg; cujus posteritas in hodiernum diem ejus urbis dominio potitur. *Giraldus verò à tribus illis fratribus, Ostmannorum ducibus, tres præcipuas civitates*

[a] Vandaliæ & Saxoniæ Alb. Crantzij Continuator, edit. Witteberg. an. 1586. pag. 22.
[b] Alb. Crantz. Sueciæ lib. 1. cap. 41.
[c] Pytheâ Massiliensi, apud Strabonem, lib. 1. & Stephan. Byzant. de urbibus, in Ὠστ. ...
[d] Saxo. hist. Danic lib 6. fol. 55. edit. Paris. an. 1514.
[e] Girald. Topograph. Hibern. distinct 3. c. 43.
[f] Caradoc. Chron Cambriæ, an Chr. 905.

civitates constructas fuisse narrat; è quibus Dubliniæ principatus Amelano cesserit, Waterfordiæ (*quæ Hibernis & Cambris* Porthlargy *dicitur*) Sitaraco, Limirici Yvoro. *Atq; hæ civitates illæ sunt, quarum Episcopi à Lanfranco & ejus in sede Cantuariensi successoribus, id est, à Normannis suis potiùs quàm ab Hibernis (inter quos advenæ vixerunt) ordinationem accipere maluerunt. Nam, ut in Annalibus nostris ad annum* 1095. *notatum invenimus,* Norwagenses sive Ostmanni, qui civitates Hiberniæ & maritima occupaverant, Normanni vocati sunt. *quod & medijs temporibus, omnibus Daniæ, Norwagiæ, Livoniæ & reliquarum Borealium gentium commune nomen fuisse docti nôrunt. Ut omittam quod à scriptore Vitæ Griffithi filij Conani est traditum; unum è tribus illis fratribus qui in Hiberniam venerunt, cum Norwagiensibus suis in Galliam concessisse, & Francis devictis sedes in Normanniâ fixisse. Hunc* Rodolphum *ille vocat, quem alij* Rollonem; *à quo Guilielmus, & alij Normanni qui in Angliâ regnaverunt, genus deducunt suum.* Professiones *ex Cantuariensis Ecclesiæ codice MS°, qui nunc ad Cottonianam Bibliothecam est translatus, desumpsimus. De Episcopis verò singulis qui eas ediderunt, in Epistolarum Recensione aliquid est dictum: postremo tantùm excepto, à Theobaldo ordinato, qui ab anno* 1138. *ad* 1160. *Cantuariensi sedi præfuit.*

Ædgari Regis Anglorum Charta de Oswaldes-law.

D*UM Epistolas relegerem, decimo seculo (quod propter scriptorum inopiam appellari consuevit* * Obscurum) *nullam notatum deprehendi. Qui defectus ut aliquo modo suppleretur, Ædgari Regis diploma visum fuit adjicere; in quo, quod omnes historiæ tacent,* maximam partem Hiberniæ, cum suâ nobilissimâ civitate Dubliniâ, Anglorum regno subjugatam *à se fuisse confirmat. Habetur illud inter Wigorniensis Ecclesiæ monimenta: ejusq; exemplum inter archiva Regia in arce Londinensi asservatur, hoc auctum proœmio.*

* Baron. in tomi 10 Annalium initio.

Edwardus Dei gratiâ Rex Angliæ & Franciæ & Dominus Hiber-

lini Caledonij à Theliesino vate,ut quidam volunt,edocti. *Eosdem versus, ut* Thaliessino *vati inscriptos,citat etiam D. Johannes Prisens eques auratus, in Historia Brytannica defensione,(pag.137.) ubi etiam carmina, vetustissimâ linguâ Brytannicâ conscripta,habuisse se significat* Taliessini & utriusq; Merlini,Ambrosiani videlicèt & Sylvestris: quorum hunc(*inquit ille,pag.*10.) tempore Aurelij Ambrosij à quo & nomen sumpsisse videtur,illum verò Vortigerni, Taliessinum verò tempore Mailgonis regis floruisse constat.

Professiones ab Ostmannorum in Hiberniâ Episcopis,ordinationis suæ tempore,Cantuariensibus Archiepiscopis factæ.

L*Ivenia,*[a] *ad Eoum maris Baltici littus porrecta,in tres partes,locis & linguis distinctas,*Estiam,Lettiam & Curlandiam *distribuitur.* Estiæ *sive(ut* [b]*Crantzius appellat)* Estoniæ *provinciam ij incoluisse videntur, qui à* [c] *veteribus Græcis* Ostiæi & Ostiones,*à Tacito in Germaniâ suâ Æstij,ab Eginhardo in Caroli Magni Vitâ* Aisti, *à* [d] *Saxone Grammatico* Estones, *à nostris* Ostmanni *appellantur. Hos,ducibus tribus fratribus,*Amelano,Sitaraco,& Yvoro, *de Norwagia & insularum Borealium partibus, quasi mercaturæ exercendæ prætextu,in Hiberniam advenisse, & maritimos portus statim occupâsse,scribit* [e] *Giraldus Cambrensis. Factum hoc sub initium seculi post natum Christum decimi:circa quod tempus,* Danos in insulam ingressos cum Hibernis pugnavisse,[f] *Caradocus Lhancarvanensis, &* Haraldum Harfagir *(sive, Pulcricomum)*Hiberniam subjugavisse, *is refert; à quo Griffithi filij Conani Principis Venedotiæ Vita est conscripta.* Ipse *(inquit author ille)*civitatem Dubliniensem,aliasq; civitates, castella & munitiones ædificabat,ubi jam in hujus regni possessione conquieverat: fratremq; alterum in unâ illarum quas condiderat urbium præfectum constituit; quæ illorum usitato sermone vocatur Porthlarg;cujus posteritas in hodiernum diem ejus urbis dominio potitur.*Giraldus verò à tribus illis fratribus, Ostmannorum ducibus, tres præcipuas civitates*

[a] Vandaliæ & Saxoniæ Alb. Crantzij Continuator.edit. Witteberg. an. 1586. pag.22.
[b] Alb. Crantz. Sueciæ lib. 1. cap.41.
[c] Pytheâ Massiliensi, apud Strabonem,lib. 1.& Stephan. Byzant. de urbibus, in 'Ωςί. ωνες.
[d] Saxo.hist.Danic lib 6. fol. 55.edit. Paris. an.1514.
[e] Girald Topograph. Hibern. distinct. 3.c.43.
[f] Caradoc. Chron Cambriæ,an Chr. 905.

civitates constructas fuisse narrat; è quibus Dubliniæ principatus Amelano cesserit, Waterfordiæ (*quæ Hibernis & Cambris* Porthlargy *dicitur*) Sitaraco, Limirici Yvoro. *Atq; hæ civitates illæ sunt, quarum Episcopi à Lanfranco & ejus in sede Cantuariensi successoribus, id est, à Normannis suis potiùs quàm ab Hibernis (inter quos advenæ vixerunt) ordinationem accipere maluerunt. Nam, ut in Annalibus nostris ad annum* 1095. *notatum invenimus,* Norwagenses sive Ostmanni, qui civitates Hiberniæ & maritima occupaverant, Normanni vocati sunt. *quod & medijs temporibus, omnibus Daniæ, Norwagiæ, Livoniæ & reliquarum Borealium gentium commune nomen fuisse docti nôrunt. Ut omittam quod à scriptore Vitæ Griffithi filij Conani est traditum; unum è tribus illis fratribus qui in Hiberniam venerunt, cum Norwagiensibus suis in Galliam concessisse, & Francis devictis sedem in Normanniâ fixisse. Hunc* Rodolphum *ille vocat, quem alij* Rollonem; *à quo Guilielmus, & alij Normanni qui in Angliâ regnaverunt, genus deducunt suum.* Professiones *ex Cantuariensis Ecclesiæ codice MS°, qui nunc ad Cottonianam Bibliothecam est translatus, desumpsimus. De Episcopis verò singulis qui eas ediderunt, in Epistolarum Recensione aliquid est dictum: postremo tantùm excepto, à Theobaldo ordinato, qui ab anno* 1138. *ad* 1160. *Cantuariensi sedi præfuit.*

Ædgari Regis Anglorum Charta de Oswaldes-law.

DUM *Epistolas relegerem, decimo seculo (quod propter scriptorum inopiam appellari consuevit* * Obscurum) *nullam notatum deprehendi. Qui defectus ut aliquo modo suppleretur, Ædgari Regis diploma visum fuit adjicere; in quo, quod omnes historiæ tacent,* maximam partem Hiberniæ, cum suâ nobilissimâ civitate Dubliniâ, Anglorum regno subjugatam *à se fuisse confirmat. Habetur illud inter Wigorniensis Ecclesiæ monimenta: ejusq; exemplum inter archiva Regia in arce Londinensi asservatur, hoc auctum proœmio.*

* Baron. in tomi 10 Annalium initio.

Edwardus Dei gratiâ Rex Angliæ & Franciæ & Dominus

Hiber-

Hiberniæ, omnibus ad quos presentes litteræ pervenerint, Salutem. Inspeximus Chartam confirmationis Domini Edgari quondam regis Angliæ progenitoris nostri, quam fecit Oswaldo Episcopo Wigorniensi & Monachis Wigorniensibus, in hæc verba. *In libro Wigorniensis Ecclesiæ, quo de loci illius fundatoribus agitur, ille quem dedimus titulus est prænotatus*, Charta Regis Eadgari de Oswaldeslaw. *quia* mediante *(ut ibi dicitur)* B. Oswaldo, à Clericis in Monachos translata est sedes Pontificalis honoris. *Anteà enim, ut in ejusdem Oswaldi Vitâ scribit Andreas Leucander sive Whitemannus Ramesiensis cœnobij abbas*, non monastici viri ipsius sanctæ institutionis regulæ erant in regione Anglorum, sed erant religiosi & dignissimi clerici: qui tamen thesauros suos, quos avidis adquirebant cordibus, non ad Ecclesiæ honorem, sed suis dare solebant uxoribus. *Posteaq; ut addit idem, Ædgari regis* obitu turbatus est status totius regni, commoti sunt Episcopi, irati sunt Principes, timore concussi sunt Monachi, pavefacti populi, Clerici læti effecti sunt; quoniam tempus eorum advenit. Expelluntur Abbates cum monachis suis, introducuntur Clerici cum uxoribus suis: & erat error pejor priore. *Sic ille. Priorem verò statum sic plenius enarrat Cantuariensis Osbernus.* Nondum in Angliâ communis vitæ ratio colebatur; non usus deserendi proprias voluntates hominibus affectabatur. Abbatis nomen vix quisquam audierat; Conventus monachorum non satis quispiam viderat. Sed cui fortè id voluntatis erat, ut peregrinam vellet transigere vitam, is modò solus, modò paucis ejusdem propositi comitatus, patrios egrediebatur fines; & quâ opportunitas vivendi licentiam dabat, illic alienigena vitam agebat. Hicq; mos cùm plerosq; tùm vehementer adhuc manet Hibernos: quia quod alijs bona voluntas in consuetudinem, hoc illis consuetudo vertit in naturam. Quorum multi atque illustres viri, divinis ac sæcularibus literis nobilitèr eruditi, dum relictâ Hiberniâ in terrâ Anglorum peregrinaturi venissent, locum habitationis

bitationis ſuæ Gleſtoniam delegerunt. propterea quòd eſſet à civili multitudine ſequeſtratus,& humanis uſibus accommodus,& (quod maximè affectabant peregrini) *Patricij* religioſâ veneratione glorioſus : qui olim euangelizando regnum Dei illuc perveniens; vitâ,doctrinâ, ſignis mirabilibus multipliciter claruiſſe,& poſt omnia hæc ibidem in Domino quieviſſe perhibetur. Cùm ergo hi tales viri talibus de cauſis Gleſtoniam veniſſent, nec tamen quicquid ſibi neceſſarium erat ſufficientiſſimè in loco repperiſſent: ſuſcipiunt filios nobilium liberalibus ſtudijs imbuendos; ut quod minus ad uſum loci ubertas exhiberet,eorum quos docebant liberalitate redundaret. *Hæc in Vitâ Dunſtani Oſbernus: quæ, quia ad rerum Hibernicarum illuſtrationem aliquid etiam conferebant, hoc in loco omittere non libuit.*

FINIS.